

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๖๗ ตอนที่ ๖๖๑ – ๖๗๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๖๖๑

ข้อความต่อไปใน **สิงคาลกสูตร**

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมที่ควรปฏิบัติต่อสมณพราหมณ์ ผู้เป็นทิศเบื้องบน พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน อังกุลบุตรพึงบำรงด้วยสถาน ๕ คือ ด้วยกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ๑ ด้วยวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา ๑ ด้วยมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ๑ ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู ๑ ด้วยให้อามิสทานเนื่อง ๆ ๑ ฯ

สมณพราหมณ์มีอยู่ทุกยุค ทุกสมัย เพราะฉะนั้น ท่านที่จะเจริญเมตตาไม่ควรที่จะจำกัดบุคคล แม้แต่สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน อังกุลบุตรพึงบำรงด้วยสถาน ๕ คือ

ด้วยกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ๑

ด้วยกายกรรมที่ไม่ประกอบด้วยเมตตาก็มี ใช่ไหม

หยาบกระด้าง กระแทกกระทุ้ง ในขณะนั้นไม่ประกอบด้วยเมตตา แต่ถ้าเป็นผู้ที่อ่อนโยน อ่อนน้อม ช่วยเหลือ สงเคราะห์ด้วยกาย ในขณะนั้นเป็นเมตตากายกรรมเป็นกุศลจิต เพราะฉะนั้น ยังไม่หวังถึงฌานจิต ขอเพียงแต่ได้พบกับสมณพราหมณ์ ก็จะได้ทราบว่า ขณะนั้นได้เจริญกุศลที่เป็นเมตตาหรือเปล่า

ด้วยวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา ๑

คำพูดก็เป็นสิ่งสำคัญในการต้อนรับ หรือว่าในการพูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ไม่เป็นโทษ

ด้วยมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ๑

ทุกท่านคงจะระลึกถึง หรือว่านึกถึงสมณพราหมณ์ในวันหนึ่ง ๆ เพราะว่าได้พบเห็นสมณพราหมณ์อยู่เสมอ สำนวจจิตใจของท่านว่า นึกถึงสมณพราหมณ์ด้วยจิตประเภทใด ด้วยกุศลจิต เกลียดชัง โกรธ พยาบาท ไม่พอใจ หรือว่าด้วยมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ นึกถึงด้วยกุศลจิตที่จะสงเคราะห์ในทางที่เป็นประโยชน์

ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู ๑

หมายความว่า ถ้ามีสิ่งที่เป็นที่พอจะถวายเป็นได้ ก็ถวายเป็นที่จำเป็นที่ท่านต้องการ และในสิ่งที่ท่านเองสามารถจะถวายเป็นได้

ด้วยให้อามิสทานเนื่อง ๆ ๑

หมายความว่า ให้บริโภคนในเวลาเช้าก่อนเที่ยง

นี่เป็นสิ่งที่จะทำให้กระทำได้ด้วยเมตตา และเป็นกุศลด้วย ท่านที่จะเจริญเมตตาเริ่มได้ ไม่ว่าจะเป็นทาส กรรมกร บุคคลใด ๆ ในบ้าน หรือว่าสมณพราหมณ์

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. อะไรทำให้ออดทน ถ้าไม่ใช่ความเข้าใจประโยชน์ เพราะฉะนั้น ปัญญาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะรู้โทษของอกุศล และเห็นประโยชน์ของกุศล คนอื่นไม่เดือดร้อนเลยในความคิดที่เป็นอกุศลของตัวเอง ท่านต้องทราบว่า ตัวท่านเท่านั้นที่จะละลายถ่ายถอนอกุศลได้ คนอื่นไม่สามารถที่จะทำแทนได้เลย

อกุศลไม่มีประโยชน์เลย แม้ในการคิดนึกด้วยจิตที่เป็นอกุศล แต่ถ้าเป็นการคิดถึงด้วยมโนกรรมที่ประกอบด้วยเมตตา กุศลจิตที่เป็นเมตตา นั้นเป็นประโยชน์สำหรับตัวท่านด้วย และสำหรับบุคคลที่ท่านระลึกถึงด้วย

ถ. เมตตาจะละมานะได้ไหม

ส. ความอ่อนน้อม ถ้าโดยตรงแล้ว ความอ่อนน้อมเป็นการละมานะ

ถ. เมตตา เราถือว่าสัตว์อื่นเสมอด้วยตน สัตว์ทุกคนเสมอกับเรา เราต้องการอย่างไร สัตว์ทั้งหลายก็ต้องการอย่างนั้น นี่เป็นเมตตาใหม่

ส. เป็น แต่ว่าอย่าเพียงนึก ต้องกระทำจริง ๆ เวลาที่พบบุคคลหนึ่งบุคคลใด เมตตามุ่งตรงนั้น ไม่ใช่ว่าเก่งมากเวลาอยู่ลับหลัง เมตตามากมาย พอเจอหน้าเข้าก็โทสมูลจิต โลกมูลจิตเสียแล้ว

ถ. แต่ละมานะได้ไหม

ส. ละอกุศลทั้งหลายได้ แต่ถ้าโดยตรงต้องเป็นการอ่อนน้อม เพราะฉะนั้นใครที่รู้สึกตัวเองว่า เป็นผู้ถือตัว หยาบกระด้าง มีมานะ ก็ควรที่จะประพฤติธรรมที่ตรงกันข้าม คือ อ่อนน้อมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เป็นการขัดเกลากิเลสของตนเอง

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน อังกุลบุตรบำรุงด้วยสถาน ๕ เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน ๕ คือ ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ๑ ให้ตั้งอยู่ในความดี ๑ อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม ๑ ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๑ ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง ๑ บอกทางสวรรค์ให้ ๑ ฯ

ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว นี่ก็เป็นกุศลขั้นหนึ่ง

ให้ตั้งอยู่ในความดี ก็เป็นการเจริญกุศลอีก

อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม คือ ด้วยเมตตา

ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์ให้ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ประโยชน์ และก็กระทำด้วยกุศลจิตทั้งนั้น เพราะว่าเป็นบุญทั้งหลาย ย่อมหลังไหลมาด้วยกุศลกรรม

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร คฤหบดีบุตร สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน อังกุลบุตรบำรุงด้วยสถาน ๕ เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน ๕ เหล่านี้ ทิศเบื้องบนนั้น ชื่อว่าอังกุลบุตรปกปิดให้เกษมสำราญ ให้ไม่มีภัย ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ถ. กรุณาแก้สัตรว์ ต้องรู้ว่าสัตรว์ตกทุกซัได้ยากอยู่ต่อหน้า เราก็อยากให้เขาพ้นทุกซัไป แต่เมื่อกล่าวถึงคำว่า อยาก เป็นโลภะหรือไม

ส. เป็นฉันทะ ฉันทะเกิดกับกุศลจิตได้ ฉันทะเป็นกุศล ไม่ใช่โลภะ เจตสิกที่ต่างกันมี ๒ ดวง โลกเจตสิกเป็นอกุศล ฉันทเจตสิกเป็นอัญญสมานาเจตสิก เป็นปภินณกเจตสิก เกิดได้ทั้งกุศลจิตและอกุศลจิต สภาพธรรมละเอียดมาก เพราะฉะนั้นการเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน อย่าประมาทปัญญาว่า จะรู้สภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริงไม่ได้

กำลังเห็นเดี๋ยวนี ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตรว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นสภาพธรรมหลายอย่างที่เกิดพร้อมกันและดับพร้อมกันไปแล้วอย่างรวดเร็วตลอดเวลา ไม่ใช่มีแต่เฉพาะจิตเห็น ผัสสเจตสิกเกิดพร้อมกับจิตเห็น เพราะถ้าผัสสเจตสิก ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่เป็นนามธรรมชนิดหนึ่งไม่กระทบกับอารมณ์นั้น การเห็นก็มีไม่ได้

ในขณะนี้ บางขณะเห็น บางขณะได้ยิน บางขณะคิดนึก ถ้าผัสสเจตสิกไม่กระทบรูปารมณ การเห็นก็ไม่มี ถ้าผัสสะไม่กระทบเสียง การได้ยินก็ไม่มี ถ้าผัสสะไม่กระทบเรื่องที่คิดนึก เรื่องที่คิดนึกก็ไม่ปรากฏ ไม่มีในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ช่วงขณะแต่ละขณะที่ผ่านมา ที่ว่าไม่ใช่สัตรว์ บุคคล ตัวตน ก็เป็นสภาพธรรมหลายอย่างที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย และดับไปหมดแล้วเรื่อย ๆ ในขณะนี้ ซึ่งถ้าไม่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ย่อมไม่สามารถรู้ในลักษณะของสภาพธรรมแต่ละอย่างที่เกิดขึ้นและดับไป

แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน อย่าประมาทปัญญา เมื่อเป็นปัญญาแล้ว รู้ได้ตามความเป็นจริงของสภาพธรรมแต่ละอย่าง จนกระทั่งสามารถที่จะดับความยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตรว์ เป็นบุคคลได้เป็นสมุจเฉท เมื่อปัญญาคมกล้าถึงขั้นที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

ถ. ที่อาจารย์บอกว่า ตัวตน เรา เขา สัตรว์ บุคคลไม่มี ผมมาพิจารณาว่านาม ความรู้สึก ไม่มีได้ แต่มาคิดอีกที รูปละ ยังมีอยู่ จะให้หมดไปอย่างไร ตัวตน เรา เขา นาม ไม่มีจริง แต่รูปมี

ส. รูปอะไรมีอยู่

ถ. ถ้าจะพิจารณา ก็มีรูปกับนาม

ส. แล้วก็ดับไป มีชั่วขณะที่ปรากฏเกิดขึ้น แล้วก็ดับไป แต่เพราะยังไม่ประจักษ์ความเกิดดับจึงคิดว่ายังมีอยู่ ที่คิดว่ารูปยังอยู่ เพราะว่ายังไม่ได้ประจักษ์ความเกิดดับของรูปนั้น

ถ. รูปดับช้ากว่านามใช่ไหม

ส. ถึงจะช้าเป็น ๑๗ ขณะของจิต ก็เร็วสุดประมาณ

ข้อความตอนท้ายใน **สิงคาลกสูตร** มีว่า

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา บุตรภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง มิตรอำมาตย์เป็นทิศเบื้องซ้าย ทาสกรรมกรเป็นทิศเบื้องต่ำ สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน คฤหัสถ์ในสกุลผู้สามารถควรนอบน้อมทิศเหล่านี้

บัณฑิตผู้ถึงพร้อมด้วยศีลเป็นคนละเอียดและมีไหวพริบ มีความประพฤติเจียมตน ไม่ดื้อกระด้าง ผู้เช่นนั้นย่อมได้ยศ คนหมั่น ไม่เกียจคร้าน ย่อมไม่หวั่นไหวในอันตรายทั้งหลาย คนมีความประพฤติไม่ขาดสาย มีปัญญา ผู้เช่นนั้นย่อมได้ยศ คนผู้สงเคราะห์ แสวงหามิตรที่ดี รู้เท่าถ้อยคำที่เขากล่าว ปราศจากตระหนี่ เป็นผู้แนะนำแสดงเหตุผลต่าง ๆ เนือง ๆ ผู้เช่นนั้นย่อมได้ยศ

การให้ ๑ เจระไฟเพราะ ๑ การประพฤติให้เป็นประโยชน์ ๑ ความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมทั้งหลายในคนนั้น ๆ ตามควร ๑ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจในโลกเหล่านี้แล เป็นเหมือนสลักรถอันแล่นไปอยู่ ถ้าธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวเหล่านี้ไม่พึงมีไซ้ มารดาและบิดาไม่พึงได้ความนับถือหรือความบูชาเพราะเหตุแห่งบุตร เพราะบัณฑิตทั้งหลายพิจารณาเห็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวเหล่านี้โดยชอบ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความเป็นใหญ่ และเป็นผู้อันหมู่ชนสรรเสริญทั่วหน้า ดังนี้ ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้แล้ว สิงคาลกคฤหบดีบุตรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก เปรียบเหมือนนายของทีคว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่า ผู้มีจักขุจักเห็นรูป ฉันทิ พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ฉันทินั้นเหมือนกัน

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฉะนี้แล ฯ

จบ สิงคาลกสูตรที่ ๘

สำหรับข้อความตอนท้ายในสิงคาลกสูตร ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงลักษณะของบัณฑิต ซึ่งเป็นผู้ฉลาดในกาลทุกเมื่อ และในทิศทั้งหลาย ฉลาดในการที่จะเป็นกุศล เพราะว่าคฤหบดีในสกุลผู้สามารถควรนอบน้อมทิศเหล่านี้ คือ มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา บุตรภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง มิตรอำมาตย์เป็นทิศเบื้องซ้าย ทาสกรรมกรเป็นทิศเบื้องต่ำ สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน

การนอบน้อม หมายความว่า การประพฤติในทางที่ถูกที่ควร ที่เป็นกุศล ถ้าอกุศลจิตเกิด ประพฤติเป็นไปในทางที่ถูกในทางที่ควรไม่ได้ แม้กับมารดาบิดา อาจารย์ บุตรภรรยา มิตรอำมาตย์ ทาสกรรมกร หรือสมณพราหมณ์

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า กุศลจิตสามารถที่จะเกิดประพฤติเป็นไปในทางที่ถูกที่ควรในชีวิตประจำวัน และผู้ที่จะขัดเกลาจิตใจ ไม่ใช่ว่าละเลยสิ่งเหล่านี้ และมุ่งที่จะเจริญสติเพื่อที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมโดยที่สภาพของกุศลจิตไม่เกิด ไม่เป็นไปในทิศทั้งหลายเหล่านี้เลย

แต่ให้ทราบว่า ผู้ใดที่มีกิเลสน้อย และเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน จะทำให้ประพฤติในทางที่ถูกที่ควรกับบุคคลทั้งหลาย ซึ่งเปรียบเสมือนทิศทั้งหลายเหล่านี้ยิ่งขึ้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บัณฑิตผู้ถึงพร้อมด้วยศีลเป็นคนละเอียดและมีไหวพริบ

จำเป็นมาก ไหวพริบ คือ ความว่องไวในการปฏิบัติต่อทิศทั้ง ๖ ไม่ละเลย หรือว่าเฉยเมยต่อหน้าที่ หรือกิจที่พึงกระทำต่อมารดาบิดา เป็นต้น

มีหลายอย่างที่จะกระทำได้ แม้สิ่งเล็กน้อย ในขณะหนึ่งขณะใด เพียงชั่วขณะนั้น ถ้าจิตเป็นกุศล ก็กระทำได้แล้ว การช่วยเหลือ การสงเคราะห์ การหยิบ การยก การจัดแจงธุระ การคิดถึงสิ่งที่ควรในขณะนั้น ความรู้สึกเกรงใจ หรือว่ามีความเคารพอ่อนน้อม ไม่มีกายวาจาที่ไม่สมควร แต่ละอย่าง แต่ละขณะ ปรากฏเป็นปกติในชีวิตประจำวัน เพราะต้องไม่ลืมว่า ชีวิตของแต่ละคนอยู่ในขณะจิตหนึ่ง แต่ละขณะเท่านั้นเอง ชีวิตทั้งหมดเกิดขึ้นทีละขณะ เพราะฉะนั้น ชีวิตก็อยู่ในขณะหนึ่ง ๆ ของจิต และขณะหนึ่ง ๆ ก็มีเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งปรากฏ กายเป็นอย่างใด วาจาเป็นอย่างใด สะท้อนถึงสภาพของจิตที่เป็นกุศลหรืออกุศล

แม้แต่คำพูด ก็เป็นเครื่องสอบให้ทราบถึงลักษณะสภาพของจิตในขณะนั้นได้ หรือแม้แต่กาย ก็เป็นเครื่องที่ส่องถึงลักษณะของจิตใจในขณะนั้นได้ว่า เป็นผู้ที่คำนึงถึงบุคคลอื่นบ้างไหม หรือว่าเป็นผู้เห็นแก่ตนเองตลอดเวลา ไม่ได้คำนึงถึงบุคคลอื่นเลย ไม่มีการช่วยเหลือ ไม่มีการสงเคราะห์ ไม่มีการคิดถึงความสะดวกสบายของบุคคลอื่น ถ้าเป็นอย่างนั้นก็จะเป็นลักษณะของอกุศลจิต แต่ถ้าเพียงชั่วขณะหนึ่งที่จะสงเคราะห์คนอื่น โดยการช่วยเหลือ โดยการคิดถึงความสะดวกสบายของคนอื่น ขณะนั้นก็เป็กุศล เพราะฉะนั้น บัณฑิตผู้ถึงพร้อมด้วยศีลเป็นคนละเอียดและมีไหวพริบ ในแต่ละขณะ ในแต่ละเหตุการณ์

นอกจากนั้น มีความประพฤติเจียมตน ไม่ดี้อวดอ้าง ไม่ยกยอตนเอง และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักเคารพยำเกรง หรือว่าเกรงใจบุคคลอื่น ขณะนั้นก็เป็ลักษณะของบัณฑิต

คนหมั่น ไม่เกียจคร้าน ย่อมไม่หวั่นไหวในอันตรายทั้งหลาย

บางคนคิดว่า ในการที่จะประพฤติสิ่งที่ดีนี้ น่าเกียจคร้าน คือ ไม่ขยันที่จะทำความดี คิดว่าเสียเวลาเปล่า ๆ หรือว่าไม่มีประโยชน์เลย หรือว่าจะทำความดีไปทำไม

คือไม่เห็นคุณค่าของชีวิต และก็คิดว่าเป็นการเสียเวลา เสียโอกาสที่จะใช้เวลานั้นไปในทางที่จะทำให้ตนเองได้รับความสะดวกสบายต่าง ๆ แต่ว่าผู้ที่เห็นกิเลสของตนเอง และทราบว่าถ้ากุศลจิตไม่เกิดย่อมเป็นปัจจัยให้อกุศลจิตเกิด เพียงเท่านั้น ถ้าเห็นจริง ๆ ผู้นั้นก็จะขยันที่จะทำความดีทุกโอกาส เพราะว่าการที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉทนี้อย่างอื่นก็ยาก ถ้าไม่หมั่นอบรมสะสมเจริญความดีให้ยิ่งขึ้นอกุศลก็จะเพิ่มพูนมากขึ้น ๆ ยากแก่การที่จะดับ เพราะฉะนั้น ผู้ที่เห็นกิเลสของตนเองว่ามีมาก ก็ย่อมจะเจริญกุศลทุกประการ

คนมีความประพฤติไม่ขาดสาย มีปัญญา ผู้เช่นนั้นย่อมได้ยศ

ความประพฤติไม่ขาดสาย ในที่นี้ควรจะเป็นความประพฤติในกุศลโดยไม่ขาดสาย เพราะว่าการประพฤติอย่างอื่นเป็นสิ่งที่ไม่มีสาระที่ควรแก่การที่จะสะสมให้มากขึ้น แต่กุศลธรรมแต่ละอย่างเป็นสิ่งที่จะขัดเกลากิเลส ละคลายให้น้อยลง เพราะฉะนั้น จึงควรเป็นผู้ที่มีความประพฤติไม่ขาดสายในการเจริญกุศล

บางครั้งกุศลที่ทำก็อาจจะหยุดไป ไม่เป็นโอกาสที่จะกระทำต่อไป ทั้ง ๆ ที่คิดว่าจะกระทำเป็นอาจิณ คือ โดยสม่ำเสมอ โดยไม่ขาดสาย แต่ว่าในบางครั้งก็มีอกุศลจิตคั่น ทำให้หยุดไป ไม่สามารถที่จะเจริญกุศลต่อไปได้

ข้อความในอรรถกถาอุปมาว่า การกระทำที่ทำ ๆ หยุด ๆ นี้เหมือนกับกิ่งก้านที่วิ่งไปตอนแรก ๆ แล้วก็หยุด ผงกศีรษะอยู่นาน ๆ แล้วก็วิ่งต่อไปอีก ลักษณะของคนที่กระทำกุศลโดยขาดสาย ก็เหมือนลักษณะของกิ่งก้านที่วิ่งไปแล้วก็หยุด ผงกศีรษะอยู่นาน ๆ จึงจะวิ่งต่อไปได้

เป็นการแสดงถึงลักษณะของสภาพของจิตใจว่า บางครั้งก็เป็นโอกาสของกุศลจิต แต่บางครั้งก็มีอกุศลจิตคั่นทำให้กุศลนั้นหยุดไป เป็นชีวิตจริงหรือเปล่า ถ้าไม่มีจริง พระผู้มีพระภาคคงไม่ทรงแสดงว่า การกระทำกุศลควรจะทำโดยไม่ขาดสาย

๖๖๒

เหตุผลในการที่จะให้เจริญกุศล หรือในการที่จะให้ขัดเกลากิเลสมีมาก แสดงเท่าไร ๆ ก็ไม่พอ ซึ่งการฟังจะต้องฟังเรื่อย ๆ และต้องพิจารณาอุปมาอุปมัยต่าง ๆ ที่เป็นการชี้ให้เห็นถึงสภาพธรรมที่น่ารังเกียจของอกุศล และสภาพธรรมที่ควรเจริญของกุศล

อย่างบางท่านซึ่งเป็นผู้ที่รักความสะอาดทางกาย เป็นผู้ที่รังเกียจความสกปรกทางกายมาก แต่ลืมคิดว่า ขณะใดที่อกุศลเกิด ขณะนั้นสกปรกหรือที่น่ารังเกียจยิ่งกว่าความสกปรกทางกาย และอกุศลก็เกิดอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง เช่น ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ถ้าจะอุปมา ก็เหมือนกับแผ่นน้ำสกปรกที่มีน้ำเล็ดน้ำนองไหลอยู่ตลอดเวลา

ขณะใดที่มีการเห็น ไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง อกุศลก็เปรียบเหมือนสิ่งสกปรกที่ไหลออกมาแล้วทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง

ในวันหนึ่ง ๆ จะมีความสกปรก มีความน่ารังเกียจสักเท่าไร เพราะว่าความสกปรกหรือความน่ารังเกียจซึ่งเป็นแผ่นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ก็ยังสามารถที่จะรักษาให้หาย ให้สะอาดได้ แต่อกุศลจิตที่เกิด ทันทีที่เห็น มีความยินดี ยินร้าย ทางหูที่ได้ยินและหลงลืมสติ ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ก็เปรียบเหมือนน้ำเล็ด น้ำนอง หรือของสกปรกทั้งหลายที่ไหลออกไปแล้วสู่อารมณ์ที่ปรากฏ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า แล้วแต่ว่าท่านจะมีความรังเกียจในความสกปรกทางกาย หรือว่าจะมีความรังเกียจถึงอกุศลจิตที่เกิดขึ้นทางใจด้วย ซึ่งเป็นความสกปรกหรือเป็นความความน่ารังเกียจของสภาพของจิต

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสกับสิงคาลกคฤหบดีบุตรแล้ว สิงคาลกก็มีความเข้าใจแจ่มแจ้งในพระธรรม เห็นประโยชน์ และก็ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ

ซึ่งข้อความในอรรถกถามีว่า

ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงแสดงทิศ ๖ ให้สิงคาลกมาณพฟังจบลงแล้ว ก็เสด็จเข้าไปบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ต่อไป ส่วนสิงคาลกมาณพก็ได้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ ได้สละทรัพย์ ๔๐ โกฏิออก ทำให้เป็นประโยชน์ในพระพุทธศาสนา เวลาทำกาลกิริยาก็ได้ไปเกิดในสวรรค์

สิ่งที่คฤหัสถ์ควรทำ ได้มีอยู่ในพระสูตรนี้ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น พระสูตรนี้จึงได้นามว่า คิหิวินัย ผู้ที่ปฏิบัติตามพระสูตรนี้ ย่อมมีแต่ความเจริญ หาความเสื่อมมิได้

ถ. สิงคาลกสูตรที่อาจารย์ได้กล่าวมาแล้ว ถ้าใครทำได้ ก็ดีทั้งนั้น ต้องดีแน่ แต่ปัญหามีอยู่ว่า ถ้าเราทำได้ตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ แต่ฝ่ายตรงกันข้าม สมมติว่า เราเป็นบิดามารดาทำตามทีพระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ แต่ว่าบุตรไม่ได้ทำตามหน้าที่ของบุตร หรือว่ามีมิตรสหาย เราก็ทำตามหน้าที่เป็นมิตรสหาย แต่มิตรสหายของเราไม่ได้ทำหน้าที่ของมิตรสหายตอบแทนกับเรา ทำให้เราทำหน้าที่ตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ไม่ได้ตลอด ปัญหายู่ตรงนี้

สุ. ห่วงใยใครที่ทำได้ตลอด กังวลถึงผลที่จะได้รับจากคนอื่น หรือคิดถึงกิเลสของตนเองซึ่งควรละ

ถ. คนอื่นเราไม่คิดถึง นึกถึงตัวเองว่า จะเป็นการขัดขวางให้เราทำดีไปตลอดไม่ได้

สุ. ทำไมจะไม่ได้ ในเมื่อความดีของตนเอง ตนเองเท่านั้นที่จะกระทำ ไม่คำนึงถึงบุคคลอื่นว่าจะตอบสนองในลักษณะใด เพราะว่าเป็นเรื่องของเขา กิเลสของใคร คนนั้นก็ต้องละ เพราะฉะนั้น เมื่อเป็นกิเลสของท่านเอง ถ้าไม่ประพฤติกิเลสถูกต้องตามที่ควรประพฤติ ขณะนั้นก็เป็นอกุศลจิต ซึ่งไม่ควรสะสม แต่ควรจะขัดเกลา

ด้วยการประพฤติตามคิหิวินัย คือ ข้อประพฤติปฏิบัติของคฤหัสถ์ เท่าที่สามารถจะ
กระทำได้ เท่าที่ปัญญาจะเห็นประโยชน์

ถ. รู้ว่ากุศลควรเจริญ แต่กิเลสของตน บางทีก็เห็นว่าดี บางทีก็เห็นว่าไม่ดี

ส. กิเลสดีมีหรือ

ถ. มี

ส. เห็นผิดไหม ถ้าเห็นอย่างนั้น ไม่ใช่เห็นถูก

ถ. ก็รู้ว่าเห็นผิด แต่อารมณ์ทำให้เราทำความดีไม่ได้ตลอด เพราะว่ากิเลส
ของเรายังมี ทนต่ออารมณ์ไม่ได้ บางครั้งก็ยังมีที่ไม่เชื่อกรรมและผลของกรรม คือ
คนบางคนเขาถือว่า เขาทำความดีมาตลอด แต่ว่าด้านฐานะการเงินเออ เพื่อนฝูงมิตร
สหายเออ ก็ยังหาดีไม่ได้ ทำให้เขาทอดถอนใจจากความดี การประพฤติความดี คือ การ
ประสบต่ออนิฏฐารมณ์จะมาขวางกุศลของเขา

ส. ที่ว่าทำดีมาตลอด ความดีที่คิดว่าทำมา มาก จริง ๆ แล้วเท่าไรก็ยังไม่
พอ เพราะว่าอกุศลจิตยังมีโอกาสที่จะเกิดอยู่เรื่อย ๆ และทำไมจึงคิดถึงเฉพาะความดี
ในปัจจุบันชาติ ความไม่ดีในอดีตเสื่อมเสียแล้วหรือว่าเคยมีหรือเปล่า ถ้าลืมนึกที่จะนึก
ขึ้นได้ว่า สภาพธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นได้นั้นต้องมีเหตุปัจจัยจึงจะเกิดได้ ทั้งทางตา
ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แต่ละขณะที่เกิดขึ้นประสบกับ
อนิฏฐารมณ์บ้าง อนิฏฐารมณ์บ้าง ต้องมีเหตุปัจจัยที่ได้กระทำแล้ว และไม่ใช่อื่น
กระทำ ตนเองเท่านั้นเป็นผู้กระทำกรรมนั้น

ถ้าจะดูแต่เฉพาะปัจจุบันชาติว่า ทำความดีมาโดยตลอด ก็ควรจะคิดเลยไป
ตลอดถึงอดีตชาติด้วยว่า อกุศลกรรมย่อมได้เคยกระทำมาแล้ว มิฉะนั้นผลอย่างนี้ก็จะ
ไม่เกิดขึ้น

ข้อสำคัญที่สุด คือ อย่าให้การคิดหรือคำนึงถึงบุคคลอื่นเป็นอุปสรรคในการที่
จะขัดเกลากิเลสของตนเอง และควรระลึกว่า ความดีที่ได้ทำมาแล้วทั้งหมด ไม่พอ
ทำเท่าไรก็ยังไม่พอยุ่แน่นอน ถ้าเทียบส่วนกับอกุศลจิตที่เกิดในวันหนึ่ง ๆ ความดีที่ได้
ทำเล็กน้อยเหลือเกิน ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน สติที่จะระลึก

ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงได้ ก็ไม่ใช่ว่าจะมีมากมายหลายขณะ และถึงแม้ว่าสติจะระลึกบ้าง พิจารณารู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ปัญญาที่เจริญขึ้นเล็กน้อยเหลือเกิน ทีละเล็กทีละน้อยจริง ๆ ต้องเป็นผู้ที่อดทนและไม่ละทิ้งการเจริญกุศล ไม่ทอดทิ้งการอบรมเจริญปัญญาให้ยิ่งขึ้น และในขณะที่ปัญญาไม่เกิด สติไม่เกิด ขณะนั้นก็ต้องเป็นอกุศลแล้ว

เพราะฉะนั้น ควรที่จะเห็นว่า กุศลเท่าไรก็ไม่พอ และก็ควรเจริญกุศลทุกประการด้วย ไม่ควรคำนึงถึงคนอื่น เพราะว่าลักษณะของสติปัญญาจริง ๆ นั้น เป็นสภาพที่ทำให้รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่เคยยึดถือว่าเป็นตัวตน และก็ปัญญารู้ขึ้นจนกระทั่งประจักษ์ได้ว่า ตัวตนไม่มี ที่เคยเป็นเราจะดีจะชั่ว ขณะหนึ่งขณะใด ก็เป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยตามความเป็นจริง

ถ. คำว่ากรรมในอดีต เราไม่อาจจะระลึกได้ แม้แต่กรรมในชาตินี้ บางทีเมื่อได้รับวิบากแล้ว ก็ยังนึกไม่ได้ทันที นอกจากทนความร่ำร้อนไป และค่อย ๆ เจริญสติค่อย ๆ ระลึกได้ ประมาณ ๑๐ กว่าปีมาแล้ว ดิฉันได้ทำกุศลอย่างหนึ่ง ซึ่งตอนนั้นดิฉันเป็นคนหยาบกว่านี้มาก ยังไม่เคยเจริญสติ มีสุนัขมาออกลูกที่บ้านมากมาย หลานดิฉันก็ขึ้นไปถึง ๒๐ กว่าตัว ทำให้พลัดแม่พลัดลูกกัน เขาเอาไปทิ้งที่วัดไหนก็ไม่รู้ ดิฉันไม่ได้ออกคำสั่ง แต่ดิฉันก็ยินดีในการที่เขาเอาไป เพราะอยู่ที่บ้าน กลางคืนมืด ๆ เด็กใส่รองเท้าไปเหยียบ บางทีก็ตาย ทำให้เราเกิดความเศร้าใจ และขณะนั้นพอเขาขนไปดิฉันก็สบายใจ ดีใจด้วย เป็นอกุศลขณะนั้นก็ไม่รู้ว่าเป็นอกุศล ที่นี้ต่อมาถึงบัดนี้ ดิฉันก็ได้เจริญกุศล และดิฉันก็ได้ลืมเหตุการณ์ในอดีตนั้นไปแล้ว ซึ่งเป็นชาตินี้แท้ ๆ

ต่อมาดิฉันก็เกิดได้รับวิบาก ที่ทำให้พลัดแม่พลัดลูก มีคนยื่นมือเข้ามาอุ้มให้เกิดกินแห่งแคลงใจกัน ซึ่งเด็กของดิฉันก็เชื่อตามเขา และวิบากก็ได้เกิดขึ้น มีการขัดใจกัน ดิฉันก็เสียใจ ซึ่งถ้าหากเป็นเมื่อก่อนนี้ก็คงพูดกันให้รู้เรื่องไปเลย แต่มาถึงตอนนี้สิ่งที่ดิฉันทำไม่ได้ก็คือว่า ถ้าหากดิฉันจะทำให้ลูกดิฉัน หรือน้องดิฉัน หรือญาติเพื่อนฝูงก็ตาม ทำให้มีเรื่องขัดอกขัดใจกับคนหนึ่งคนใด คือ หมายความว่ามิปสุณาวาจา

ดิฉันกล่าวไม่ได้ ไม่ว่าดิฉันจะได้รับความไม่ถูกต้องในจิตใจอย่างไรก็ตาม พอดิฉันเจริญสติขึ้นมาบ่อย ๆ ดิฉันสามารถรู้ว่าสภาพจิตของดิฉันเวลานี้เป็นอย่างไร ขณะที่ได้รับทีแรก ตั้งตัวยังไม่ทัน ก็มีความหม่นหมองมาก แทบจะไม่อยากจะมองคนที่เขาก่อเรื่องขึ้น แต่ว่าพอดิฉันเจริญสติบ่อย ๆ มาก ๆ เข้า ดิฉันก็มีความสุขอยู่กับว่าสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้น คือ ทุกขเวทนา เวทนาขันธ สติระลึกบ่อย ๆ เข้าว่า ตัวดิฉันก็มีแต่ธาตุ แต่ขันธ ตัวของคนอื่นก็มีแต่ธาตุ แต่ขันธ ต่อมาดิฉันก็ระลึกได้ว่า เป็นเพราะกรรมอะไร เมื่อดิฉันยังไม่เคยประสงคร้ายต่อเขา ทำไมดิฉันจึงได้รับโทษอย่างนี้ พอดิฉันนึกย้อนหลังดู ก็พบว่าครั้งหนึ่งเมื่อ ๑๐ กว่าปีที่แล้วมา ดิฉันมีความยินดีมากที่เขา นำมาไปปล่อย และบัดนี้ก็เป็นวิบากที่ดิฉันได้รับ

สุ. ขออนุโมทนา ที่ท่านผู้ฟังเห็นประโยชน์ของพระธรรม และระลึกได้ในขณะที่ประสบกับอนิฏฐารมณ์ต่าง ๆ

การที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้ประสบกับอนิฏฐารมณ์ หรือว่าการพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ไม่ได้เลย แต่แม้กระนั้นก็ไม่มีการรู้ชัดได้ว่า ผลที่ได้รับในขณะนี้เกิดจากเหตุอะไรในอดีต เพียงแต่จะระลึกได้ถึงกรรมที่ได้กระทำแล้ว และก็ทราบว่าย่อมให้ผล แต่จะจะให้ผลเมื่อไรในขณะใดนั้น ก็ยากที่จะรู้ได้ แต่ก็ทำให้มีความมั่นคงในการเชื่อในกรรมของตนเองยิ่งขึ้นว่า ไม่ว่าจะประสบกับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ หรือว่าเหตุการณ์ใด ๆ ก็ตาม ย่อมเกิดเพราะกรรมของตนเองทั้งสิ้น

ถ้าท่านถูกใครหลอกลวงสักคนหนึ่ง และท่านก็โกรธแค้นผู้ที่มาหลอกลวงท่าน นั่นเป็นการเพิ่มอกุศลของตนเอง เพราะว่าไม่ได้รู้ความจริงว่า เป็นกรรมของท่านเองที่ทำให้คนนั้นมาหลอกลวงท่าน ทำไมเขาไม่หลอกลวงคนอื่น ถ้าเขาเป็นนักหลอกลวง เขาก็หลอกลวงไปเรื่อย ๆ แต่ทำไมจึงต้องเป็นท่าน ถ้าท่านไม่ได้กระทำเหตุไว้ในอดีต เขาก็คงจะหลอกลวงคนอื่น คงไม่ถึงคราวของท่าน แต่เมื่อท่านได้ประสบกับเหตุการณ์อย่างนั้น ก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงกรรมของท่านเองที่ได้กระทำแล้วว่า ท่านเองก็คงได้กระทำกรรมลักษณะอย่างนั้นมาแล้วในอดีต

เพราะฉะนั้น ชีวิตในสังสารวัฏฏ์คงจะไม่พ้นไปจากการที่จะประสบกับ เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเหตุการณ์ที่ท่านผู้ฟังเล่าให้ฟัง ซึ่งเป็นชีวิตจริง และเข้าใจว่า ไม่ได้เกิดกับท่านเพียงคนเดียว ไม่ว่าในเรื่องการปล่อยสุนัข หรือปล่อยแมว หรืออะไรก็ตาม ย่อมเกิดเข้าไปซ้ำมากับคนนั้นบ้าง คนนี้บ้าง เหตุการณ์คล้ายคลึงกัน อย่างเดียวกัน และผลของอกุศลกรรมที่ได้รับก็ในลักษณะเดียวกัน คือ ย่อมจะมีบุคคลที่ เข้าใจผิดหรือว่ามั่วร้าย คิดร้าย กระทำให้เกิดความเสียหายทางกายและทางวาจาบ้าง

เรื่องของการทำงานที่จะได้รับความเสียหายจากการกระทำของคนอื่น เป็นสิ่งซึ่งจะ เตือนให้ระลึกถึงกรรมในอดีตของตนเองได้ว่า ท่านคงได้เคยกระทำกรรมอย่างนั้น เพราะฉะนั้น เวลาที่สติเกิด ท่านผู้ฟังที่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้น จะเห็นคุณของสติจริง ๆ ว่า ถ้าสติไม่เกิด ก็เป็นโอกาสของอกุศลจิตที่ยืดยาว และจะ เป็นปัจจัยให้เกิดการกระทำทางกาย ทางวาจาที่เป็นอกุศลกรรม แต่เวลาที่สติเกิดขึ้น มีการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ จะทำให้ท่านเบาจากอกุศลจิตใน ขณะนั้น และมีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงเกิดขึ้น ตามกำลังของปัญญาใน ขณะนั้น

ถ้าเป็นปัญญาขั้นที่รู้ในคุณโทษ ในเหตุ ในผล จะทำให้ท่านสามารถที่จะ ประพฤติในทางที่ถูกในทางที่ควร แต่ถ้าเป็นสติที่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ ปรากฏ ก็ลืมเรื่องอื่นที่ท่านคิด และศึกษาระลึกถึงลักษณะของสภาพที่กำลังปรากฏซึ่ง เป็นสภาพรู้ เป็นนามธรรมแต่ละลักษณะในขณะนั้น ถ้าเป็นความไม่แจ่มชัดของจิต สติก็ยังสามารที่จะเกิดขึ้นระลึกตรงลักษณะที่ไม่แจ่มชัด เห็นอาการที่ไม่แจ่มชัด โดยความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ในขณะนั้นจะเห็นคุณของสติและปัญญา จริง ๆ ว่า ทำให้เบาจากอกุศลธรรมทั้งปวง พร้อมกันนั้นก็ยังเป็นการที่ปัญญาจะรู้ชัด ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

ความรู้สึกไม่ว่าจะเป็นสุข เป็นทุกข์ เป็นโสมนัส เป็นโสมนัสใด ๆ ก็เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย และกดับไปหมด เดียวนี้สภาพธรรมดับไปแล้ว ดับไปทุกขณะ ของ แก่ไม่มีเลย มีแต่ของใหม่ สภาพธรรมใหม่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย และกดับไปอีกแล้ว

ดับไปอย่างรวดเร็วเหลือเกินด้วยความไม่รู้ ถ้าสติไม่ระลึก ไม่ศึกษาในลักษณะของ
สภาพธรรมแต่ละลักษณะที่กำลังปรากฏ ซึ่งการศึกษานั้นดูเหมือนว่ามาก มีลักษณะ
ของสภาพธรรมหลายประการ แต่ให้ทราบว่า ปรากฏเพียง ๖ ทางเท่านั้น คือ ทางตา
ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

สภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตาในขณะนี้ ปกติจริง ๆ ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงเป็น
อย่างอื่นเลย หรือสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางหูในขณะนี้ ก็ไม่ต้องคิดถึงสภาพธรรม
อื่น แต่ว่าระลึก ศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ถ้าทางตามีสภาพ
ธรรมปรากฏและหลงลืมสติ ไม่รู้ คิดว่าเห็นคน เห็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ ก็คงจะเป็นเครื่อง
เตือนให้ทราบได้ว่า การศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตายังไม่พอ
จึงเห็นเป็นบุคคลต่าง ๆ เห็นเป็นสิ่งต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น เมื่อทราบว่า การศึกษาสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตาใน
ขณะนี้ยังไม่พอ จึงระลึกและศึกษาทันที ในขณะนี้เอง ศึกษาโดยการเพียรที่จะรู้ว่า
เป็นเพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเท่านั้น และก็ขณะที่กำลังเห็น ก็เป็นเพียงสภาพ
ธรรมที่รู้ ที่กำลังเห็นนี้ เป็นธาตุรู้ เป็นอาการรู้สิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ภาพไหน
ชาติไหนก็ต้องศึกษาอย่างนี้ ทางหูก็เช่นเดียวกัน ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย
ทางใจก็เช่นเดียวกัน จนกว่าจะเป็นความเห็นถูกจริง ๆ คือ ขณะที่เห็นไม่ติดใจ
ไม่สนใจในนิमित ในรูปร่างสัณฐาน ในอนุพยัญชนะ ในส่วนละเอียด เพราะรู้ว่าสิ่งที่
ปรากฏทางตานั้นเป็นเพียงสภาพธรรมที่เพียงปรากฏเท่านั้น

ส่วนการตรีนึกถึงรูปร่างสัณฐานนั้น เป็นขณะที่ไม่ใช่ขณะเห็น ต้องแยกออก
จากกัน เพียรไปเรื่อย ๆ ไม่ทอดถอย และมีความอดทนที่จะระลึกและรู้ในขณะนี้
ไม่ใช่ในขณะอื่น เริ่มรู้ขึ้นเรื่อย ๆ ทีละเล็กทีละน้อย ถึงแม้ว่าจะเป็นความรู้ที่ยังไม่ชัด
แต่ถ้าระลึกบ่อย ๆ รู้บ่อย ๆ วันหนึ่งก็สามารถที่จะเข้าใจเพิ่มขึ้น และก็ละคลาย
ความเห็นผิดที่เคยยึดถือสภาพธรรมเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้ เพราะว่า
ความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลไม่ได้อยู่ในหนังสือ
ไม่ได้อยู่ในตำรา แต่อยู่ในขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้

เพราะฉะนั้น ให้ทราบว่า ขณะใดที่ยังไม่มีการศึกษา ไม่มีการระลึกที่จะรู้ว่า
สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น หาความเป็นสัตว์ เป็นบุคคล
เป็นตัวตนไม่ได้ ถ้ายังไม่รู้อย่างนี้ ก็จะต้องระลึก คือ ศึกษา ไม่ลืมที่จะรู้ไปเรื่อย ๆ

๖๖๓

การที่จะละความยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ต้องละออกจากขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ ต้องละออกจากขณะที่กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังลิ้มรส กำลังรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส หรือกำลังคิดนึก ขณะนี้ถ้าจะมีการคิดถึงเรื่องหนึ่งเรื่องใดขึ้น และมีสติที่จะรู้ว่า การคิดเรื่องนั้นเกิดขึ้นเพราะความทรงจำ หรือความจดจำในเรื่องนั้นเป็นปัจจัย จึงได้เกิดการคิดอย่างนั้นขึ้น

ลักษณะสภาพที่คิดมีจริง จะคิดถึงคำว่า “มีจริง” ก็ได้ ถ้ามีความเข้าใจในความหมายของคำว่า “มีจริง” ให้ทราบว่า เป็นเพราะสัญญาความจำในคำว่า “มี” ในคำว่า “จริง” เป็นปัจจัยให้เกิดนึกถึงความหมายของคำว่า “มี” และคำว่า “จริง” เพราะฉะนั้น ทุกคำ ทุกเรื่องที่มีเกิดเพราะความทรงจำทั้งสิ้น ถ้าเพียงแต่จะไม่มี ความทรงจำ ไม่มีความจดจำ ขณะนี้จะปรากฏแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา และเสียงที่ปรากฏทางหู

ถ้าไม่คิด จะไม่มีอะไรเลยนอกจากเสียงที่ปรากฏทางหูแล้วก็หมดไป สิ่งที่ปรากฏทางตาก็เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา แต่เพราะความคิดซึ่งเกิดขึ้นเพราะความจำแทรกอยู่ คั่นอยู่เรื่อย ๆ จึงทำให้ปรากฏเป็นโลก เป็นเรื่องต่าง ๆ ขึ้นเพราะความคิด

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัฏฐานที่จะไม่รู้จักความจริงของสภาพคิด เป็นไปไม่ได้ ด้วยเหตุนี้การอบรมเจริญสติปัฏฐานจึงต้องรู้ลักษณะของขั้น ๕ สัญญาขั้นใด ขณะใด ขณะที่กำลังคิดนั่นเอง เป็นความจดจำที่ทำให้เกิดความคิดในขณะนั้นขึ้น ถ้าไม่รู้ว่า เป็นสัญญาในขณะนั้น ก็ไม่สามารถที่จะเห็นว่า สัญญาขั้นเป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่จำสิ่งต่าง ๆ เท่านั้น แม้แต่ในขณะที่เห็น กำลังเห็น และรู้ว่าเป็นอะไร ขณะนั้นก็เป็นความจำเท่านั้นเองที่รู้ว่า สิ่งทีเห็นเป็นอะไร

นี่ก็เป็นเรื่องที่จะต้องอบรมไปอีกมากทีเดียวกว่าจะเป็นปัญญาที่รู้จริง ๆ ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น

ถ. คำว่า ธาตุ กับขันธ ๕ เหมือนกันหรือต่างกัน

ส. คำว่า ธาตุ หมายถึงสภาพธรรมที่มีจริง และสภาพธรรมนั้นมีลักษณะเฉพาะของตน ซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

ส่วนคำว่า ขันธ หมายถึงความถึงธาตุนั่นเอง แต่จำแนกออกเป็นอดีต ปัจจุบัน อนาคต หรือว่าใกล้ ไกล หยาบ ละเอียด ทรม ประณีต ภายใน ภายนอก

แต่ถ้าพูดถึงธาตุ จะรวมถึงสภาพธรรมที่ไม่ใช่ขันธ คือ นิพพานด้วย นิพพานก็เป็นธาตุ เป็นสภาพธรรมที่มีจริง ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แต่คำว่าขันธ หมายถึงความถึงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นและดับไป สภาพธรรมที่เกิดและดับเป็นอดีต สภาพธรรมที่เกิดปรากฏแล้วแต่ยังไม่ดับไปเป็นปัจจุบัน สภาพธรรมที่จะเกิดต่อไปเป็นอนาคต เพราะฉะนั้น คำว่าขันธหมายความว่าเฉพาะสภาพธรรมที่เกิดดับ

ถ. ประกอบรวมกันกับขันธใช่ไหม ระหว่างที่มีแต่ธาตุรู้ มีขันธเข้าไปปนด้วยหรือเปล่า

ส. สภาพธรรมที่เป็นธาตุ ที่เกิดดับเป็นขันธ ส่วนธาตุที่ไม่เกิดดับไม่ใช่ขันธ แต่เป็นขันธวิมุตติ มีอย่างเดียวกันนั่น คือ พระนิพพาน ไม่เกิดดับ

ถ. ที่ว่ามรรคมืองค์ ๘ เพื่อขัดเกลาทองตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ขอให้อาจารย์อธิบายแต่ละข้อ จะได้รู้ลักษณะของมรรคมืองค์ ๘ ให้ชัด

ส. สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นถูก ในขณะที่กำลังเห็น เห็นถูก คือ สติ ระลึกและรู้ว่าเป็นแต่เพียงสภาพรู้หรือธาตุรู้เท่านั้น เป็นสภาพรู้ที่รู้สี่ คือ สิ่งที่ปรากฏทางตาในขณะที่เห็น ไม่ใช่ธาตุรู้เสียง

ถ. ต้องรู้พร้อมลักษณะของธรรมเกิดใช่ไหม จึงจะเป็นสัมมาสติ ปัจจุบันธรรม

ส. ในขณะนี้สภาพเห็นมีใช่ไหม สภาพเห็นรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา สภาพเห็นไม่ได้ยินเสียง ไม่ได้คิดนึก ทำกิจอื่นไม่ได้เลยนอกจากเห็น ในขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้

เป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ นี่คือ ความเข้าใจ แต่อาจไม่ใช่การระลึก หรือการศึกษาที่จะรู้ว่า สภาพรู้หรือธาตุรู้ที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลจริง ๆ เป็นอย่างไร เพราะว่ายังมีการรู้สิ่งปรากฏทางตาโดยที่ยังไม่ได้ศึกษาแยกขาดออกจากกันว่า สิ่งปรากฏทางตาไม่ใช่สภาพรู้ ไม่ใช่การเห็น เวลานี้การเห็นมี สิ่งปรากฏทางตามี แต่ยังไม่มี การระลึกที่จะศึกษาให้รู้การแยกขาดจากกันว่า สภาพที่ปรากฏทางตาไม่ใช่สภาพรู้ และสภาพที่เห็น เป็นธาตุรู้สิ่งปรากฏทางตา ไม่ใช่สิ่งปรากฏทางตา

เพราะฉะนั้น การที่จะรู้ได้จริง ๆ ต้องอาศัยสติ คือ การไม่หลงลืม ขณะนี้มีการไม่หลงลืมได้ คือ ระลึก ถ้าใช้คำว่า ระลึก ก็อาจจะไม่เข้าใจว่า ระลึกอย่างไร แต่ถ้าใช้คำว่าไม่หลงลืมที่จะรู้ในขณะนี้ว่า สภาพรู้ที่กำลังรู้สิ่งปรากฏทางตาเป็น แต่เพียงธาตุรู้ หรืออาการรู้ชนิดหนึ่งเท่านั้นเอง ก็อาจจะเข้าใจได้

ถ. แล้วต่อไป

ส. ต่อไปก็ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ สภาพธรรมอะไรก็ได้ ที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง และต่อไปจะกลับมารู้ทางตาอีกหลาย ๆ ครั้งก็ได้ ไม่ลืมที่จะรู้ ที่จะศึกษาไปเรื่อย ๆ

ถ. ไม่เฉพาะเห็นอย่างเดียวใช่ไหม

ส. ทั้งทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจทีเดียว

ถ. ได้ทั้งนั้นใช่ไหม

ส. ทุกอย่างที่มีจริง และไม่รู้ ก็จะต้องศึกษาเพื่อที่จะรู้ขึ้นว่า สภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลจริง ๆ นั้นเป็นอย่างไร

ฟังดูเหมือนกับจะรู้แล้ว หรือเข้าใจแล้วว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล แต่ไม่ใช่การรู้จริงจนกว่าสภาพธรรมจะปรากฏสภาพความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลจริง ๆ โดยปรากฏที่ลักษณะ ถ้าปรากฏพร้อม ๆ กันอย่างในขณะนี้ เห็นด้วยรู้ด้วย คือ คิดถึงรูปร่างลักษณะของสิ่งที่ปรากฏด้วยว่า สิ่งปรากฏเป็นอะไร และได้ยินด้วย มีการเข้าใจเรื่องที่ได้ยินหรือคำที่ได้ยินด้วย ถ้าเป็นในลักษณะอาการอย่างนี้ แสดงว่า สภาพธรรมยังไม่ได้ปรากฏตามความเป็นจริงโดยความไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

ไม่ใช่ตัวตน เพราะแม้ว่าสภาพธรรมปรากฏจริง แต่ว่าการคิดนึกตรึกถึงสภาพธรรมนั้น การหลงยึดถือสภาพธรรมนั้นว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ทำให้ไม่เห็นความปรากฏของ สภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

ถ. ทุกอย่างทุกประการ ใช่ไหม

ส. ทุกทวาร

ถ. ต่อกไปอีกแต่ละองค์ ขอความกรุณาอธิบาย

ส. ถ้าสติเกิด ปัญญาศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ขณะนั้นก็มี ความเพียร สัมมาวายามะ เกิดร่วมด้วย เพราะขณะที่ยังไม่รู้ว่า เป็นแต่เพียงธาตุรู้ที่กำลังเห็น เพียงแต่นึกได้ และเริ่มที่จะเข้าใจว่า ขณะนี้เป็นเพียงธาตุรู้ หรือสภาพรู้ทางตาเท่านั้น ขณะนั้นที่กำลังเริ่มศึกษาที่จะเข้าใจ เป็นความเพียร เป็นสัมมาวายามะ เพราะว่าเพียรที่จะรู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ไม่ใช่เพียรอย่างอื่น และไม่มีใครสามารถกระทำสัมมาวายามะให้เกิดขึ้น แต่สัมมาวายามะเกิดเพราะสัมมาสติเป็นปัจจัย เกิดพร้อมกับสัมมาสติ ซึ่งถ้าไม่มีการระลึกได้จะไม่สัมมาวายามะ คือ การเพียรที่จะศึกษาที่จะรู้จริง ๆ ว่า เป็นแต่เพียงสภาพรู้ที่กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา

เพราะฉะนั้น สัมมาวายามะต้องเกิดพร้อมกับสัมมาสติ และสัมมาทัญญูโดยที่ไม่มีใครไปทำสัมมาวายามะให้เกิดขึ้น แต่ว่าเมื่อมีปัจจัย คือ มีการไม่หลงลืม มีการระลึกได้ในขณะนี้ที่จะรู้ได้ว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เห็น เป็นธาตุรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา ขณะนั้นก็มีสัมมาวายามะเกิดร่วมด้วย

ถ. และสัมมาสังกัปปะ

ส. สัมมาสังกัปปะ เป็นการจรดในอารมณ์ เป็นสภาพธรรมที่มีจริง เป็นเจตสิก เป็นนามธรรมที่รู้อารมณ์ เวลานี้ทางหู มีเสียงปรากฏ แต่เสียงจะปรากฏไม่ได้เลยถ้าไม่มีสภาพที่ได้ยินเสียง เพราะฉะนั้น สภาพที่ได้ยินเป็นธาตุรู้เสียง ซึ่งไม่ใช่ธาตุเห็น ไม่ใช่จักขุวิญญาณธาตุ แต่เป็นโสตวิญญาณธาตุ เป็นธาตุที่เมื่อเกิดขึ้นก็กระทำ

กิจได้ยินเสียง ธาตุนี้จะกระทำกิจอย่างอื่นไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น ในขณะที่เสียงปรากฏจะต้องมีสภาพที่รู้เสียง เป็นธาตุรู้ เป็นอาการรู้เฉพาะเสียงที่ปรากฏด้วย

ถ. รู้ความหมายของสิ่งที่ปรากฏ

ส. ไม่ใช่ความหมาย แต่เป็นสภาพได้ยินเสียงที่ปรากฏ เสียงปรากฏเพราะมีสภาพรู้เสียงที่ปรากฏนั้น สภาพรู้เสียงเมื่อครูนี้นับไปแล้ว เมื่อมีเสียงใหม่ปรากฏขณะใด ก็จะต้องมีสภาพรู้เสียงที่ปรากฏในขณะนั้น เฉพาะเสียงนั้นเท่านั้น

เพราะฉะนั้น สัมมาสังกัปปะเป็นเจตสิกธรรม เป็นสภาพธรรมที่เกิดกับจิตที่จรดในอารมณ์ที่ปรากฏถูกต้อง เป็นสัมมาสังกัปปะ คือ ถ้าขณะนั้นสติระลึกถึงลักษณะของเสียง ไม่ใช่ได้ยิน สัมมาสังกัปปะก็จรดในลักษณะของเสียง เพื่อที่สัมมาทิฏฐิจะได้เริ่มรู้ว่า เสียงเป็นเพียงสภาพธรรมที่เกิดปรากฏนิดเดียวแล้วก็หมดไป ขณะที่เสียงปรากฏกับโสทวิญญานหรือสภาพที่รู้เสียง ขณะนั้นไม่ใช่การรู้ค่า แต่เพราะเหตุว่าเสียงต่างกัน ถ้าพูดว่าขณะนี้ ขณะนั้น นี้กับนั้นเป็นเสียงที่ต่างกัน เพราะฉะนั้น ความต่างกันของเสียงที่จิตได้ยิน เป็นปัจจัยให้เกิดการคิดถึงค่าที่ต่างกัน

ความจริงแล้ว สภาพธรรมที่เป็นธาตุรู้เสียง จะได้ยินเสียงเท่านั้นโดยไม่ได้นึกถึงคำว่า นี่ แต่เพราะเสียง นี้ กับเสียง นั้น ต่างกัน จึงเป็นปัจจัยให้เกิดการคิดถึงความหมายที่ต่างกัน ซึ่งการที่จะละสลักร่างกายทิฏฐิให้หมดไปได้ ก็ต่อเมื่อสติไม่หลงลืมระลึกและรู้ว่า เสียงเป็นเสียง เพราะสัมมาสังกัปปะจรดที่เสียง ไม่ใช่จรดที่ได้ยิน

นี่เป็นลักษณะของมรรคมงคล ๘ ซึ่งเกิดขึ้นกระทำกิจในขณะนั้น โดยที่ไม่มีใครสามารถที่จะไปสร้างไปทำให้สัมมาสังกัปปะเกิดขึ้นได้ แต่ขณะใดที่สัมมาสติเกิด สัมมาสังกัปปะก็จรดในอารมณ์ที่ถูกต้อง เพราะฉะนั้น สติต้องเป็นสติที่ถูกต้อง เป็นสัมมาสติ แม้แต่อารมณ์ของสติ ก็ต้องเป็นอารมณ์ที่ถูกต้องด้วย

ถ. ก็ไม่ใช่ความคิดนึก ใช่มั้ย ไม่ใช่เกี่ยวกับสภาพธรรมคิดนึก ใช่มั้ย

ส. การคิดนึกเป็นสภาพที่มีจริง แต่ไม่ใช่สัมมาสติที่เป็นมรรคมงคล ๘ คนละขั้น

ถ. สัมมาสังกัปปะ ก็ไม่ใช่หรือ

ส. สัมมาสังกัปปะก็มีหลายชั้น ถ้าเป็นสัมมาสังกัปปะในมรรคมงคล ๘ แล้ว ต้องเกิดพร้อมสติ คือ จรดในอารมณ์ที่สติระลึก

ถ. ขณะนั้นสติต้องมีด้วย

ส. อย่างทางตาในขณะนี้ เห็นมี ดับไป ๆ เรื่อย ๆ โดยไม่รู้ความจริงของ เห็นที่กำลังเห็นในขณะนี้ ซึ่งนั่นเป็นอวิชชา ในเมื่อเห็นมี กำลังเห็นอยู่ ทำไมไม่เจริญ ปัญญา ทำไมไม่ศึกษาโดยไม่หลงลืม ระลึกและกัฏฐ เพียรที่จะรู้ว่า ที่กำลังเห็นนี้เป็น แต่เพียงสภาพรู้เท่านั้น เพราะฉะนั้น ขณะที่ระลึกที่จะศึกษา สัมมาสังกัปปะจรดใน ชาติรู้ ซึ่งเป็นสภาพรู้ที่กำลังรู้

ถ. สัมมาวาจา

ส. สัมมาวาจาต้องในขณะที่วิริตฺตจิต

ถ. ไม่ใช่ว่าสงบ ไม่พูดเลย ไม่ใช่อย่างนั้นหรือ

ส. ไม่พูด ก็ไม่มีวาจา

ถ. พูดจะเป็นสัมมาวาจาได้ไหม

ส. เวลาที่พูด บางครั้งเป็นกุศลจิต บางครั้งก็เป็นอกุศลจิต ซึ่งถ้าเป็น อกุศลจิต จะพูดในทางที่ไม่ดี ไม่เหมาะ ไม่ควร แต่ว่าขณะนั้นวิริตฺตจิต เป็น สภาพของสัมมาวาจาเจตสิก และทางปัญจทวารกับทางมโนทวารก็เกิดดับสลับกัน อย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้น สติสามารถระลึกสภาพธรรมที่วิริตฺตในขณะนั้นได้ว่า ไม่ใช่ เราเลย ถ้าสัมมาวาจาไม่เกิด วิจิตรจิตก็ล่องไป เพราะฉะนั้น ขณะใดที่วิริตฺต ขณะนั้น เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งเป็นสัมมาวาจา ขณะที่รู้ว่าไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ บุคคล เป็นเพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ขณะนั้นก็จะเป็นสัมมาวาจาในมรรคมงคล ๘

ถ. ต้องประกอบด้วยสติเหมือนกันใช่ไหม

ส. แน่นนอน เพราะฉะนั้น จึงเป็นสติปัญญา

ถ. บางคนบอกว่า ถ้าปฏิบัติสัมมาวาจาแล้วในมรรคมงคล ๘ จะพูดไม่ได้ เลย ไม่ว่าจะพูดอะไร พูดไม่ได้เลย

ส. พุดไม่ได้ และเวลาพุดก็เป็นวิจิกขิต ก็แยะ เวลาไม่พุด ก็ไม่มีเรื่องมีราว ไซ้ไหม ที่มีเรื่องต่าง ๆ ในโลกนี้เพราะการพุดมาก ๆ ไซ้ไหม และเวลาที่พุดก็จะรู้ว่า เป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิตในขณะที่พุด ตัวผู้พุดเองถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติ- ปัฏฐานก็ทราบได้ว่า ที่พุดนี้ด้วยโลภมูลจิต อยากจะได้อะไรของใครในทางหนึ่งทาง ใดบ้างหรือเปล่า อยากจะต้องการแม้คำชม คำชื่นชมจากบุคคลอื่นหรือเปล่า

สภาพของจิตเกิดดับอย่างละเอียดมาก เพราะฉะนั้น ถ้าไม่ใช่เป็นผู้ที่มีปกติ อบรมเจริญสติปัฏฐานจริง ๆ ชั่วระกิลสในจิตใจของตนเองไม่ได้ เพราะว่ากิเลส ละเอียดมาก

แต่ถ้าขณะนั้นรู้ว่า ที่จะพุดเป็นอกุศล สัมมาวาจาเกิดขึ้นวิริติ สติก็ยังระลึกได้ว่า ขณะที่วิริตินั้นไม่ใช่ตัวเราที่สามารถวิริติ แต่เป็นเพราะสภาพธรรมในขณะนั้นที่ เกิดขึ้นวิริติ จะใช้ชื่อว่าอะไรก็ได้ แต่ว่าสภาพธรรมนั้นมีจริง และกระทำกิจของ สัมมาวาจา คือ วิริตวิจิกขิต

ถ. ที่กำลังพุดนั้นหรือ

ส. การพุดเป็นปกติ ใครจะไปห้ามว่าอย่าพุด

ถ. ที่เรากำลังนั่งอยู่ แต่ไม่พุด จิตเราคิดเป็นอกุศลไปโน้นไปนี้ คนโน้นเป็น อย่างนั้น คนนั้นเป็นอย่างนี้ จะเป็นสัมมาวาจาได้ไหม

ส. ขอโทษ ถ้าไม่มีการพุด สวากของพระผู้มีพระภาคก็ไม่ได้เป็นผู้ที่มีปกติ- อบรมเจริญสติปัฏฐาน ท่านแสดงธรรม ท่านสนทนาธรรม ก็ต้องพุด

ถ. ใช่

ส. และท่านก็เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานด้วย แม้ในขณะที่พุด เพราะฉะนั้น ถ้าใครไปทำวิปัสสนาแล้วไม่พุด ไม่ใช่ปกติแน่ ไม่สามารถที่จะรู้สภาพ ธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง และทำไม่ถึงไม่พุด อยากอะไร ต้องการ อะไรหรือเปล่าจึงไม่พุด

ถ. คนนั้นบอกว่า กำลังเจริญสติปัฏฐานอยู่พุดไม่ได้ ถ้าพุดแล้วไม่ใช่ ผู้ปฏิบัติ

ส. ไม่ตรง ถ้าตรง ต้องเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ขอให้คิดถึงสาวกของพระผู้มีพระภาคด้วยว่า ท่านพูด ท่านแสดงธรรม ท่านสนทนาธรรม และท่านเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน

ถ. ดิฉันบอกว่า ถ้าอย่างนั้นพระผู้มีพระภาคของเราและสาวกที่สั่งสอนสาวกทั้งหลาย ก็ขาดการปฏิบัติไป เขาก็บอกว่าไม่ใช่ ๆ ก็เถียงกัน จึงได้มาถามอาจารย์อย่างนี้

ส. เพราะฉะนั้น เรื่องของการเข้าใจสภาพธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดในเหตุผลที่จะต้องพิจารณาด้วยว่า ถ้าเป็นปัญญาต้องรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงในขณะนี้ได้ สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอรหันต์ก็ได้ในขณะนี้ เป็นพระอนาคามีบุคคลก็ได้ เป็นพระสกทาคามีบุคคลก็ได้ เป็นพระโสดาบันบุคคลก็ได้

วิปัสสนาญาณแต่ละขั้น จะเกิดในขณะนี้ก็ได้ เพราะว่าสภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ถ้าอบรมปัญญาจนถึงโอกาสกาลที่ปัญญาจะเกิดใครก็ยับยั้งปัญญาไม่ให้เกิดไม่ได้ จะผิดผ่อนปัญญาว่า อย่าให้เกิดที่นี่ คอยเดี๋ยวให้ไปเกิดที่โน่น ก็เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้

ถ. สัมมากัมมันตะ

ส. การงานชอบ วิริยอุตสาหะ

ถ. ต้องเว้นจากการงาน

ส. วิริยอุตสาหะ ๓ และในขณะนั้นสติสามารถที่จะระลึกได้ว่า ขณะที่วิรตินั้นไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล กำลังเห็นในขณะนี้ เป็นสภาพธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ไม่มีเรา ไม่มีของเราที่กำลังเห็น เป็นแต่เพียงธาตุรู้ สภาพรู้ อการรู้ สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาเท่านั้น เวลาที่ได้ยินเสียง ก็ไม่ใช่ธาตุรู้ อการรู้ทางตา เป็นสภาพธรรมอีกอย่างหนึ่ง

ถ. บางคนบอกว่า สัมมากัมมันตะ ห้ามทำการงาน ให้นั่งปฏิบัติเฉย ๆ จึงจะเป็นสัมมากัมมันตะ

ส. ถ้าเป็นอย่างนั้น คฤหัสถ์ก็ไม่สามารถบรรลุอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล พระสกทาคามีบุคคล พระอนาคามีบุคคลได้ ซึ่งก็จะค้านกับพระไตรปิฎก และตามความเป็นจริงที่ปรากฏ คฤหัสถ์ทั้งหลายทั้งอุบาสกอุบาสิกาที่บรรลุคุณธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคลก็มีมาก เป็นพระสกทาคามีบุคคลก็มี เป็นพระอนาคามีบุคคลก็มี และบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ในเพศคฤหัสถ์ก็มี

๖๖๔

ส. ถ้ารู้ลักษณะของสัมมาสติ จะไม่สงสัยเลยว่าสัมมาสติสามารถจะเกิดในขณะไหนก็ได้ และไม่มีใครรู้ล่วงหน้าด้วยว่า สติจะเกิดเมื่อไร จวนจะเกิดแล้วหรือยัง เพราะว่าสติเป็นอนัตตา เมื่อมีเหตุปัจจัยก็ระลึกลับทันที รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ใน ๖ ทาง ทางหนึ่งทางใดก็ได้

ถ. ดิฉันก็บอกว่า ถ้ามานั่งเฉย ๆ ไม่ทำงาน และสติระลึกจะเป็นสัมมาสัมมันตะ ทำการงานองค์นี้ได้ไหม ก็ไม่ได้ ไม่ใช่องค์มรรค ดิฉันก็ตอบเขาไปอย่างนั้น คล้าย ๆ กับการปฏิบัติที่ไม่ถูกในองค์มรรค

ส. ข้อที่ควรพิจารณา คือ ควรพิจารณาว่า ปัญญาอะไร สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ปัญญาารู้ได้ไหม ถ้ารู้ไม่ได้ก็ไม่ใช่ปัญญา อย่าเรียกว่าเป็นปัญญาเลย ต้องเป็นอวิชชาแน่นอนที่ไม่รู้ เพราะว่าอวิชชาไม่รู้ได้ แต่ถ้าเป็นปัญญาแล้ว สามารถที่จะรู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

ถ. ไม่ว่าจะทำการงานอะไรที่สุจริตหรือ

ส. สภาพธรรมกำลังปรากฏ มีสภาพธรรมปรากฏตลอดเวลา มีจิต มีเจตสิก มีรูปเกิดดับสืบต่อกันอยู่ทุกขณะ พร้อมทั้งจะให้เห็นความจริงว่า เป็นสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล และขณะนี้ที่กำลังนั่งอยู่นี้ รู้ดีหรือไม่รู้ดีกว่า สติเกิดหรือว่าสติไม่เกิดดีกว่า ขณะที่กำลังทำงานจะรู้ดีหรือไม่รู้ดีกว่า สติจะเกิดหรือสติจะไม่เกิดดีกว่า ขณะที่กำลังพูดจะรู้ดีหรือว่าจะไม่รู้ดีกว่า สติจะเกิดหรือไม่เกิดดีกว่า นี่เป็นเครื่องพิสูจน์แล้วว่า ควรที่จะรู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง สติควรที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง

ถ้ากล่าวว่า รู้ไม่ได้ หรือสติไม่เกิด ก็เพราะเหตุว่าไม่ได้อบรม ไม่ได้เข้าใจตามความเป็นจริงว่า สติเกิดได้ แล้วแต่ว่าสติจะเกิดหรือไม่เกิดเท่านั้น จะเกิดมากหรือจะ

เกิดน้อย ปัญญาารู้ได้ แล้วแต่ว่าปัญญาจะเกิดหรือว่าปัญญาจะยังไม่เกิดเท่านั้น แต่ปัญญาเกิดได้ สติเกิดได้ รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ มิฉะนั้นพระผู้มีพระภาคก็จะไม่ทรงแสดงการอบรมเจริญมรรคมีองค์ ๘

มรรคมีองค์ ๘ นั้น เป็นเจตสิกธรรม ไม่ใช่ตัวตน ถ้ามรรคมีองค์ ๘ เกิดขึ้นก็จะกระทำกิจของตน ถ้าสติเกิดขึ้นก็กระทำกิจไม่หลงลืม มีลักษณะที่ระลึกถึงสิ่งที่กำลังปรากฏ ถ้าสติไม่เกิดก็เป็นการหลงลืมสติไป เพราะฉะนั้น ขณะที่สติเกิดก็ไม่ใช่ตัวเรา แต่เป็นสภาพธรรมที่กำลังระลึก ขณะนี้ถ้าจะระลึก ก็เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งเกิดระลึกได้

ถ. บางคนบอกว่า สัมมากำมัมมัตตะ เกี่ยวกับเลียงชีพชอบ ใช่ไหม

ส. ไม่ใช่สัมมากำมัมมัตตะ แต่เป็นสัมมาอาชีวะ

ถ. เขาบอกว่า สัมมากำมัมมัตตะ เลียงชีพชอบ ดิฉันก็บอกว่า ไม่ใช่ ต้องสัมมาอาชีวะจึงจะเลียงชีพชอบ แต่ลักษณะดิฉันยังไม่ค่อยเข้าใจ

ส. สัมมากำมัมมัตตะ เป็นการเว้นกายทุจริต ๓ คือ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ หรือว่าการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ และการประพฤติผิดในกาม เป็นเจตสิกธรรมซึ่งเกิดขึ้นกระทำกิจวิปริตในขณะนั้น ซึ่งไม่เกี่ยวกับการอาชีพ

ถ. จึงไม่ห้ามการทำงานในขณะนั้นใช่ไหม

ส. เวลาที่สติเกิดบ่อย ๆ ก็เป็นการเจริญสติ สติมีโอกาสที่จะเป็นปัจจัยทำให้เกิดสติข้างหน้าต่อไปอีก

ถ. สัมมาอาชีวะ

ส. สัมมาอาชีวะ เป็นสภาพธรรมที่เว้นกายทุจริต ๓ วจีทุจริต ๔ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การเลียงชีพ

ถ. เป็นองค์ศีล ใช่ไหม

ส. ค่ะ ถ้าท่านผู้ฟังมีอาชีพอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการที่จะเกิดทุจริตขึ้น และก็มีกิจวิปริต ในขณะนั้นให้ทราบว่าเป็นลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นสัมมาอาชีวะเจตสิกเกิดขึ้นจึงกระทำกิจวิปริต แต่ถ้าสัมมาอาชีวะเจตสิก

ไม่เกิดขึ้น ท่านก็กระทำทุจริตในการอาชีพ ถ้าไม่เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน จะไม่สามารถแยกความละเอียดของสภาพเจตสิกธรรมแต่ละชนิดออกจากกันได้

ถ. ระยะแรก ๆ เมื่อมีการเจริญสติเกิดขึ้นนั้น ผมมักจะมีการใคร่ครวญว่า เป็นรูปหรือเป็นนามเสมอ แต่ระยะหลังที่ได้ฟังอาจารย์บรรยายว่า ภาวนาปัญญาที่เกิดขึ้นนั้นมิได้เกิดขึ้นจากการใคร่ครวญคิดเหตุผลเหมือนอย่างปัญญาในทางโลกที่เข้าใจกัน เพราะฉะนั้น การนึกคิดต่าง ๆ จะไม่เป็นปัจจัยให้เราได้เห็นสภาพธรรมที่แท้จริง ระยะหลังนี้ผมก็รู้สึกว่ เมื่อสติเกิดขึ้น การท่องคำว่ารูปหรือว่านามจะน้อยลงไป และระยะหลังจะพิจารณาเฉย ๆ ขณะที่สติเกิดขึ้นโดยที่ไม่มีโยนิโสมนสิการ ทำให้ผมคิดว่า ดูเหมือนไม่ได้ทำอะไรเลย ดูเหมือนว่าผมไม่ได้เจริญสติเลย จะเป็นอย่างนั้นหรือเปล่า

สุ. ถ้าไม่ได้เจริญสติเลย ก็หมายความว่า เห็นไปเรื่อย ๆ ไม่มีการระลึกที่จะรู้ ไม่มีการเริ่มรู้ ซึ่งจะรู้ทันทีไม่ได้ ต้องอาศัยการศึกษา คือ การสังเกต หรือว่าพิจารณาโดยไม่ใช้คิด

ขณะนี้ที่กำลังเห็นนี้ รู้ เป็นเพียงสภาพรู้ หรือธาตุรู้ หรืออาการรู้เท่านั้นได้ไหม หรือว่ายาก กำลังเห็นในขณะนี้ เป็นลักษณะรู้ เป็นอาการรู้ เป็นธาตุรู้ แต่จะสำเนียงสังเกต หรือพิจารณาโดยไม่คิดได้ไม่นานใช่ไหม ประเดี๋ยวเดียวเท่านั้น ความคิดจะเกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ไม่ใช่การยับยั้งความคิด ขณะที่คิดเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งไม่ใช่การเห็น ไม่ใช่การได้ยิน เป็นสภาพคิด เป็นลักษณะคิด เป็นอาการคิดเรื่อง หรือว่าคิดคำ เพราะฉะนั้น ในขณะที่กำลังรู้เรื่อง รู้คำ ขณะนั้นไม่ใช่รู้ดี ไม่ใช่รู้เสีย เป็นสภาพธรรมคนละอย่าง

ในขณะที่กำลังมีคำหรือความหมายที่คิดเป็นอารมณ์ จะไม่ใช่การสังเกต สำเนียง รู้สภาพธรรมที่ปรากฏ เพราะฉะนั้น การที่เห็นความต่างกันของขณะที่เพียงคิด กับขณะที่กำลังศึกษา ใช้คำว่าศึกษา หมายความว่าถึงกำลังสังเกต พิจารณา หรือเพียรที่จะรู้ว่า เป็นเพียงสภาพรู้

ในขณะที่กำลังคิด กับขณะที่กำลังศึกษา ก็จะเป็นความจริงว่า ขณะที่เห็นสัมมาสติแท้ ๆ ต้องไม่ใช่ในขณะที่คิด

เพราะฉะนั้น ในวันหนึ่ง ๆ ที่จะเป็นสัมมาสติจริง ๆ น้อยกว่าปัญญาขั้นคิด แต่ไม่ใช่การห้าม ไม่ใช่การยับยั้งความคิด เพราะทุกท่านทราบว่า มีปัจจัยมากเหลือเกิน คือ ความจดจำ สัญญาขั้น ๓ ลักษณะของสัญญาเจตสิกซึ่งจำ จำทุกขณะตั้งแต่ใน ขณะที่จักขุวิญญาณเกิดเพียงขณะเดียว

ที่ท่านกำลังเห็นอยู่เดี๋ยวนี้ ดูเหมือนว่าเห็นเป็นเวลานาน แต่ให้ทราบว่า แท้ที่จริงแล้วการเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตาเกิดขึ้นเพียงขณะจิตเดียวเท่านั้นแล้วดับไป ต่อจากนั้นจิตอื่นเกิดต่ออีกนานมากกว่าจะถึงอีกขณะหนึ่งซึ่งเห็น เพราะฉะนั้น ความห่างกันของจักขุวิญญาณขณะหนึ่ง ๆ ห่างกันโดยจิตเกิดดับแทรกมาก แต่ว่าจักขุวิญญาณซึ่งเห็นในขณะนี้ดูเหมือนว่าไม่มีอะไรดับเลย

แต่ว่าตามความเป็นจริง ลองคิด คิดอะไรก็ได้ อย่างในขณะที่กำลังฟัง นอกจากมีการได้ยินแล้ว ก็ยังมีการคิดว่า คิดอะไรก็ได้ คั่นระหว่างการเห็นมากแล้ว แต่แม้กระนั้นการเห็นของจักขุวิญญาณแต่ละขณะก็สืบต่อกันอย่างรวดเร็วจนปรากฏเหมือนกับว่า การเห็นในขณะนี้ไม่ได้ดับเลย เพราะฉะนั้น จึงเป็นการยากเหลือเกินที่จะอบรมปัญญาให้ประจักษ์แจ้งแทงตลอดในความเกิดดับของสภาพธรรม

เมื่อมีความจำ สัญญาเจตสิกเป็นปัจจัยทำให้เกิดการคิดอยู่เรื่อย ๆ การคิดก็ต้องคั่นระหว่างสัมมาสติ เพราะฉะนั้น สัมมาสติที่จะระลึกตรงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริง ๆ ก็ชั่วขณะเล็กน้อย และปัญญาที่จะศึกษา ที่จะเป็นความรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่สัมมาสติกำลังระลึก จึงเป็นเพียงชั่วขณะเล็กน้อยจริง ๆ และขณะนั้นก็ดับไป ซึ่งก็ไม่ทราบว่า สัมมาสติจะเกิดระลึกรู้ลักษณะของอารมณ์อะไรต่อไป แต่เพราะว่าการเริ่มระลึก และการศึกษาแม้เพียงเล็กน้อยในขณะหนึ่งที่ละเล็กที่ละน้อย จะทำให้ค่อย ๆ เป็นความรู้ขึ้นอย่างละเอียดและอย่างบางเบาจนกระทั่งดูเหมือนไม่ปรากฏว่าเป็นความรู้ขึ้นหนึ่งขั้นใด แต่ว่าวิปัสสนาญาณจริง ๆ จะเกิดได้ก็

ต้องเริ่มจากการระลึก และศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏที่ละเล็กที่ละน้อยในขณะนี้เอง

เป็นไปไม่ได้เลย ที่ปัญญาจะเกิดขึ้นฉับพลันโดยที่ขาดการศึกษา การระลึกรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจตามปกติตามความเป็นจริงในขณะนี้ และปัญญาขั้นโน้นก็แสนไกล แต่ว่าเมื่อถึงแล้วจะรู้เหตุว่า เกิดจากแต่ละขณะที่กำลังระลึกและศึกษารู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้นั่นเอง ปัญญาขั้นนั้นจึงจะเกิดได้

ถ. สติที่เกิดขึ้นในขณะนี้ แต่ว่าเรายังไม่สามารถรู้สภาพธรรมที่แท้จริงนั้น ถือว่าเป็นสัมมาสติหรือเปล่า

สุ. เป็นสัมมาสติถ้าระลึกตรงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ข้อสำคัญคือ ตรงลักษณะ สัมมาสังกัปปะต้องจรดตรงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

อย่างทางหู จรดที่เสียง หรือที่สภาพที่รู้เสียง ต้องตรง เมื่อตรงแล้วก็มีการศึกษาที่จะรู้ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน จนกระทั่งสภาพที่ไม่ใช่ตัวตนปรากฏ โดยความไม่ใช่ตัวตน คือ ที่ละลักษณะ เมื่อปรากฏเพียงลักษณะเดียว ลักษณะอื่นไม่ปะปน จึงจะเป็นการไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลจริง ๆ

ถ. ที่อาจารย์กล่าวว่า ขณะนี้นึกคิด ขณะนั้นไม่ได้สังเกต ไม่ได้พิจารณา หรือใช้คำว่าไม่ได้ศึกษา ขณะนี้นึกคิด ขณะนั้นก็รู้ว่าเป็นการนึกคิด แต่ขณะที่พิจารณา หรือไม่พิจารณานั้น ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร ขออาจารย์ช่วยอธิบายขณะที่มีการพิจารณา กับขณะที่ไม่ได้มีการพิจารณาว่า ต่างกันอย่างไร

เช่น เมื่ออาจารย์กล่าวว่า “ขณะนี้” ได้ยินคำว่า “ขณะนี้” เมื่อรู้ความหมายของคำว่า “ขณะนี้” แล้ว สติไม่ได้เกิดขึ้น ไม่ได้รู้ว่าเป็นสิ่งที่ปรากฏทางหู แต่เมื่อมีสติเกิดขึ้นรู้ความหมาย ขณะทีรู้ความหมายนั้น ก็เป็นเพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ขณะทีรู้ว่าเป็นนามธรรมชนิดหนึ่ง ขณะนั้นมักจะตรึกในใจว่า เป็นนามธรรมชนิดหนึ่งซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน มักจะใช้คำพูดใน

ใจ ซึ่งหมายความว่า ขณะที่ตรีนั่นไม่ได้สังเกต แต่ถ้าขณะนั้นสังเกต จะเป็นอย่างไร ขออาจารย์ช่วยอธิบาย

ส. ไม่คิด ขณะนั้นไม่คิด ขณะนี้เอง สิ่งที่ปรากฏทางตา ต้องเปลี่ยน สัญญา ความทรงจำเสียใหม่ เพราะวาก่อนที่จะเป็นมรรคมงคล ๘ เวลาเห็นอะไรก็พิจารณาโดยรูปร่างสัญญาณ ใช่มั้ย

ทุกครั้งที่ปรากฏทางตา ไม่ว่าจะดูอะไร ที่จะรู้ว่าเป็นอะไร ต้องมีการพิจารณา รูปร่างสัญญาณ บางครั้งต้องพิจารณารูปร่างสัญญาณโดยละเอียดทีเดียวเพื่อจะเห็น ความต่างกัน แต่เมื่อมีการเจริญมรรคมงคล ๘ สัญญานี้ต้องเปลี่ยนจากที่เคยพิจารณา ในรูปร่างสัญญาณ มาเป็นพิจารณาโดยสภาพที่ปรากฏ ซึ่งไม่ใช่รูปร่างสัญญาณ สิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ไม่พิจารณาโดยรูปร่างสัญญาณ แต่ระลึกไว้ว่า เป็นเพียงสิ่งที่ ปรากฏทางตา นี่คือความหมายของไม่ใส่ใจในนิमितและอนุพยัญชนะ ซึ่งทรงแสดงไว้ มากในพระไตรปิฎก

ทุกขณะที่เห็น ไม่ใส่ใจในนิमितอนุพยัญชนะ แต่ไม่ใช่ว่า ไม่ใส่ใจ คือ ไม่สนใจ ไม่ดูเท่านั้น แต่หมายความว่า ระลึกไว้ว่าเป็นสิ่งที่เพียงปรากฏทางตา จึงไม่ใส่ใจใน นิमितอนุพยัญชนะ เพราะถ้าเป็นการใส่ใจขณะใด ขณะนั้นไม่ใช่การเห็น แต่เป็นการ ตรึก เป็นการนึกถึง วิตกเจตสิกตรึก และสัญญาก็จำสืบ ๆ ต่อกันไปทุกขณะจิตทีเดียว

ถ. ขณะที่ใส่ใจ สังเกตลักษณะที่ต่างกัน เช่น เราเห็นถ้วยใบหนึ่งกับชาม ใบหนึ่งตั้งอยู่ร่วมกัน เรารู้ว่านี่เป็นถ้วย นี่เป็นชาม และก็รู้ต่อไปว่า ที่รู้ว่าเป็นถ้วย เป็นชามนั้นก็เพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ก็ มักจะตรึกในใจว่า เป็นเพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง และก็ตรึกต่อไปว่า ขณะที่ตรึก ขณะนั้นก็เพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนเหมือนกัน มักจะตรึกไปเรื่อย ๆ อย่างนี้ และขณะที่ดูเฉย ๆ สังเกตเฉย ๆ โดยไม่ตรึก ขณะที่ สังเกตเรื่อย ๆ เฉย ๆ โดยไม่ตรึก ขณะนั้นเป็นการพิจารณา หรือเป็นสังเกตใช่ไหม

ส. การอบรมเจริญสติปัฏฐานไม่มีกฎเกณฑ์ว่า จะอะไรก่อนอะไรหลัง เพราะฉะนั้น ที่เคยเห็นเป็นจานใบหนึ่งกับถ้วยใบหนึ่ง จะเกิดก่อนก็ได้ เป็นชีวิตปกติ

ประจำวันซึ่งมักจะหลงลืมสติ เพราะฉะนั้น ก็เห็นเป็นถ้อยใบหนึ่งจวนใบหนึ่ง แต่เวลาที่สติเกิดระลึกได้ว่า เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ขอให้คิดถึงความหมายว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น และเวลาที่กำลังมองถ้อย ที่จะรู้ว่าเป็นถ้อยใบหนึ่ง ก็มีการตรึงถึงรูปร่างถ้อยในสิ่งที่ปรากฏทางตา ขณะที่มองจวน ก็เป็นการตรึงนึกถึงรูปร่างจวนในสิ่งที่ปรากฏทางตา นึกถึงรูปร่างสัณฐานในสิ่งที่ปรากฏทางตา แต่โดยตามความเป็นจริง สภาพของสิ่งที่ปรากฏทางตานี้ คือ เมื่อหลับตาลงไม่ปรากฏ

จะนึกถึงถ้อยใบเก่าที่เห็นเมื่อตอนที่ลืมตาก็ได้ แต่สิ่งที่ปรากฏทางตาที่ไม่ปรากฏในขณะที่หลับตา จะนึกถึงจวนใบเก่าที่เห็นเมื่อตอนที่ลืมตา นึกถึงรูปร่างสัณฐานก็ได้ แต่เมื่อหลับตาลงแล้ว สีสันวัณณะ สิ่งที่ปรากฏทางตาไม่มี จะมีได้ก็เพียงแต่การนึกถึงสัณฐานของจวน แต่ว่าสิ่งที่ปรากฏทางตาในขณะนี้ ไม่ปรากฏเลย

ท่านผู้ฟังที่นี้พิสูจน์ได้ ท่านเห็นอะไรก็ได้สักอย่างหนึ่ง และก็หลับตาลงหมดเลย สิ่งที่ปรากฏทางตาไม่มีเลย แต่ถ้าท่านจะนึกถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้น ท่านจะนึกได้แต่รูปร่างสัณฐานของสิ่งนั้นสิ่งเดียว โดยสิ่งที่ปรากฏทางตาทั้งหมดในขณะนี้ไม่ปรากฏ

เพราะฉะนั้น ตามความเป็นจริงของสิ่งที่ปรากฏทางตาจริง ๆ เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเท่านั้นเอง ว้างเปล่าจากตัวตน สัตว์ บุคคล นอกจากจะมีการตรึงนึกถึงรูปร่างเกิดขึ้นขณะใด ก็มีการทรงจำ จดจำในรูปร่างสัณฐานนั้น พร้อมทั้งการยึดถือว่า สิ่งที่เห็นเป็นคนนั้น คนนี้ หรือวัตถุสิ่งนั้นสิ่งนี้ แต่ตามความเป็นจริง ต้องแยกสิ่งที่ปรากฏทางตา เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาจริง ๆ

๖๖๕

เพราะฉะนั้น ถ้ามีความเข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น จะละคลายการยึดถือสิ่งที่ปรากฏทางตา เพราะจะปรากฏแต่เพียงสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลจริง ๆ เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น แต่แม้กระนั้นความยินดีพอใจในสิ่งที่ปรากฏทางตาก็มีมากมายเหลือเกิน ถ้ายังไม่ถึงความเห็นพระอนาคามีบุคคล ก็ย่อมมีความยินดีพอใจแม้ในสิ่งที่ปรากฏทางตา ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น

นี่เป็นความซับซ้อนหนาแน่นของอกุศลธรรมมากมายเหลือเกิน ซึ่งเริ่มจากความไม่รู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง แต่ทั้ง ๆ ที่เป็นสภาพธรรมตามความเป็นจริงและรู้ว่าไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ก็ยังเป็นปัจจัยให้เกิดความยินดีในร้ายได้

ผู้ที่เป็นพระอริยเจ้ารู้สภาพธรรมตรงตามความเป็นจริง ท่านเป็นพระอริยเจ้าขั้นใด ท่านไม่เข้าใจผิด พระโสดาบันไม่คิดผิดว่าท่านเป็นพระสกทาคามี หรือพระอนาคามี หรือพระอรหันต์ เพราะว่าท่านอบรมเจริญปัญญาจะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ จนประจักษ์แจ้งแทงตลอดในสภาพธรรมเหล่านั้นชัดเจนตามความเป็นจริง จึงดับความเห็นผิดซึ่งเหนียวแน่นเหลือเกิน ซึ่งเกิดขึ้นเพราะไม่มีการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

ถ. การเจริญสติให้เฉียบพลัน หรือมีปฏิภาณที่ว่าไหวพริบทันที่ทันใดนั้น เราควรจะมีปัจจัยอะไรที่สะสมให้เกิดปฏิภาณอย่างนั้นขึ้นมา

ส. มีความเข้าใจถูกต้องยิ่งขึ้นในสภาพธรรมที่ปรากฏ จนกระทั่งเป็นสัญญาความจำที่มั่นคง อย่างที่ได้ยินว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา ถ้าสติซึ่งเป็นสัมมาสติยังไม่ระลึกรู้ลักษณะที่ปรากฏทางตาเพราะว่ายังไม่มีปัจจัย

เพียงพอ ก็จะต้องอบรมปัจจัย คือ การไม่ลืมที่จะเข้าใจในสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ว่า ตามความเป็นจริง จริง ๆ นั้น ก็เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้น ความเข้าใจในสภาพธรรมที่ปรากฏจริง ๆ และการระลึกรู้ถึงสภาพความจริงนี้บ่อย ๆ ความจำ สัญญาอันมั่นคงในความรู้ในเรื่องลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ จะเป็นปัจจัยทำให้เกิดระลึกและก็ศึกษา

คำว่า ศึกษา คือ รู้ และเมื่อยังไม่ใช้ปัญญาที่ถึงขั้นคมกล้าที่สภาพธรรมจะปรากฏโดยความไม่ใช่ตัวตน ก็เป็นเพียงการเริ่มรู้ เป็นขั้นต้นที่จะเริ่มรู้ชนิดเดียวเท่านั้นเอง และก็หลงลืมไปอีก ซึ่งจะนานหรือไม่นานก็แล้วแต่เหตุปัจจัย แต่ความจำอย่างมั่นคงจริง ๆ ว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ก็จะทำให้มีการระลึกและก็รู้ คือ เริ่มรู้ ไม่ใช่ว่าประจักษ์แจ้งทีเดียว แต่ที่ละเล็กทีละน้อย

ซึ่งจะเห็นได้จริง ๆ ว่า เพราะการเริ่มรู้เป็นขณะ ๆ ทำให้มีความชำนาญที่จะสังเกตและรู้เร็วขึ้นว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาก็เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น และก็ต้องศึกษา หรือว่าพิจารณาทุกทวารด้วย อย่างเช่น ทางตา สภาพธรรมที่ปรากฏมีลักษณะจริง ๆ คือ เพียงปรากฏ และต้องเข้าใจถึงขณะที่กำลังนึกถึงรูปร่างสัณฐานด้วย เพราะถ้าในขณะนี้ไม่มีการนึกถึงรูปร่างสัณฐานอะไรเลย จะมีเพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเท่านั้นที่ปรากฏอยู่ โดยห้ามไม่ให้ปรากฏก็ไม่ได้ในขณะที่ลืมตา ปรากฏแล้วในขณะนี้ และจะปราศจากการตรีนึกถึงรูปร่างก็ไม่ได้

อย่างในขณะนี้ เห็นสมุต รู้ว่าเป็นสมุต ก็หมายความว่ามีการตรีนึกถึงรูปร่างสมุต ซึ่งถ้าไม่มีการตรีนึกถึงรูปร่างของสมุต แต่นึกถึงพัตถม นึกถึงรูปร่างสัณฐานของพัตถม ที่จะรู้ว่าเป็นพัตถม ก็หมายความว่า มีการตรีนึกถึงรูปร่างของพัตถมแล้ว ถ้าจะนึกถึงแก้ว รู้ว่าเป็นแก้ว มีสัณฐานของแก้วในความคิดนึก จึงได้รู้ว่าเป็นแก้ว

ถ. ถ้าเราไม่ตรีนึกถึงสิ่งนั้น เพราะเราเห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมีสิ่งนั้นเป็นปัจจัยอยู่แล้ว ถ้าเราไม่นึกถึงจะเป็นไปได้ไหม

ส. ปกติธรรมดา สภาพธรรมเกิดขึ้นสืบต่อกัน หลังจากที่มีการเห็นแล้ว จะมีวิตกเจตสิก วิตกเจตสิกจะเกิดขึ้นตรีนึกถึงสิ่งที่เห็นทันทีโดยไม่มีการยับยั้ง

เพราะฉะนั้น วิตกเจตสิกจึงเป็นสัมมาสังกัปปะเมื่อเกิดพร้อมสติ คือ แทนที่จะตรึงถึงรูปร่างสัญญาณ และทำให้เกิดการยึดถือว่าเป็นตัวตน วิตกเจตสิกจรดถึงลักษณะของสภาพธรรมแท้ ๆ เช่น เสียง ไม่ใช่การนึกถึงคำ สัมมาสังกัปปะที่เกิดพร้อมสติจะระลึกถึงเสียงที่ปรากฏ หรือว่าจะจรดที่สภาพธรรมที่คิดถึงคำก็ได้

ถ. ต้องแยกแยะใช่ไหม

ส. ต้องเข้าใจ เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญวิปัสสนาซึ่งเป็นปัญญาขั้นที่ประจักษ์แจ้ง จะมีได้ก็ต่อเมื่อมีการเจริญความเข้าใจถูกในลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่ปรากฏเสียก่อน เช่น ทางหูในขณะที่ได้ยิน ต้องมีการศึกษา มีความเข้าใจในขั้นต้นว่า การได้ยินเสียงไม่ใช่การนึกถึงคำ ต้องเข้าใจจริง ๆ อย่างนี้ เพราะฉะนั้น เวลาที่เข้าใจอย่างนี้จริง ๆ ก็รู้ว่า สภาพธรรมมีหลายอย่างและเกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็วด้วย ถึงแม้ว่าไม่ได้ยินเสียงการนึกถึงคำก็มีได้ เพราะฉะนั้น การนึกถึงคำ ต้องไม่ใช่การได้ยินเสียง แต่ในขณะที่ได้ยินเสียงก็มีการนึกถึงคำ เพราะว่าเกิดติดต่อกันเร็วจนกระทั่งปรากฏเสมือนว่าได้ยินคำ ไม่ใช่ได้ยินแต่เสียง ใช่ไหม

เพราะฉะนั้น การที่จะรู้ความจริง ต้องเข้าใจให้ตรงจริง ๆ ว่า ขณะที่ได้ยินเสียง ไม่ใช่ขณะที่นึกถึงคำ ถ้าเข้าใจอย่างนี้จริง ๆ จะเกิดการระลึกได้ในขณะที่ได้ยิน ซึ่งก็แล้วแต่สติว่า จะระลึกถึงเสียงหรือสภาพที่นึกถึงคำ และก็รู้ว่าเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งไม่ใช่เห็นที่กำลังนึกถึงคำนี้ไม่ใช่เห็น

สัมมาสติจะระลึกถึงการคิดนึกถึงคำว่า เป็นเพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง และก็ดับไป ทางตาก็คือสภาพธรรมอีกชนิดหนึ่ง และถ้าได้ยินเสียง ก็เป็นสภาพธรรมอีกชนิดหนึ่ง เพราะฉะนั้น สติจึงระลึกที่ลักษณะของสภาพธรรมหนึ่งสภาพธรรมใดที่ปรากฏพร้อมกับสัมมาสังกัปปะที่จรดตรงลักษณะของสภาพธรรมนั้นจริง ๆ

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า เป็นเรื่องที่จะละเอียดจริง ๆ แต่ว่าเป็นสิ่งที่ปัญญาจะต้องเกิดขึ้นรู้ความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ มิฉะนั้นแล้วไม่สามารถที่จะละหรือดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท

แต่ถึงแม้ว่าจะละเอียดหรือว่ายากสักเพียงไรก็ตาม ก็เป็นสิ่งที่ควรจะทำจนครบ เจริญทีละเล็กทีละน้อย ซึ่งถ้าท่านผู้ฟังอ่านประวัติของพระสาวกทั้งหลายที่ได้รู้แจ้ง อริยสัจธรรม จะเห็นได้ว่า ท่านต้องบำเพ็ญอบรมเจริญปัญญาเป็นกัป ๆ ที่เดียว แล้วแต่ว่าจะได้พบพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ แต่ว่าไม่ใช่เพียง พระองค์เดียวเลย

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญา กว่าปัญญาจะรู้แจ้งแทงตลอดในสภาพ ธรรมตามความเป็นจริง จะต้องเริ่มจากการไม่รู้ และเป็นการรู้ขึ้น จะช้าหรือจะเร็ว จะมากหรือจะน้อย ก็เป็นปัญญาจริง ๆ ที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลัง ปรากฏจริง ๆ ไม่ใช่หลีกเลียง และก็คิดว่ายากเหลือเกิน เพราะฉะนั้น ก็จะไปทำอย่างอื่นเสียก่อน

ถ้ายากเหลือเกิน ก็จงเริ่มบำเพ็ญเสียในขณะนี้ เพื่อที่ว่าสิ่งที่ยากเหลือเกินนั้น จะได้ง่ายขึ้น และท่านจะเป็นผู้ที่มีความชำนาญมากขึ้น มีปัจจัยที่ปัญญาจะคมกล้าใน ขณะหนึ่งขณะใดก็ได้ แต่อย่าหวังลอย ๆ ว่า ปัญญาจะคมกล้าโดยไม่มีการระลึกรู้ ศึกษารู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงในขณะนี้ เพราะที่จะเป็นปัญญาที่คมกล้าจริง ๆ ได้ ต้องรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ขอเล่าเรื่องไปสัมมนาพระพุทธศาสนาที่ประเทศศรีลังกา ซึ่งได้รับเชิญจาก สำนักข่าวสารพระพุทธศาสนา ประเทศศรีลังกา ให้ไปร่วมสัมมนาธรรมเป็นเวลา ๕ อาทิตย์ ตั้งแต่วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๒๐ จนกระทั่งถึงวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๒๐

คนไทยโดยสารเครื่องบินสายการบินไทย ซึ่งออกเดินทางจากกรุงเทพไป โคโลมโบอาทิตย์ละครั้งเดียวเท่านั้น คือ วันพุธ เพราะฉะนั้น ต้องไปวันพุธ และก็ต้อง กลับวันพุธ ในวันพุธที่ ๓๐ มีนาคม เครื่องบินออกจากสนามบินตรงเวลา ถึงสนามบิน โคโลมโบประมาณ ๑๑ นาฬิกา

ท่านผู้ฟังทุกท่านคงจะเคยได้อ่านหนังสือที่คุณนีน่า วัน กอร์คคอมเป็นผู้เขียน เรื่องธรรมทัศนะในชีวิตประจำวัน และเรื่องธรรมปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งตามปกติ คุณนีน่าจะเดินทางมาที่ประเทศอินเดียบ้าง หรือมาที่เมืองไทยบ้าง ๒ ปี ต่อ ๑ ครั้ง

หลังจากที่ออกจากเมืองไทยแล้ว เมื่อ ๒ ปีก่อนได้พบกันที่ประเทศอินเดีย ได้นมัสการสังเวชนียสถาน และตั้งใจว่าอีก ๒ ปีจะพบกันอีกครั้งหนึ่ง จะได้สนทนาธรรมกันที่ประเทศอินเดีย แต่เนื่องจากได้ไปประเทศศรีลังกา และเห็นว่าประเทศศรีลังกาเป็นประเทศที่น่าจะได้ไปนมัสการสถานที่ที่สำคัญต่าง ๆ เพราะว่าประเทศศรีลังการับพระพุทธศาสนาโดยตรงจากประเทศอินเดีย และมีพระพุทธศาสนาที่รุ่งเรืองมาก เพราะฉะนั้น ก็ขอให้คุณนี้นำมาที่ประเทศศรีลังกาแทนประเทศอินเดีย ซึ่งเครื่องบินของคุณนี้น่าก็ถึงในวันเดียวกัน คือ วันพุธที่ ๓๐ มีนาคม แต่ว่าถึงก่อน คุณนี้น่าก็รออยู่ที่สนามบิน

ทางศรีลังกาได้จัดสัมมนาครั้งนี้เป็นครั้งแรก ไม่เคยมีมาก่อน เพราะว่าเป็นเรื่องของธรรมจริง ๆ ซึ่งก่อนหน้านั้นก็อาจจะมีการไปพบปะ หรือไปนมัสการสถานที่สำคัญในประเทศ แต่ยังไม่เคยมีการจัดสัมมนาในเรื่องของธรรมะ

เพราะฉะนั้น ครั้งนี้จึงเป็นครั้งแรก ซึ่งผู้จัดคือ Capt. Siva Perera เพิ่งเปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนาได้ประมาณ ๑๒ – ๑๓ ปี และสำนักข่าวสารพระพุทธศาสนาที่ตั้งขึ้นนี้ก็เพิ่งตั้งขึ้นประมาณ ๕ ปีเท่านั้น นับว่าตั้งขึ้นอายุไม่นานเท่ากับสมาคมพุทธศาสนาอื่น ๆ แต่ก็สามารถที่จะจัดการเชิญในการสัมมนาครั้งนี้เป็นที่เรียบร้อยอย่างดี ด้ด้วยความร่วมมือของพุทธสมาคมต่าง ๆ ของประเทศศรีลังกา

ความตั้งใจเดิมของ Capt. Siva Perera ของสำนักข่าวสารพระพุทธศาสนาที่ขอเชิญนี้ ตั้งใจที่จะเชิญถึง ๒ เดือน แต่เห็นว่าเวลา ๒ เดือนเป็นเวลานานมาก ก็เลยตอบรับว่า ขอไปเพียง ๓ อาทิตย์ ซึ่งทางโน้นก็ต่อรองมาเป็น ๕ อาทิตย์ ก็เป็นที่ตกลงว่า ใน ๕ อาทิตย์นี้จะไปที่โคลัมโบ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศศรีลังกา และไปที่เมืองอนุราธปุระ ซึ่งเป็นเมืองหลวงเมืองแรกของศรีลังกา และเป็นเมืองที่พระมหินทรีโอรสของพระเจ้าอโศกมหาราชเมื่อบวชเป็นพระมหินทระเถระแล้ว ได้มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกที่ประเทศศรีลังกาที่เมืองอนุราธปุระนี้ อีกเมืองหนึ่ง คือเมืองแคนดี้ ซึ่งเป็นเมืองหลวงสุดท้ายก่อนจะเสียประเทศแก่รัฐบาลอังกฤษ

เพราะฉะนั้น การไปคราวนี้ ก็ไปที่เมืองโคลัมโบ อนุราธปุระ และแคนดี้ ซึ่งทางสำนักข่าวสารพระพุทธศาสนาที่ Capt. Perera เป็นผู้จัด ก็ได้ให้ช่างภาพมาถ่ายรูปที่สนามบิน ความจริงวันนี้ตั้งใจจะเอารูปมาให้ดูด้วย แต่ก็ลืม แต่ก็คงไม่สำคัญ

การสัมมนาคราวนี้นับว่าเป็นข่าวใหญ่ข่าวหนึ่งของประเทศศรีลังกา เพราะว่าในวันแรกที่มีนักข่าวหนังสือพิมพ์มาถ่ายรูปและลงเรื่อง ซึ่งทุกวันก็มีข่าวในหนังสือพิมพ์ว่าคณะสัมมนาไปทำอะไร ที่ไหน

ในการไปครั้งนี้ได้พบกับครอบครัวของชาวศรีลังกาที่โคลัมโบ เป็นบ้านของมิสซิสพุชชา เทวาดิกาเร ชื่อของชาวศรีลังกาจะต้องเป็น เอ อ่า เสมอ

สำหรับมิสซิสพุชชา เทवादิกาเร แต่งงานกับหลานของท่านอนาคาริกธรรมปาละ ซึ่งทุกท่านก็คงจะชินหู เพราะว่าท่านเป็นผู้ที่ต่อสู้อย่างมากเพื่อที่จะให้มีพุทธสถานในประเทศอินเดีย เพื่อที่จะให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นคง

มิสซิสพุชชาเป็นผู้หญิงที่จิตใจโอบอ้อมอารี และมีความศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา เมื่อได้ทราบข่าวว่าจะมีพวกเราเป็นผู้หญิงไปเผยแพร่ธรรม ก็ติดต่อขอให้สำนักข่าวสารพระพุทธศาสนาจัดให้เราที่พักที่บ้าน ซึ่งเขาต้อนรับอย่างดีเป็นเวลาถึง ๑๖ วัน ตั้งแต่วันพุธที่ ๓๐ มีนาคม จนถึงวันที่ออกเดินทางไปอนุราธปุระในวันที่ ๑๖ เมษายน ทั้งอาหารเช้าและอาหารค่ำ

ด้วยน้ำใจไมตรีอย่างดียิ่งของคุณพุชชา ก็ได้รับประทานอาหารเช้าของศรีลังกา ซึ่งเปลี่ยนรายการอาหารทุกวัน หรือเกือบจะทุกวัน หมายความว่าเปลี่ยนไป ๆ แล้วก็หมุนเวียนมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งก็มีอาหารที่คงจะเป็นอาหารดั้งเดิมตั้งแต่ครั้งโน้นจนกระทั่งถึงในครั้งนี้ เช่น อาหารเช้าก็เป็นถักรัด หรือจีร์บัด ถักรัด แปลว่าน้ำนม บัดหรือภัด แปลว่าข้าว หมายความว่าถึงข้าวที่หุงกับน้ำนม ทำเป็นรูปร่างลักษณะของข้าวหลามเป็นท่อนยาว ๆ รับประทานกับพวกแกงโบ ซึ่งเป็นเหมือนน้ำพริกของชาวศรีลังกา และมีวิธีทำหลายอย่าง แต่ว่าไม่เหมือนน้ำพริกของเราเลย เพียงแต่ว่ามีพริกแน่นอน ซึ่งทางศรีลังกาก็รับประทานพริกมาก และใช้มะพร้าวมากเหมือนกัน แต่ว่าไม่เหมือนน้ำพริกเผา ไม่เหมือนน้ำพริกหนุ่ม ไม่เหมือนน้ำพริกอะไรทั้งนั้นสักอย่างเดียว แต่คณะ

ของเราก็กินง่ายอยู่ง่าย รับประทานอาหารของเขาได้ทุกอย่าง ไม่เป็นที่ลำบากใจกับเจ้าของบ้านเลย

คุณนี้นำก็พักที่บ้านนี้ด้วย เพื่อความสะดวกเลยเรียกคุณพุชชาเป็นคุณนุชบา ซึ่งแปลว่าดอกไม้ ผู้ที่พักบ้านคุณนุชบามี ๓ คน คือ ดิฉัน คุณดวงเดือน และคุณนีนา วัน กอร์คอม จัดห้องนอนเป็น ๒ ห้อง ดิฉันนอนกับคุณนีนา และคุณดวงเดือนเป็นห้องต่างหาก ซึ่งมีโต๊ะเขียนหนังสือ มีโต๊ะเครื่องแป้ง สะดวกสบายมากสำหรับคุณดวงเดือน ซึ่งคุณดวงเดือนได้ช่วยทำประโยชน์มากทีเดียวที่ประเทศศรีลังกา

ตอนเย็นได้ไปนมัสการพระมหานายกมาดิเร ปัญจสิงหะ ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีเมตตาในการจัดรายการครั้งนี้ เพราะว่าท่านเป็นผู้ที่ชาวศรีลังกานิยมเคารพนับถือมาก เพราะฉะนั้น ท่านก็ติดต่อตามพุทธสมาคมต่าง ๆ ทั้งที่อนุราธปุระ และที่แคนดี้ ให้ได้รับความสะดวกสบายทุกประการ นับได้ว่าท่านเป็นกำลังสำคัญยิ่งในการจัดรายการสัมมนาคราวนี้

นอกจากจะได้นมัสการท่านพระมหานายกที่ B.I.C. คือที่ Buddhist Information Center หรือสำนักข่าวสารพระพุทธศาสนา ก็ยังได้พบกับคณะกรรมการทั้งหมดของ B.I.C. (Buddhist Information Center) เพื่อที่จะจัดเตรียมหัวข้อสัมมนาว่าจะทำในรูปแบบไหน ซึ่งในที่สุดก็เสนอให้ทางฝ่ายศรีลังกาเห็นประโยชน์ว่า ถ้าจัดไปในเรื่องคำถามคำตอบ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการปฏิบัติ หรือในหัวข้อธรรมจะมีประโยชน์กว่า เพราะว่าเป็นแนวใหม่ ซึ่งในครั้งก่อน ๆ โดยมากการศึกษาธรรมก็มักจะทำแบบปาฐกถา ซึ่งคนฟังไม่มีโอกาสจะร่วมซักถามเลย ถ้าเป็นอย่างนั้นประโยชน์ก็น้อย และเนื่องจากมีเวลาอยู่น้อยมาก ก็ควรจะเป็นในเรื่องของการตอบปัญหาธรรม หรือการซักถามในข้อธรรม ซึ่งทางฝ่ายกรรมการของ B.I.C. ก็เห็นด้วย และก็ตกลงให้เป็นเรื่องของธรรมและการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. คุณนี่นา วัน กอร์คคอมมาจากประเทศฮอลันดา จากเมืองไทยที่เป็น
ฆราวาสมี ๒ ท่าน คือ ดิฉันกับคุณดวงเดือน และก็มีคณะศิษษากรรมท่านหนึ่งนิมนต์
สามเณรสุนทโร ชวนนิวซีแลนด์ไปด้วย

ทุกครั้งที่ไปประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา ก็มีความรู้สึก ว่า พระภิกษุของท่าน
ก็คงต้องการไปทำประโยชน์ และได้ไปนมัสการที่ประเทศนั้นด้วย เพราะฉะนั้น ในการ
ไปครั้งที่ ๑ นักศึกษาธรรมในคณะศิษษากรรมท่านหนึ่งก็ได้นิมนต์พระภิกษุธัมมโร
ชาวออสเตรเลียไปด้วย ซึ่งเมื่อท่านไปแล้ว ท่านก็ไม่กลับ ท่านก็ปฏิบัติศาสนกิจ
ศึกษาและเผยแผ่ธรรมอยู่ที่โน่น ครั้งที่ ๒ ได้นิมนต์ท่านพระเจตนันทะ พระภิกษุชาว
ญี่ปุ่น ซึ่งทุกท่านจะต้องเคยเห็น เพราะว่ามาที่นี่ตั้งแต่เริ่มการบรรยายที่มหาภูมิ และ
ในครั้งที่ ๒ ท่านพระภิกษุเจตนันทะก็ยังไม่กลับ ท่านก็อยู่ที่โน่น

ในครั้งที่ ๓ ก็มีนักศึกษาธรรมได้นิมนต์สามเณรสุนทโรไป ซึ่งท่านก็ไม่กลับ
เหมือนกัน ท่านก็อยู่ที่โน่น

ถ. เพราะอะไร

ส. รู้สึกว่า ทุกท่านอยากจะอยู่ที่ประเทศศรีลังกา และอยากฟื้นฟู
พระพุทธศาสนาให้ตั้งมั่นคงอีกครั้งหนึ่งที่ประเทศศรีลังกา เพราะว่าตามความเป็นจริงที่
ปรากฏในอรรถกถา ประเทศศรีลังกาเป็นเมืองพระพุทธศาสนา เป็นแหล่ง
พระพุทธศาสนาทีเดียว

๖๖๖

ถ. สมาคมข่าวสารพระพุทธศาสนาเชิญไว้ทั่วประเทศ

สุ. ของเขาเท่านั้น เฉพาะประเทศศรีลังกา แต่ว่าได้จัดเวลาไว้เฉพาะพระภิกษุชาวต่างประเทศหลายวันทีเดียว เฉพาะจริง ๆ สำหรับสัมมนากับพระภิกษุชาวต่างประเทศที่อยู่ที่ศรีลังกา

สำหรับคุณนี่น่าเองก็มาร่วมด้วย ซึ่งที่แรกสำนักข่าวสารก็ไม่ทราบ คิดว่าจากเมืองไทย ๒ คนเท่านั้น และก็เพิ่มจากเนเธอร์แลนด์อีกหนึ่ง คือ คุณนี่น่า วัน กอรัคคอม และอีก ๒ วัน ก็เพิ่มอีกท่านหนึ่งจากประเทศอังกฤษ คือ คุณซาร่าห์ พรอคเตอร์ เป็นผู้หญิงทั้ง ๔ คน ซึ่งเป็นที่ประหลาดใจ

ถ. ประหลาดแน่ และที่เชิญผู้หญิงไป ก็เชิญในฐานะเป็นอาจารย์ให้ความสว่างแก่เขาด้วย

สุ. ซึ่งความจริงที่ประเทศศรีลังกาไม่น่าแปลก เพราะว่าพระนางสังฆมิตตาก็ได้ไป และผู้ที่บรรลุธรรมผลที่ประเทศศรีลังกาเป็นคนแรกนั้น คือ ผู้หญิง เป็นพระชายาของน้องชายพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ชื่อพระนางอนุฟ้า มีประวัติจารึกไว้ในอรรถกถาว่า ผู้ที่บรรลุธรรมผลเป็นคนแรกที่ศรีลังกา คือ พระนางอนุฟ้า

ตอนคำก็ได้นิมนต์ท่านธัมมโรกับสามเณรสุนทโรไปที่บ้านของคุณบุษบาด้วย แต่ว่าธรรมเนียมของศรีลังกากับธรรมเนียมไทยต่างกัน เพราะสำหรับชาวต่างประเทศที่ได้อบรมมาอย่างชาวต่างประเทศ ก็ติดต่อกับอุบาสกอุบาสิกาชาวต่างประเทศในลักษณะหนึ่ง แต่ที่ศรีลังกาไม่ได้ ไปด้วยกันไม่ได้ เขาจะต้องให้พระภิกษุขึ้นรถแท็กซี่ไปต่างหาก และก็บอกว่า หลัง ๓ หุ่มาแล้ว พระภิกษุจะไม่เดินไปตามถนน นี่เป็นที่น่าสังเกตว่า ถ้าพูดถึงพระวินัยบัญญัติว่า ประเทศไหนจะไม่ย่อหย่อน แต่ละประเทศก็ต้องมีส่วนย่อหย่อน ซึ่งไม่เปิดเผย แต่ที่เปิดเผย คือ ส่วนที่เคร่งครัด

เพราะฉะนั้น ก็เป็นเรื่องธรรมดาที่ว่า เมื่อมีชาวต่างประเทศไปก็ต้อง ะมัดระวังเป็นพิเศษ ที่นิมนต์ท่านไปก็เพื่อจะให้ท่านทราบว่า คณะที่มาจากเมืองไทย ได้พักอยู่ที่บ้านคุณบุษบา และคุณบุษบาก็เป็นผู้ที่สนใจธรรม ถ้าได้ฟังธรรมจากท่าน ัมมธโร คงจะเพิ่มศรัทธาปสาทะขึ้นมากกว่าที่จะฟังธรรมจากผู้หญิงด้วยกัน เพราะว่า บางคนอาจจะมีอุปาทาน ถ้าเป็นผู้ที่มีความเคารพสักการะในพระภิกษุแล้ว ไม่ว่าท่าน จะพูดอย่างไรก็มีศรัทธา โดยเฉพาะพระภิกษุที่เปรี๊ยะปราชญ์หลักแหลมอย่างท่าน ัมมธโร ก็คงจะทำให้คุณบุษบาได้มีศรัทธามั่นคงขึ้น จึงได้นิมนต์ไปที่บ้านคุณบุษบา

ในวันแรกเพื่อให้เจ้าของบ้านสบายใจ ก็ไม่มีการซักถามปัญหาธรรมที่เป็น ประโยชน์ของพวกเราเอง แต่ว่าได้ขอให้คุณบุษบาสวดมหาสติปัฏฐานซึ่งเป็นศิริมงคล แก่บ้านของคุณบุษบา ซึ่งชาวลังกาสวดเก่งมาก และก็สวดเพราะมากด้วย ใน ความรู้สึกของดิฉันรู้สึกอย่างนั้น แต่บางคนที่เป็นชาตินิยม อาจจะมีรู้สึกว่าของไทยเรา เพราะกว่า แต่ว่าความจริงแล้ว ภาษาบาลีของคนไทยไม่ใช่ภาษาสากล เพราะว่าคน อื่นฟังไม่รู้เรื่อง ฟังไม่ออก คือ พูดตามใจฉัน ตามสบาย พุทธัง สรณัง คัจฉามิ แต่ ของเขาต้องออกเสียงให้ถูกพร้อมกับจังหวะถูกต้อง ซึ่งน่าฟังมาก

เพราะฉะนั้น คุณบุษบาก็สวดมหาสติปัฏฐาน แต่ว่าเป็นสูตรที่ยาวมาก คุณ บุษบาจึงอ่าน หมายความว่าดูหนังสือ แต่สวดได้เพราะที่เดียว

สำหรับภาษาบาลีของไทย ถ้าปรับปรุงให้เป็นสากลได้ก็จะเยี่ยมหน้าประเทศอื่น คือ อย่าตามใจเราเอง แต่พยายามที่จะใช้เสียงอักขระให้ถูกต้อง

ชาวพื้นเมืองพูดภาษาสิงหลส่วนใหญ่ และอีกพวกหนึ่งก็พูดภาษาทมิฬ เพราะว่าประวัติศาสตร์ของชาวศรีลังกา นอกจากจะเป็นเมืองของชาวสิงหลแล้ว พวก ทมิฬของอินเดียก็มารุกราน จึงมีประชาชนที่เป็นพลเมืองทมิฬอยู่มาก เพราะฉะนั้น ก็ แบ่งออกเป็น ๒ พวก คือ พวกสิงหล กับพวกทมิฬ

ถ. ในการประชุมครั้งนี้ พระภิกษุ คณะอาจารย์ และผู้เชิญที่ไปประชุมมี จำนวนประมาณเท่าไร

สุ. ถึง ๑๐๐ คนใหม่คุณดวงเดือน วันแรกเกิน ๑๐๐ คน

ถ. ส่วนใหญ่เป็นคนศรีลังกา พระภิกษุ หรืออย่างไร

สุ. มีพระภิกษุชาวต่างประเทศบ้าง ที่แคนดีมีชาวต่างประเทศมากกว่าที่โคลัมโบ

ถ. ที่อาจารย์ไปครั้งนี้ ๕ อาทิตย์ ประชุมทุกวัน วันละกี่ชั่วโมง หรือว่าประชุมบ้าง ไม่ประชุมบ้าง

สุ. เว้นเสาร์อาทิตย์ บางอาทิตย์ก็เว้นแต่อาทิตย์ เสาร์ไม่เว้น ตั้งแต่ ๖ โมงเย็นถึง ๒ ทุ่ม วันละ ๒ ชั่วโมงทุกวัน นี่เป็นรายการประจำ แต่มีรายการปลีกย่อยเต็มวันเหมือนกัน

ถ. อาจารย์บรรยายด้วยภาษาอะไร

สุ. ภาษาอังกฤษ

วันที่ ๑ ก็หมดไป อากาศที่โคลัมโบร้อนจัด เพราะว่าเป็นเดือนที่ร้อนของโคลัมโบ แต่เข้าใจว่า ร้อนอย่างไรก็คงเท่า ๆ กับเมืองไทย เวลาที่ไปประเทศอื่นกลับมาแล้ว ถ้าร้อนนี้ รู้สึกว่าเมืองไทยร้อนกว่าที่อื่น

วันรุ่งขึ้นจะเป็นวันเปิดสัมมนา ซึ่งตอนเช้าเจ้าของบ้านตื่นเข้ามา และให้พระสวดมนต์ รับศีลที่ห้องพระของเขาเป็นประจำ ในวันแรกเขาก็คอยเรา ดอกไม้ที่บูชาพระก็เก็บจากในสวน ซึ่งธรรมเนียมของชาวลังกา ให้พระ สวดมนต์ และรับศีล ๕ ด้วยทุกวัน

ตอนเช้า ทางสำนักข่าวสารพระพุทธศาสนาจัดให้ไปสนทนาธรรม ตอบปัญหาธรรมกับเด็กนักเรียนที่ดีหรือฟคอลลเจ

ที่โคลัมโบอาทิตย์แรกนี้หนักมากจนไม่สบาย คือ จะเป็นหวัดเวลาที่ต้องใช้เสียงมาก ๆ เป็นวันที่จะเปิดสัมมนาตอนเย็น หลังจากที่ได้ถึงแล้วคืนหนึ่ง รุ่งเช้าก็ไปที่ดีหรือฟคอลลเจ สนทนาธรรมตอบปัญหาธรรมกับเด็ก ๆ ข้อสำคัญคือ ไม่มีเครื่องขยายเสียง และเด็กมาก ต้องใช้เสียงดัง ตะโกน เขาคงคิดว่าเสียงดังพอ ซึ่งเป็นไปไม่ได้เลย เพราะเสียงนี้จะต้องใช้อีกเดือนกว่า ไม่ใช่ใช้เฉพาะวันนั้นวันเดียว ถ้าใช้วันเดียวก็อาจจะพยายามตะเบ็งเสียงให้ดัง ๆ ได้ แต่ว่าจะต้องใช้อีกเดือนกว่า

เป็นไปได้เลยที่จะใช้ให้หมดเสียในวันแรก และตอนเย็นวันนั้นจะเป็นวันเปิดสัมมนา ซึ่งในวันเปิดสัมมนาก็ไม่ได้กล่าวอะไรมาก เพราะว่าอยากจะรับฟังความคิดเห็น ความเข้าใจ และความรู้ของชาวศรีลังกา ก่อนที่จะได้พูดถึงธรรม เพราะถ้าจะพูดเลยก็ไม่มีประโยชน์อะไร เพราะฉะนั้น ก็เปิดโอกาสให้ชาวศรีลังกาได้แสดงความคิดเห็น และให้คุณนี่เป็นผู้ดำเนินการเปิดสัมมนา ในการพูดเรื่องที่คุณคิดว่าชาวศรีลังกาจะสนใจ

๖ โมงถึง ๒ ทุ่มก็เปิดสัมมนา เริ่มด้วยพระมหานายกจุดประทีป ที่นั่นไม่ได้ใช้เทียน แต่ใช้ตะเกียงน้ำมันมิได้

ในวันที่ ๒ ท่านธัมมธโรได้ร่วมตอบปัญหาด้วย เพราะว่าชาวศรีลังกาควรจะได้ฟังธรรมจากทั้งพระภิกษุและทั้งอุบาสิก้า ไม่ใช่มีแต่อุบาสิก้าไปตอบปัญหา

พระภิกษุธัมมธโร ท่านบวชที่เมืองไทย ศึกษาธรรมที่เมืองไทย เป็นผู้ที่หลักแหลมเฉลียวฉลาดมากทีเดียว ชาวศรีลังกาได้ฟังแล้วติดใจทุกคน จนกระทั่งตลอดถึงแคนดี้ และโคลัมโบ จนจบรายการ

ถ. ท่านเป็นชาวอะไร

สุ. ชาวออสเตรเลีย ซึ่งถ้าไม่ถวายเป็นโอกาสให้ท่านได้แสดงความรู้ความสามารถ เขาก็จะไม่ทราบว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดเชื้อชาติเลย สาธารณะทั่วไปกับทุกคนที่มีความสนใจ และที่มีการสะสมมาแล้วที่จะเข้าใจธรรม

สำหรับในวันนี้ เมื่อสัมมนาเสร็จแล้ว ทางสถานทูตไทยเชิญรับประทานอาหาร เพราะทางสถานทูตไทยรู้สึกว่ ถ้าไม่ร่วมรายการที่ทางชาวศรีลังกาเชิญเลย ก็เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควรอย่างยิ่งเมื่อชาวศรีลังกาเป็นฝ่ายเชิญคนไทยไป เพราะฉะนั้น ทางสถานทูตก็ร่วมมือให้ความสะดวกทุกอย่าง และในวันนี้ก็เชิญรับประทานอาหารค่ำกับพวกข้าราชการสถานทูต มีนายแพทย์ที่ไปประชุมที่ประเทศศรีลังกาด้วยท่านหนึ่ง นอกจากนั้นยังมีสุภาพสตรีไทยที่แต่งงานกับชาวศรีลังการ่วมด้วย

สุภาพสตรีไทย คือ คุณมาลินี แต่งงานกับชาวศรีลังกา คือ คุณศิริเสนา เฟอร์นันโด คุณมาลินีเป็นผู้ที่มีศรัทธามากในพระพุทธศาสนา และใครที่จะให้สามีได้มีความสนใจศึกษาธรรมเช่นเดียวกับคุณมาลินีด้วย เพราะว่าคุณพ่อของคุณศิริเสนาเป็น

ผู้ที่มีศรัทธามากในพระพุทธศาสนา เป็นผู้ที่ยำรู้งพระพุทธศาสนามาก จัดตั้งโรงเรียนสำหรับพระพุทธศาสนา และตามสถานที่สำคัญ เช่น ที่ดัมบุละ มีเครื่องทำไฟและอื่น ๆ บริจาคไว้หลายอย่าง แต่คุณศิริเสนา เรียกสั้น ๆ ว่า คุณศิริ ยังไม่มีศรัทธาจะศึกษา

เมื่อจบรายการที่จะกลับจากโคลัมโบ คุณศิริอ่านหนังสือของคุณนี่นา เรื่องธรรมทัศนะในชีวิตประจำวัน และเรื่องธรรมปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งรวมพิมพ์ด้วยกันเป็นพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันและอภิธรรมในชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้นในทางส่วนบุคคล ก็ได้เกื้อกูลให้ได้สนใจ และได้ศึกษาพระพุทธศาสนาจริง ๆ

วันเสาร์ที่ ๒ การสนทนาธรรมมีในตอนเย็น มีคุณซาร่าห์ พรอคเตอร์จากอังกฤษอีกคนหนึ่ง เพราะฉะนั้น ก็มีคนไทย ๑ เนเธอร์แลนด์ ๑ อังกฤษ ๑ และท่านธัมมธโร พร้อมทั้งพระภิกษุอื่น ๆ ที่ร่วมด้วย ในวันนี้รับประทานอาหารกลางวันที่บ้านนายแพทย์คนหนึ่ง คือ ดร. กูรสิงเห ที่กล่าวถึงก็เพื่อที่จะให้เห็นว่า ชาวศรีลังกาแต่ละบุคคลเป็นอย่างไร แยกย่อยออกมาจากส่วนรวมของการสัมมนาธรรม

สำหรับ ดร. กูรสิงเหกับเพื่อน เป็นผู้มีความรู้ดีคนหนึ่งในพระพุทธศาสนา รู้เรื่องขวนจิต รู้เรื่องในพระไตรปิฎก คัดข้อความนั้นมาได้จากเวลามสูตร หรือสูตรอื่น ๆ

แสดงให้เห็นว่า ชาวศรีลังกาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เข้าใจธรรมโดยการอ่าน และการค้นคว้าตำรับตำรา แต่ยังไม่มีการเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน นี่เท่านั้นเองเป็นส่วนที่ขาด แม้การศึกษาพระอภิธรรมที่เขาจำได้ และเข้าใจ รู้ว่าอะไร ๆ อยู่ที่ไหนส่วนไหนในพระไตรปิฎก ก็เนื่องมาจากการศึกษาและการค้นคว้าของแต่ละคน แต่เขาไม่ทราบว่า โภภะมูลจิตกำลังเกิดอยู่ในขณะนี้ ทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ เพราะฉะนั้น การศึกษาก็เป็นแบบจำได้ แต่ว่าเขากำลังตื่นตัวในการที่จะเข้าใจอภิธรรมที่กำลังปรากฏในชีวิตประจำวัน และศึกษาอภิธรรมในขณะที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน พร้อมกันไปกับการเจริญสติปัฏฐาน

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ไม่มี นอกจากวันพิเศษ อย่างวันวิสาขบูชา หรือวันพระก็อาจจะมี แต่
ว่าเมื่อฟังภาษาสิงหลไม่ได้ ก็ไม่ได้ฟังวิทยุ จึงไม่ทราบ แต่คิดว่ามีเหมือนกัน เพราะว่า
เจ้าของบ้าน คือ คุณบุษบา ก็ได้เปิดวิทยุ และบอกว่า วันนี้วันพระ ท่านปิยทัสสี
กำลังแสดงธรรม

ดร. กุรสิงเหสนใจมากจนถึงกับจัดตั้งกลุ่มศึกษาทุกวันพุธขึ้น เหมือนอย่าง
Dhamma Study Group ที่เมืองไทย สำหรับสนทนาปัญหาธรรมกับชาวต่างประเทศ
จัดให้มีขึ้นทุกวันพุธ ซึ่งดร. กุรสิงเหเห็นว่า การที่ได้ฟังธรรมในแนวนี้และจะไม่ศึกษา
ไม่สนทนากันต่อไป ก็จะทำให้ไม่มีการเจริญเติบโตขึ้น จะมีแต่การจะตายไป
เพราะฉะนั้น ดร.กุรสิงเห ก็ขออนุญาตพระมหานายกที่จะจัดให้มีการสัมมนาธรรมเป็น
Dhamma Study Group ขึ้นที่ B.I.C. (Buddhist Information Center) วันพุธนี้ ซึ่งก็
จะเริ่มมีในตอนบ่าย

นี่ก็แสดงถึงประโยชน์ที่ได้กับชาวศรีลังกาในแต่ละบุคคล

วันอาทิตย์ที่ ๓ เป็นวันพระของชาวศรีลังกา ซึ่งตรวจสอบดูกับปฏิทินไทยรู้สึก
ว่าจะไม่ตรง วันอาทิตย์ที่ ๓ มีนาคม ชาวศรีลังกาเรียกว่า ไปยาเดย์ หมายความว่า
วันพระ วันอุโบสถ เข้าใจว่าไม่ตรง แม้แต่วันวิสาขะก็ไม่ตรง เพราะที่ศรีลังกา
วันวิสาขะเป็นวันที่ ๓ พฤษภาคม ของไทยจะเป็นวันที่ ๑ มิถุนายน เพราะฉะนั้น
วันพระก็ไม่ตรง

สำหรับวันอาทิตย์ ไม่มีการสนทนาธรรม และวันพระของชาวศรีลังกาโดยมาก
เขาไม่ไปไหน เขาอยู่บ้าน หรือไม่ก็อยู่วัด ถ้าไม่ไปวัด ก็รับศีลอุโบสถและก็อยู่บ้าน
มีคนหนึ่งเขาบอกว่า ที่เขาไม่ออกจากบ้านเพราะเขาไม่อยากจะขบถวันพระ ก็ถาม
เขาว่า ทำไมไม่อยากจะขบถวันพระ เขาบอกว่า ถ้าเขาขบถวันพระ เดี่ยวพระท่านก็
จะขบถบ้าง แต่ความจริงไม่เกี่ยวกัน เพราะว่าศีลอุโบสถก็เพียง ๘ ส่วนของพระภิกษุ
นั้นถึง ๒๒๗ แต่อาจจะมีเหตุการณ์บ้านเมืองของเขาที่เราไม่ทราบ ซึ่งเขาพยายาม
อย่างยิ่งที่จะรักษาขนบธรรมเนียมและพระวินัยไว้ เพราะฉะนั้น ก็พยายามทำตัวเป็น
อุบาสกที่ดีเพื่อจะเป็นตัวอย่าง ป้องกันการย่อหย่อนในพระวินัย นั่นก็เป็นคำตอบสั้น ๆ

ที่เขาให้เหตุผลว่า ที่ไม่ไปไหนเพราะไม่อยากจะขับรถวันพระ เพราะถ้าเขาขับรถ พระท่านก็จะขับบ้าง

สำหรับในวันนี้ได้ไปที่วัดกัลยาณิ ซึ่งเป็นวัดใหญ่ เป็นวัดสำคัญของโคลอมโบ ทุกคนที่ไปโคลัมโบต้องไปที่วัดนี้ เป็นวัดหนึ่งที่กำลังบอกว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จ

ที่ศรีลังกา มีประวัติที่กล่าวถึงการเสด็จของพระผู้มีพระภาคของเราหลาย ๆ แห่งทีเดียว ทั้ง ๆ ที่ปรินิพพานที่ประเทศอินเดีย แต่กล่าวว่า หลังจากทรงตรัสรู้แล้ว เสด็จที่ประเทศศรีลังกา เพราะเห็นว่าศรีลังกาจะเป็นประเทศที่รักษาพระพุทธศาสนาไว้ และแม้แต่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ ก็ได้กระทำอย่างนี้ แม้แต่ ต้นโพธิ์ตรัสรู้ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ ก็ได้เคยปลูกไว้ในที่ ที่ปลูกต้นโพธิ์ต้นนี้ ที่ประเทศศรีลังกา นี่ที่เดียวกันทั้งหมด ตามอรรถกถาที่แสดงไว้ แม้แต่ในสมันตปาสาทิกาแปล

และข่าวดีสำหรับพุทธศาสนิกชน คือ ตอนนี้นั้นพระศรีมหาโพธิ์แตกกิ่งใหม่ ๑ กิ่ง เป็นกิ่งอ่อน เพราะว่ากิ่งที่มีอยู่เวลานี้เหลือเพียงกิ่งเดียวเท่านั้น ลำต้นใหญ่ถูก ตัดแล้ว ก็คงจะหัก ก็ต้องตัด และใช้ซีเมนต์ยาไว้ข้างใน เหลือเพียงกิ่งเล็กกิ่งเดียว ซึ่ง เก่าแก่มาก ต้องใช้ไม้ค้ำไว้ตลอดทางทีเดียว แต่ว่า ๖ – ๗ เดือนมีกิ่งใหม่แตกออกมา ๑ กิ่ง ซึ่งเป็นที่ชื่นชมของชาวศรีลังกามาก

สำหรับคนที่เข้าใจสติปัฏฐาน และรู้ว่าพระศาสนาจะดำรงอยู่ได้ด้วยการเจริญ สติปัฏฐาน ก็คงจะคิดอย่างนี้ แต่ว่าไม่ควรจะถือเป็นเรื่องที่จะทำให้เกิดอกุศล แต่ถ้า เป็นเรื่องที่ทำให้เกิดกุศล ก็เป็นเรื่องที่คาดคะเนตามเหตุการณ์ ซึ่งไม่มีใครทราบว่าเป็น เพราะอะไร แต่กิ่งพระศรีมหาโพธิ์กิ่งใหม่แตกแล้ว และได้รับการดูแลอย่างดี

ความจริง ๖ – ๗ เดือนก่อนก็ได้ไปที่ประเทศศรีลังกา แต่ไม่เห็นกิ่งที่แตกใหม่ คือ ที่ไปครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ซึ่งก็ควรจะเห็น แต่คงจะเป็นตอนที่แตกเล็กมาก หรืออย่างไรไม่ทราบ ไม่ได้สังเกตเลย แม้ในการไปครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ ธันวาคม ได้ไปกราบ นมัสการถึงต้น ก็ไม่สังเกต จนกระทั่งคราวนี้กิ่งแตกยาวเป็นที่สังเกตแล้ว พร้อมทั้งได้

ทราบข่าวมาจากชาวศรีลังกาว่า ตอนนี่ต้นพระศรีมหาโพธิ์แตกกิ่งใหม่ ก็เลยได้ไปนมัสการ จึงได้สังเกตกิ่งใหม่ ไม่อย่างนั้นก็คงไม่ได้สังเกต

ต้นนี้เป็นต้นที่มาจากต้นที่พระพุทธรเจ้าทรงตรัสรู้ ที่อินเดียเองตายไปแล้วหลายครั้ง และขึ้นใหม่ในที่เดิม แต่สำหรับที่ศรีลังกาไม่ตายเลย หลังจากที่พระเจ้าอโศกให้พระนางสังฆมิตตานำมาปลูกที่ประเทศศรีลังกา ซึ่งนำมาจากอินเดีย ใช้กิ่งทางทิศใต้ เพราะว่าศรีลังกาอยู่ทางใต้ของอินเดีย ต้นที่แท้ตายไปแล้วหลายครั้งในอินเดีย ต้นที่อยู่ตอนนี้เป็นต้นที่ ๔ แต่ของศรีลังกา ต้นเดียว เป็นต้นไม้ประวัติศาสตร์จริง ๆ ๒,๐๐๐ กว่าปี ไม่ตายเลย เก่าแก่มาก และใบโพธิ์ของต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นนี้มีรูปร่างต่าง ๆ แม้แต่รูปร่างแบบใบมะม่วงก็มีที่โคนต้น รูปเหมือนโพธิ์ธรรมดาก็มี และก็มีหลายอย่างดูใบจริง ๆ จากบนต้นก็ไม่สวย เพราะต้นแก่มาก เก่ามาก แต่ว่าใบทั้งหลายจะมีลักษณะต่าง ๆ ที่หล่นลงมา และก็รู้ว่าเป็นใบของพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งบางใบเป็นรูปร่างบางใบเป็นรูปเหมือนดอกจิก แตกยอดแหลม แต่ตอนที่ไปอนุราธปุระ กำลังแห้งแล้งร้อนมาก ใบร่วงหมด เหลือแต่ตอสั้น ๆ และก็เหลือกิ่งเก่ากิ่งหนึ่ง

ประเทศอินเดียก็ต้องรักษาอย่างดี ทุกประเทศรักษาอย่างดี แต่ของอินเดียถูกทำลายโดยพระมเหสีของพระเจ้าอโศก ซึ่งมีความริษยามากในต้นโพธิ์ที่ไม่มีชีวิต

ต่อจากวัดกัลยาณิ ได้ไปที่วิหารมหาเทวี ซึ่งมีอุบาสิกาชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงชื่อสุธัมมา แต่ว่าไม่พบ เพราะว่าไม่อยู่ ความจริงอุบาสิกาสุธัมมาก็ได้รับเชิญไปในพิธีเปิดสัมมนา แต่ไม่ได้ไป ไม่ทราบจะอยู่ที่โคลัมโบ หรือจะอยู่ที่เมืองอื่น

๖๖๗

สำหรับวันนี้รับประทานอาหารกลางวันที่บ้าน มร.อลค็อต ปูนาเซการา ซึ่งเป็นไดเรกเตอร์ของ B.I.C. เป็นประธานของ B.I.C.

ที่กล่าวถึงแต่ละบุคคล ก็เพื่อให้ทราบว่า แต่ละท่านมีความรู้มากน้อยแค่ไหนในธรรม และมีความสนใจในการศึกษาอย่างไร

สำหรับ มร.อลค็อต ปูนาเซการา ซึ่งเป็นประธานของ B.I.C. เขาเคยศึกษาอภิธรรม และก็ทิ้งไป แต่หลังจากที่ได้สนทนาธรรมกัน มร.อลค็อต ปูนาเซการา ก็เริ่มศึกษาพระอภิธรรมใหม่ พร้อมกับอ่านวิสุทธิมรรคประกอบกันไปด้วย คือ ที่เคยทิ้งไป ก็เกิดความสนใจขึ้นมาใหม่ เพราะว่าเป็นอภิธรรมในชีวิตประจำวัน เป็นธรรมที่ปรากฏพร้อมกับการอบรมเจริญสติปัฏฐานเพื่อที่จะรู้แจ้งในสภาพธรรม ไม่ใช่เพียงขั้นปริยัติเท่านั้น และก็ตรงกันด้วย เพราะว่าพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้และทรงแสดงเกิดจากการประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริง ๆ หรือที่ปรากฏ เมื่อทรงประจักษ์อย่างใดก็ทรงแสดงอย่างนั้น เพราะฉะนั้น ก็ทำให้ มร.อลค็อตสนใจและศึกษาใหม่อีกครั้งหนึ่ง

มร.อลค็อตเป็นผู้ที่อ่านอย่างละเอียดมาก และได้เล่าให้คุณนีน่าฟังในระหว่างเดินทางกลับโคลัมโบจากอนุราธปุระว่า ทุกครั้งที่อ่านหนังสือเล่มไหน ถือว่าหนังสือเล่มนั้นเป็นครู หรืออาจารย์ที่ให้ความรู้ เพราะฉะนั้น ก็ไม่เอาความรู้ของตัวเองขึ้นมาค้าน หรือขึ้นมาแย้ง แต่จะรับฟังความรู้จากผู้เขียน ถือว่าตัวเองเป็นศิษย์ของหนังสือที่กำลังอ่าน เพราะฉะนั้น ก็อ่านด้วยความสนใจจริง ๆ

วันรุ่งขึ้น วันจันทร์ที่ ๔ ได้ไปที่วัด ๆ หนึ่ง ตั้งแต่เช้า เพราะว่าวัดนี้สามารถที่จะมองเห็นสิริปาท ซึ่งเป็นยอดเขาที่กล่าวว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จที่นั่นเหมือนกัน วัดนี้ชื่อ เดรัมมีลารามมหาวิหาร ภาษาศรีลังกาใช้คำว่า รามมหาวิหารเหมือนกันเลย

เพียงแต่ว่าสะกดเป็นภาษาอังกฤษ ที่นั่นมีต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่แยกกิ่งมาจากต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่พระนางสังฆมิตตานำมาปลูก

ที่ศรีลังกา จะนมัสการพระเจดีย์กับต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นสิ่งสำคัญ เพราะว่าเมื่อได้นำกิ่งมาปลูกแล้ว ก็ได้แยกกิ่งไปปลูกตามทีต่างๆ ด้วย สำหรับตำนานของวัดนี้ก็ได้เล่าว่า มีคนนั่งเรือไปแล้วได้ยินเสียงกลอง ก็ตามเสียงกลองไปถึงต้นโพธิ์ แต่ปรากฏว่าไม่มีกลอง ไม่มีคนตีกลองเลย มีแต่เสียงกลองที่นำไปสู่ต้นโพธิ์ต้นนี้ ก็เลยเชื่อกันว่า เป็นกิ่งหนึ่งของต้นพระศรีมหาโพธิ์

วันนี้พอกลับจากเดรัจฉานวราชมหาวิหารตอนเช้ามีด รับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้ว ก็ไปสนทนาธรรมกับเด็กนักเรียน ซึ่งต้องย้ายที่จากโรงเรียนมาที่ B.I.C. เพราะว่า เป็นห้องที่เล็กกว่า และก็คัดเฉพาะเด็กนักเรียนที่สนใจจริง ๆ

วันนี้รับประทานอาหารกลางวันที่บ้านมิสซิสมัสการานาสิงเห ที่กล่าวถึงบ้านนี้ เพราะว่าบ้านนี้คุณพ่อของมิสซิสมัสการานาสิงเหอายุมาก และไม่เคยออกจากบ้านไปไหนเลย แต่หลังจากที่เราไปรับประทานอาหารที่บ้านเขา เขาไปฟังธรรมที่ B.I.C ทุกคืน โดยที่ก่อนหน้านี้ไม่เคยออกจากบ้านไปไหนเลย เพราะว่าร่างกายไม่ค่อยจะแข็งแรง แต่ว่าเมื่อได้ฟังธรรมแล้ว ก็มีความสนใจ ก็ไปทุกคืน

บ้านของมิสซิสการานาสิงเห หลังจากที่เราไปรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านเขา ๒ วัน ก็มีขโมยขึ้นบ้าน เอาเครื่องทองเหลืองไปมากทีเดียว แต่รู้สึกว่าเขาไม่ได้เดือดร้อนใจอะไรมาก ทุกคนที่ฟังธรรม ฟังแล้วได้ผล มีความสนใจธรรมมากขึ้น เพราะถ้าแลกกัน เขาก็คงไม่เสียดายเครื่องทองเหลืองที่หายไป

วันอังคารที่ ๕ มิสซิสวชิราคุปต์ มารับไปที่บ้านของมิสซิสยานัดอัมราสิริยา ชื่อเป็นไทยทั้งหมดเลย มิสซิสวชิราคุปต์ เป็นคนที่จะไม่เลิกศึกษาและปฏิบัติธรรมที่ได้ฟังแล้ว ก่อนนั้นก็ศึกษาอภิธรรมบ้าง แต่รู้สึกว่าจะไม่สนใจเลย เกือบจะเรียกได้ว่า เมื่อศึกษาแล้วก็บอกว่า อภิธรรมไม่น่าสนใจเลย แต่ว่าวันที่เปิดสัมมนา คุณวชิรา ก็ไป ซึ่งในวันแรกก็ไม่มีข้อความธรรมมาก เพราะว่าเป็นการรับฟังความคิดเห็นของชาวศรีลังกา หรือคำถามของเขา เป็นการที่จะหยั่งความรู้และความสนใจของเขา ในวันที่

สองปรากฏว่า มีการมาของ B.I.C.ท่านหนึ่ง ซึ่งท่านมีความรู้มาก พอมีคำถามเรื่องสติปัฏฐาน ท่านก็อธิบายสติปัฏฐานสูตรเกือบทั้งหมด เพราะฉะนั้น คุณวชิรา ก็อดอัดใจที่จะไม่ไปอีก แต่ก็มีสุขภาพสตรีศรีลังกาสองท่านขอรับรองคุณวชิราหลังจากที่ไม่ไปแล้วว่า ให้ไป หลังจากวันนั้นแล้วจะเป็นรายการที่มีประโยชน์จริง ๆ ขอให้คุณวชิราไป เพราะฉะนั้น คุณวชิราก็ไปในวันที่ ๓ และหลังจากนั้นมาก็ขอติดตามไปทุกแห่งที่มีการสนทนาธรรมที่โคลอมโบ รวมทั้งจะไปร่วมด้วยที่แคนดี้ แต่ปรากฏว่าที่แคนดี้ไม่สบาย เพราะฉะนั้น คุณวชิราก็ไม่ได้ร่วมด้วย แต่ก็เป็นผู้ที่ติดตาม ศึกษา สนใจ เข้าใจ และเป็นผู้ที่ไม่อาจเอาตัวเองออกไปจากคณะศึกษาและสนทนาธรรมได้

ในวันพุธที่ ๖ วันรุ่งขึ้น รับประทานอาหารที่บ้านมิสซิสจันทรโสมมา คนเริ่มสนใจมากขึ้น ผู้หญิงเต็ม คือ เพื่อนฝูงของคุณจันทรโสมมาทั้งหลายที่ได้ฟังธรรมแล้ว ก็ได้รับเชิญมา เพราะว่าเวลาที่รับประทานอาหารเสร็จแล้ว ไม่ใช่รับประทานเฉย ๆ เพื่อความคุ้นเคยกับชาวศรีลังกาเท่านั้น แต่หลังจากที่รับประทานอาหารเสร็จ ก็สนทนาธรรม ซึ่งในบางวันก็ได้นิมนต์พระภิกษุ คือ ท่านธัมมธโร พร้อมทั้งพระชาวต่างประเทศ และพระชาวศรีลังกาที่สนใจไปร่วมด้วย

วันพฤหัสบดีที่ ๗ ภรรยาข้าหลวงใหญ่ของออสเตรเลีย มิสซิสบอสวีก เป็นภรรยาของไฮท์คอมมิชเนียร์ของออสเตรเลีย เคยอยู่ที่เมืองไทย ๕ ปี ประเทศลาว ๒ ปี พูดภาษาไทยเก่งมาก และศึกษาพระพุทธศาสนาด้วย สามีนับถือพระพุทธศาสนา แต่ว่าตัวเองยังนับถือคริสต์ แต่ก็ศึกษาธรรม และมีความสนใจมาก เป็นผู้ที่เชิญไป คุณวชิราก็ไปด้วยเช่นเคย สำหรับในวันนี้ความสนใจของคนเพิ่มขึ้น คือ ต้องรับประทานอาหารกลางวันบ้านหนึ่ง พอบ่ายกว่า ๆ ต้องไปอีกบ้านหนึ่ง ไปสนทนาธรรมก่อน จนถึง ๖ โมง จึงไปสนทนาธรรมต่อที่ B.I.C.

จะเห็นได้ว่า เต็มหมด ไปถึงก่อนเที่ยงบ้านหนึ่ง ก็สนทนาธรรมก่อนหน่อยหนึ่ง หลังจากนั้นพอรับประทานอาหารเสร็จ สนทนาธรรมต่อ และไปต่ออีกบ้านหนึ่ง สนทนาธรรม ต่อจากนั้นก็ไปที่ B.I.C. เป็นประจำ ซึ่งตอนนี้สุขภาพก็เริ่มจะไม่ดีแล้ว เพราะว่าต้องใช้เสียงมาก เริ่มเป็นหวัด

ซึ่งก็ปัดต้นเปราว่าเห็นว่า เป็นการทำงานที่หักโหมเกินไป เกินอัตรา เพราะว่าตามที่ได้จัดไว้ให้ ก็มีการสนทนากับเด็กนักเรียน และก็รับประทานอาหารตามบ้าน สนทนาธรรม และก็สนทนาที่ B.I.C. แต่เพราะความที่คุณนี่นำมาจากฮอลันดา และกระหายธรรมมาก เวลาที่ได้รับธรรมน้อยก็ไม่มีความสุข เพื่อที่จะให้คุณนี่มีความสุข ก็ต้องให้มีธรรมมาก ๆ แต่มากไปก็ไม่มีความสุขอีกเหมือนกัน เพราะว่าอากาศก็ร้อนด้วย ก็เจ็บไข้ได้ป่วยกัน

เพราะฉะนั้น ตั้งแต่วันรุ่งขึ้นเป็นต้นไป ก็มีการบังคับบัญชาตามบ้านว่า เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ขอให้ได้พักผ่อนน้อยหนึ่ง จึงค่อยเริ่มสนทนาบ่ายประมาณ ๓ โมง หรือ ๔ โมงก็แล้วแต่ เพราะฉะนั้น หลังจากที่ไม่สบายเพราะว่าหักโหมเกินไป ก็มีการที่เมื่อรับประทานเสร็จ ก็ให้นอนพัก ได้รับเชิญให้ไปรับประทานกับนอนจริง ๆ จากนั้นจึงจะสนทนาธรรม

วันศุกร์ที่ ๘ เมษายน เป็นการเริ่มรับประทานและนอนพัก แต่ว่าสักบ่ายสอง โมงหรือสามโมงก็สนทนาธรรมต่อ

อาหารกลางวันนั้นเช้า ถ้าใครรับประทานสัก ๕ โมง ไปถึงที่นั้นอาจจะต้องบ่ายสองโมง และอาหารเย็นก็ดึก ถ้าเป็นการเชิญจริง ๆ ก็อาจจะเป็นที่ทุ่ม ซึ่งพวกธรรมจริง ๆ ก็อาจจะนอนหัวค่ำ รับประทานอาหารตามเวลาประมาณเพลกว่า ๆ เพราะฉะนั้น ก็ต้องอนุโลมตามเจ้าของบ้านเจ้าภาพทุกประการ แต่ก็ดีที่ได้รับประทาน และได้พักผ่อนนิดหน่อย ตอนบ่ายก็เริ่มสนทนาธรรม

วันเสาร์ที่ ๙ เมษายน เป็นวันปิดสัมมนาสำหรับโคลอมโบ เพราะว่าต่อจากนั้นเป็นวันอาทิตย์ และก็ในวันจันทร์ที่ใกล้ปีใหม่ สำหรับชาวศรีลังกาวันปีใหม่มายังคงเป็นวันที่ ๑๓ เมษายน ซึ่งเขาหยุดหรือปิดตั้งแต่วันที่ ๑๒ วันที่ ๑๓ เป็นวันปีใหม่จริง ๆ ซึ่งรัฐบาลปิด ๒ วัน คือ วันที่ ๑๓ กับวันที่ ๑๔ เพราะฉะนั้น การสัมมนาที่โคลัมโบจึงปิดในวันเสาร์ที่ ๙ เมษายน เพราะว่าช่วงต่อไปเป็นช่วงปีใหม่ ซึ่งชาวศรีลังกาต้อนรับปีใหม่ในครอบครัวจริง ๆ ไม่ไปไหนเลย ทำอาหารพิเศษ ทำขนมพิเศษ แต่งตัวพิเศษในวันที่ ๑๓ เมษายน ซึ่งสีพิเศษสำหรับปีนี้ คือ สีเขียว ผู้หญิงนุ่ง紗สำหรับสีเขียวในเวลา

พิเศษ คือ ต้องบอกไว้เวลา ๓ ทุ่ม เป็นฤกษ์ดี เป็นฤกษ์ปีใหม่ ขนมนักก็ต้องทำตอนนั้น ขนมนักไม่ต้องสี่เขียว แต่เสื้อผ้าอาภรณ์เป็นสี่เขียวสำหรับปีนี้

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ทางกรุงเทพ ฯ เราใช้วันที่ ๑ ไข่มุข แต่ว่าประเพณีสงกรานต์ก็ยังคงเป็นวันที่ ๑๓ ซึ่งตรงกับของเขา แต่เนื่องจากจะปิดวันปีใหม่ เพราะฉะนั้น ก็ปิดสัมมนาวันที่ ๙ และต่อจากนั้นเป็น Special Section สำหรับภิกษุชาวต่างประเทศ จริง ๆ หมายความว่า ไม่เกี่ยวกับชาวบ้าน หรืออุบาสกอุบาสิกา เพราะว่าอุบาสกอุบาสิกาจะต้อนรับปีใหม่ที่บ้านของตัวเอง ไม่ไปไหน เพราะฉะนั้น ช่วงต่อไปก็จัดไว้สำหรับภิกษุชาวต่างประเทศ

สำหรับในวันปิดสัมมนา ท่านสังฆนายกมีความจำเป็นจะต้องกลับก่อน เพราะฉะนั้น แทนที่ท่านจะมอบหนังสือเป็นของที่ระลึกให้ตอนที่จบสัมมนาแล้ว ท่านก็ขอมอบให้ก่อน สำหรับวันนี้เป็นการสนทนาธรรมซึ่งคนโคธัมโอบสนใจมากทีเดียว เพราะว่าเป็นเรื่องที่เริ่มนำมาถึงสติปัฏฐาน ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ การที่สติจะระลึกรู้ และคุณค่าของการที่จะเห็นประโยชน์ของขณะปัจจุบันจริง ๆ เพราะว่าชีวิตก็คือ แต่ละขณะที่กำลังปรากฏ กำลังเห็นขณะหนึ่ง นั่นก็คือชีวิตของคนหนึ่ง กำลังได้ยินขณะหนึ่ง นั่นก็เป็นชีวิตที่อยู่ในแต่ละขณะนั่นเอง เพราะฉะนั้น ชาวศรีลังกาเริ่มสนใจมากทีเดียวตอนจบสัมมนา

ในวันรุ่งขึ้น เป็นวันอาทิตย์ โดยมากวันอาทิตย์จะไม่มีการสัมมนา หรือสนทนาธรรม แต่ว่าก็ได้รับเชิญไปตามบ้าน ซึ่งเมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ก็สนทนาธรรมเป็นประจำ และตอนเย็นแทนที่จะไปสนทนาธรรมเพราะว่าปิดแล้ว วันอาทิตย์ไม่มี ก็ได้ไปรับประทานอาหารเช้าที่บ้านของคุณศิริกับคุณมาลิน ซึ่งได้เชิญชาวศรีลังกาครอบครัวหนึ่งกับคนอเมริกันอีกคนหนึ่งไปสนทนาธรรมเป็นการส่วนตัว ซึ่งเขาสนใจมาก ธรรมดาเวลารับประทานอาหารก็เปิดวิทยุเบา ๆ แต่พอสนทนาธรรม เพื่อนของคุณศิริขอให้ปิดวิทยุเพื่อจะได้ฟังธรรมได้ชัดเจน แสดงให้เห็นถึงความสนใจจริง ๆ ของเขา

วันจันทร์ที่ ๑๑ สำหรับภิกษุ Section คือ สำหรับพระภิกษุชาวต่างประเทศจริง ๆ แต่ว่าเริ่มเร็ว คือ ตั้งแต่บ่ายสี่โมงจนกระทั่งถึงสองทุ่ม ก็หลายชั่วโมง เพื่อที่จะได้มีเวลามากขึ้น

วันอังคารที่ ๑๒ ตอนกลางวันไปรับประทานอาหาร และสนทนาธรรมนิดหน่อย และก็นอนพักนิดหน่อยเช่นเคย และก็ไปที่ B.I.C. สี่โมงเย็น กลับสองทุ่ม

คุณนี่นาตอนแรกไม่ทราบว่าจะได้อยู่ตลอด ๕ อาทิตย์หรือเปล่า เพราะว่าตั้งใจมาเพียง ๓ อาทิตย์ เพราะฉะนั้น เพื่อประโยชน์ของคุณนี่นา ในวันปีใหม่คุณนี่นาอยากจะไปนมัสการพระเขี้ยวแก้วที่แคนดี้ ซึ่งมีชื่อเสียงและเป็นที่ยกย่องมาก ไม่มีใครที่จะได้ดูจริง ๆ เพราะว่าเก็บไว้ในผอบถึง ๗ ชั้น และมีกุญแจเงินดอกใหญ่ถึง ๓ ดอกที่หน้าประตู คนก็ได้ไปนมัสการเพียงที่บรรจุ เป็นพระมณฑป หรืออะไรที่รูปร่างคล้าย ๆ เจดีย์

สำหรับพระเขี้ยวแก้ว มาถึงเมืองอนูราชปุระเป็นเมืองแรก และเมื่อย้ายเมืองหลวงจากอนูราชปุระไปที่โปนลานูระ ก็ได้ัญเชิญพระเขี้ยวแก้วไปอยู่ที่เมืองหลวงแต่ละแห่งเรื่อยมา จนกระทั่งถึงเมืองแคนดี้เป็นเมืองหลวงสุดท้าย เมื่อเสียเมืองให้อังกฤษก็เลยเก็บพระเขี้ยวแก้วไว้ที่แคนดี้ ไม่มีการย้ายอีกต่อไป ซึ่งทุกครั้งก็ย้ายตามเมืองหลวงไปเรื่อย ๆ

เพราะฉะนั้น ในวันปีใหม่นี้ก็ได้ไปนมัสการพระเขี้ยวแก้วที่แคนดี้ เพราะกลัวว่าถ้าคุณนี่นากลับก่อน คุณนี่นาจะไม่มีโอกาสไปแคนดี้ ไม่มีโอกาสนมัสการ เพราะว่าอยู่ที่อนูราชปุระ ยังไม่ได้มาแคนดี้

ชาวแคนดี้ในวันปีใหม่นี้ไปนมัสการพระเขี้ยวแก้วกันมากทีเดียว แน่นขนัด และตามธรรมเนียมของลังกาใช้แต่ดอกไม้เท่านั้น ไม่ใช่ใบเลย มีแต่ดอกไม้จริง ๆ และก่อนที่จะบูชาก็ต้องล้างให้สะอาด พร้อมทั้งล้างมือที่จะบูชาด้วย ไม่ใช่รูปเทียน ใช้ประทีปตะเกียงน้ำมัน ไขดอกไม้ และมีคาถาบูชาเวลาถวายดอกไม้ ซึ่งเป็นคาถาที่เพราะมาก แสดงให้เห็นความจริงว่า ดอกไม้ที่บูชาก็นับวันจะเหี่ยวแห้งเหมือนสังขารร่างกายของผู้ที่บูชาด้วยดอกไม้ เป็นการเตือนให้เห็นความไม่เที่ยงของร่างกาย และให้

เกิดความสลดใจ และเขาก็บอกว่า ธรรมเนียมไทยไม่ทำให้เกิดความสลดใจ เก็บเอาไว้นาน ๆ ปักเอาไว้ในแจกัน มีทั้งกิ่ง ทั้งก้าน ทั้งใบ รักษาเอาไว้ไม่เห็นความจริง แต่ของเขาเด็ดเฉพาะดอก ให้เห็นว่าจะต้องเหี่ยวแห้งเหมือนสังขารร่างกายที่เดียว เป็นเครื่องเตือนให้เกิดความสลดใจ

มีผู้กล่าวว่า ถ้าได้ไปนมัสการพระเชี้ยวแก้วในวันปีใหม่ จะเป็นกุศลผลบุญที่แรงมาก ปวารณาอะไรก็จะสำเร็จ เพราะฉะนั้น ถ้าใครมีอะไรที่ปวารณาก็จะสมความปวารณาได้ ถ้าได้ไปนมัสการพระเชี้ยวแก้วในวันปีใหม่

วันรุ่งขึ้นจะต้องกลับโคลัมโบ เพราะว่ายังไม่ปิดรายการที่โคลัมโบ แม้ว่าปิดการสัมมนาแล้วก็จริง แต่ว่ายังไม่ไปอนุราธปุระ ในวันนี้ตอนเช้าก็ได้ไปชมสวนสาธารณะที่มีชื่อเสียงของเมืองแคนดี้ ซึ่งในการไปสองครั้งก่อนก็ไม่ได้ไปชม สวนสาธารณะนี้ใหญ่และจัดได้สวยงามดี นอกจากนั้นยังไปวัดเก่า ๒ วัด คือ วัดกาลายาเลนียา และวัดลังกาสิลกะ ซึ่งข้างหลังวัดก็เป็นพระราชวังของพระเจ้าแผ่นดินที่สร้างวัดนี้

วัดลังกานั้นเล็ก ลักษณะไม่เหมือนกับวัดไทย ศิลปะต่างกันมาก วัดลังกาเหมือนกับบ้านตึกหลังหนึ่ง ซึ่งข้างในก็แล้วแต่วัด บางแห่งก็มีรูปสลัก รูปปั้นที่เป็นคนยืนออกมาเป็นตัว ๆ แทนที่จะเป็นภาพเขียนอย่างนั้นก็มี แต่ว่าลักษณะภายนอกเหมือนกับบ้านตึกธรรมดา มีอุโบสถ และที่ขาดไม่ได้ คือ ต้นโพธิ์ กับพระเจดีย์

วันศุกร์ที่ ๑๕ เป็นวันสุดท้าย และรุ่งขึ้นก็จะออกจากโคลัมโบไปอนุราธปุระ วันนี้สถานทูตไทยเชิญรับประทานอาหารกลางวัน และเชิญพวกกรรมการ เจ้าภาพเจ้าของบ้านทั้งหมดที่เชิญเราเป็นแขก ซึ่งหลังจากรับประทานอาหารกลางวันที่สถานทูตไทยแล้ว ปิดรายการสุดท้ายที่โคลัมโบ เวลา ๑๖ นาฬิกา พระมหานายก พระภิกษุ และกรรมการของ B.I.C. เชิญคณะของเราไปชี้แจงข้อธรรมบางประการที่ยังไม่แจ่มแจ้ง หรือว่ายังเป็นที่ยสงสัย

นี่เป็นการประชุมที่เหมาะสมมาก หลังจากที่ได้รับฟังธรรมทั้งหมด วันสุดท้ายเป็นวันที่จะชี้แจงข้อธรรมบางประการซึ่งยังเป็นที่ยังใจ เป็นที่ยังสงสัย เป็นที่ยังไม่แจ่มแจ้ง จึงได้ประโยชน์เต็มที่ ไม่ใช่ว่าประชุมแล้ว สัมมนาแล้ว ก็ทิ้งไปเฉย ๆ แต่ว่าวันสุดท้าย

เป็นวันที่จะต้องชี้แจงข้อธรรมบางประการกับพระมหานายก และพระภิกษุชาวลังกาท่านหนึ่งซึ่งมีชื่อเสียง คือ ท่านพระปิยทัสสี และคณะกรรมการของ B.I.C. ซึ่งจะได้ทราบแนวความคิดว่า เป็นประโยชน์มากน้อยแค่ไหนในการสัมมนา

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. คงจะไม่มากเท่า แต่เพราะว่าเขาเล็กกว่า วัดเขาน้อย เพราะว่ามีเมืองเขาเล็ก คนไปวัดมาก และพลเมืองน้อย ก็เลยทำให้ดูเหมือนว่า มีอุบาสกอุบาสิกาที่สนใจมาก แต่ความจริงสถานที่เล็ก วัดน้อย คนน้อย และคนไปวัดในวันอุโบสถมาก

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. เฉพาะกรรมการ และพระมหานายกเท่านั้น กับท่านปิยทัสสี คือ ผู้ที่ทรงความรู้ของ B.I.C. ซึ่งเป็นผู้ที่จัดรายการสัมมนา ประชาชนคนอื่นไม่เกี่ยวข้องเลย

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. เกี่ยวกับปฏิบัติด้วย และที่แน่นอนที่สุด คือ การเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน

๖๖๘

ขอกล่าวถึงวันหนึ่งที่ได้ไปนมัสการพระนารทะ เป็นวันเสาร์ที่ ๙ เมษายน ซึ่งเป็นวันปิดสัมมนา วันนั้นเป็นวันว่าง เพราะฉะนั้น ตอนบ่ายก็ไปนมัสการท่านพระนารทะที่วัดชิราภาม ท่านพระนารทะเป็นพระที่สอนพระอภิธรรมและวิปัสสนา และเขียนตำราไว้มาก ซึ่งชาวต่างประเทศทุกคนที่ศึกษาพระอภิธรรมและสนใจตำรับตำราของชาวศรีลังกา ทุกคนจะต้องรู้จักและได้เคยอ่าน

วันที่ไปนมัสการท่าน ท่านปรารภว่า ชาวศรีลังกาเข้าใจว่า คณะที่มาไม่สนใจศึกษาพระอภิธรรมและวิปัสสนา นี่เป็นเสียงของชาวบ้านบางคน เพราะว่าพวกที่ไปฟังเป็นของธรรมดาแน่นอนที่สุดที่ว่า เคยสนใจศึกษาธรรมแบบศึกษาตามครูอาจารย์ และมีความรักครูอาจารย์ด้วย เพราะฉะนั้น ถ้าได้ยินได้ฟังอะไรที่ผิดไปจากที่เคยได้ยินได้ฟังจากครูอาจารย์ ย่อมไม่เป็นที่พอใจ เพราะฉะนั้น เสียงจึงไปสู่ท่านพระนารทะว่า คณะที่มาไม่สนใจสนับสนุนการศึกษาพระอภิธรรมและวิปัสสนา

จึงกราบเรียนท่านพระนารทะว่า สนใจที่จะส่งเสริมการศึกษาอภิธรรมในชีวิตประจำวันจริง ๆ เช่น ในขณะนี้ที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้เป็นเหตุกจิต เป็นวิบากจิต เกิดขึ้นได้อย่างไร กำลังได้ยินเดี๋ยวนี้ ที่กล่าวไว้ในอภิธรรมว่าเป็นเหตุกจิต เป็นโสตวิญญูณ ขณะที่กำลังได้ยินขณะนี้ก็เป็นเหตุกจิต ไม่ประกอบด้วยเหตุ ยังไม่มีโลภะ โทสะ โมหะเกิดร่วมด้วย ขณะที่ได้ยินนี้เป็นเพียงวิบาก และสำหรับเรื่องวิปัสสนา ก็เป็นเรื่องการสนับสนุนวิปัสสนาที่ถูกต้อง

กราบเรียนท่านอย่างนี้ว่า สำหรับการศึกษาศาปริยัติ อภิธรรม ก็ไม่สนใจที่จะให้เพียงศึกษาโดยการอ่าน แต่ว่าเน้นหลักที่ความเข้าใจพระอภิธรรมในชีวิตประจำวัน เมื่ออ่านแล้ว ก็ศึกษาพระอภิธรรมในชีวิตประจำวัน สำหรับวิปัสสนาก็เช่นเดียวกัน คือ ไม่ส่งเสริมหรือสนับสนุนวิปัสสนาที่ผิด สนับสนุนแต่การปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งก็ได้เรียนชี้แจงให้ท่านทราบ เพราะท่านเป็นพระผู้ใหญ่มาก มีชื่อเสียงโด่งดังมากทีเดียวของชาว

ศรีลังกา ถ้าไปที่ศรีลังกา ทุกคนต้องบอกว่า ให้ไปนมัสการ ให้ไปฟังธรรมให้อ่านหนังสือของท่าน

เพราะฉะนั้น ทุกครั้งที่ไป ไม่เคยที่จะไม่ไปนมัสการท่านพระนารทะ สำหรับคราวนี้ก็เหมือนกัน แต่ว่าไปช้า เพราะว่าไม่ว่าง คราวก่อน ๆ ไปเร็ว เพราะว่าป็นรายการที่ไปเอง ไม่ใช่เป็นรายการที่รับเชิญ ถ้าเป็นรายการที่รับเชิญ ก็ต้องทำตามเจ้าของบ้านว่า เขาให้ทำอะไรบ้าง

เมื่อมีวันว่างในวันนี้ ก็ไปนมัสการในวันนี้ และก่อนที่จะนมัสการลาท่าน ก็ได้กราบเรียนถามท่านว่า เท่าที่ได้กราบเรียนท่านไปแล้ว ท่านเห็นว่าคณะของเราไม่สนใจพระอภิธรรมและไม่ส่งเสริมวิปัสสนาจริงหรือไม่ ท่านก็บอกว่า ไม่จริงหรอก เป็นผู้ที่สนใจส่งเสริมการศึกษาพระอภิธรรมและวิปัสสนา แต่ว่าคงจะมีการเข้าใจผิดกัน ซึ่งเป็นของที่แน่นอนเรื่องเข้าใจผิด ท่านบอกว่า ชาวศรีลังกาเขารู้ธรรมแล้ว เขาศึกษาแล้ว เขาเข้าใจแล้ว

นี่ก็เป็นเรื่องธรรมดา เพราะฉะนั้น ตามจุดหมายของท่านเจตน์มโนที่เขียนถึงคุณโจนาธานจึงได้พูดถึงคณะของเราว่า มีขันติ ความอดทน และมีความกล้าหาญ

เรื่องกล้าหาญ นี่ต้องเป็นเรื่องธรรมดา เพราะว่าเพื่อประโยชน์ของคนฟัง สิ่งใดที่ถูก ก็กล่าวถึงสิ่งที่ถูก สิ่งใดที่ผิดไม่ประกอบด้วยเหตุผล ก็จำเป็นต้องชี้แจงให้เห็นว่าสิ่งนั้นไม่ประกอบด้วยเหตุผล ส่วนใครจะเกลียดจะชัง จะเลื่อมใส หรือจะไม่เลื่อมใส นั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย เป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้เลย แต่ว่าเป็นเรื่องที่ธรรมต้องเป็นธรรมด้วย

เพราะฉะนั้น แม้แต่ในตอนหลังก็ยังต้องพูดกับคุณวชิราว่า สำหรับเรื่องธรรม ถูกก็ต้องเป็นถูก ผิดก็ต้องเป็นผิด เพราะว่าชาวลังกาเองรักเคารพในครูอาจารย์ของเขา เป็นเรื่องธรรมดา แต่ว่าความเข้าใจธรรม เขาควรจะเทียบส่วนว่า ความเข้าใจธรรม เป็นเรื่องความเข้าใจธรรม ส่วนความรักเคารพครูอาจารย์ก็เป็นเรื่องรักเคารพครูอาจารย์ ต้องแยกกัน ไม่ใช่รักเคารพครูอาจารย์จนกระทั่งทำให้ไม่สามารถจะเห็นหรือไม่สามารถที่จะเข้าใจธรรมได้

ทุกท่านมีสิทธิ์และมีความคิดเห็นของตนเองตามการสะสมมา ท่านเป็นพระผู้ใหญ่วิปัสสนา ท่านจะมีความคิดเห็นประการใดก็เป็นส่วนที่ท่านได้ศึกษาและได้สะสมมา ไม่ได้มีจิตอคติ หรือไร้ความเมตตาต่อท่านเลย มีความเคารพท่านในฐานะที่ท่านเป็นพระภิกษุ ที่ท่านศึกษาธรรม แต่ส่วนความเห็นของท่านจะเป็นอย่างไร ตรงตามพระธรรมวินัยที่ได้ศึกษามาอย่างไร ก็เป็นเรื่องส่วนตัวของท่านที่ท่านจะวินิจฉัย ไม่มีการที่เราจะไปทำอะไรได้ ลบหลู่ไม่ได้ อกุศลจิตก็ไม่ควรที่จะเกิดด้วยประการใด ๆ ทั้งปวง เรื่องของท่านก็เป็นเรื่องของท่าน ถ้ามีโอกาสเมื่อไรที่จะได้สนทนากับท่าน ก็จะสนทนากับท่านตามตรง แล้วแต่โอกาส

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

สุ. เป็นเรื่องธรรมดา เมืองไทยอย่างไร ศรีลังกาก็อย่างนั้น ประเทศอื่น ๆ ก็เหมือนกันอย่างนั้น คือ เรื่องธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดและสุขุมลุ่มลึกจริง ๆ

เวลาที่ฟังธรรม ต้องเคารพในธรรม ในเหตุในผล อย่าเอาบุคคลขึ้นมาปิดกั้น การที่จะเข้าใจธรรมว่า คนนี้กำลังพูดในสิ่งที่ตรงกันข้ามในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา หรือว่าผู้ที่เป็นที่เคารพ เป็นครูอาจารย์

ตอนที่กลับจากโคลัมโบก็ปรากฏว่า มีปฏิกิริยาย่อย ๆ เพราะว่าชาวโคลัมโบรักเคารพครูอาจารย์ เพราะฉะนั้น เวลาที่ได้ฟังธรรม ไม่ทราบจะตัดสินใจอย่างไรลำบากใจแล้ว และได้ยินได้ฟังมาว่า ชาวศรีลังกาไม่พอใจที่ชาวศรีลังกาคนหนึ่งกล่าวว่า อาจารย์ของตนนั้นผิดพลาดเสียแล้ว

แสดงให้เห็นว่า ธรรมที่เป็นแนวที่ตรงไป ถ้าคนนั้นเป็นคนที่เคารพในธรรมจริง ๆ จะไม่กระทบกระเทือน คือ ไม่เกิดอกุศล ครูอาจารย์ที่จะต้องเคารพ ก็เคารพในฐานะครูอาจารย์ แต่สูงที่สุดคือเหตุผลในพระธรรมวินัย ซึ่งจะต้องศึกษา และปฏิบัติให้ตรง ต้องเคารพในพระธรรมยิ่งกว่าสิ่งอื่น แต่ไม่ใช่ว่าจะขาดการเคารพส่วนตัวในครูอาจารย์

ธรรมเป็นเรื่องจริง เรื่องตรง ซึ่งต้องตรงต่อธรรม ส่วนปฏิกิริยาจะเป็นอย่างไร มีผลมากน้อยแค่ไหน ก็เป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้ แต่ถ้าทำอย่างนุ่มนวล ด้วยความคุ้นเคย

สนิทสนม เป็นที่รักใคร่ ก็ย่อมจะผ่อนหนักให้เป็นเบาได้ เพราะว่าคนเราถ้าชอบ อธิษฐานกัน หรือว่ามีความเข้าใจกันในเรื่องอื่น ก็ย่อมจะผ่อนนำที่จะรับฟังมากกว่า

เพราะฉะนั้น การประพฤติ ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ได้ผลมากหรือได้ผลน้อยในการเผยแผ่พระธรรม ซึ่งจะต้องคำนึงถึงประเพณีและวัฒนธรรมของเขาด้วย ดังนั้น ก็เป็นการยาก

ถ้าถามว่า สรุปผลได้ประโยชน์มากน้อยแค่ไหน ก็เป็นเรื่องที่ว่า ชาวศรีลังกา ก็ได้ยินได้ฟังการศึกษาพระอภิธรรมในอีกลักษณะหนึ่ง คือ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งตรงกับ ในพระไตรปิฎก และแม้แต่การปฏิบัติการเจริญสติปัฏฐาน ก็เป็นการอบรมเพิ่มพูน ปัญญาตามที่ได้ทรงแสดงไว้ แต่ว่าจะมีใครเข้าใจได้มากน้อยเท่าไร ก็เป็นเรื่องที่ต้อง คิดถึงจำนวนของผู้มีปัญญากับจำนวนของผู้รักเคารพในครูอาจารย์ และจำนวนของผู้ที่ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นใหม่ ๆ หรือแนวใหม่

เพราะฉะนั้น ก็เหมือนกัน ไม่ว่าที่นี่ หรือที่โน่น หรือที่ไหน

สำหรับการสนทนาธรรมส่วนใหญ่กับพระภิกษุที่โน่น คือ ท่านธัมมธโร และ ท่านเจตนันทะและท่านสามเณรสุนทโร ส่วนใหญ่ที่ไปคราวนี้เป็นเรื่องสมณะกับ วิปัสสนา ซึ่งท่านรู้สึกปลาบปลื้มใจที่ท่านได้แง่คิดใหม่ ๆ ทำให้เข้าใจละเอียดขึ้นใน สมณะและในวิปัสสนา

เพราะว่าส่วนใหญ่แล้ว ถ้าคนพูดว่าวิปัสสนา แต่ปรากฏว่าข้อปฏิบัติไม่ตรง ตามมหาสติปัฏฐาน เขาก็จะกล่าวว่า ไม่ใช่วิปัสสนาแต่เป็นสมณะ ซึ่งความจริงแล้ว ไม่ใช่แม้สมณะ

ชาวศรีลังกาเองที่นิยมมาก คือ อานาปานสติ ทั่วโลกไม่ได้คำนึงถึงว่า เป็น อารมณ์ที่ละเอียดมากสำหรับมหาบุรุษ ในกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน อานาปานสติ ละเอียดที่สุด เพราะฉะนั้น เวลาที่ต้องการเพียงจะให้จิตจดจ้องที่ลมหายใจ สงบหรือ

ความต้องการมีอยู่ขณะใด ขณะนั้นไม่สงบ จะสงบได้อย่างไร เพราะกำลัง ต้องการ และเวลาที่จดจ้องมากขึ้น ๆ ก็เข้าใจว่าตัวเองเป็นสมาธิ แต่เมื่อคนอื่นมาหา

หรือมาขัดข้องไม่ให้ทำสมาธิต่อไป ก็เกิดความไม่พอใจ นั่นหรือคือสงบ นั่นหรือคือการเจริญความสงบ ขณะที่ความไม่พอใจปรากฏก็รู้แล้วว่า ไม่สงบ

และเวลาที่มีปรากฏการณ์ประหลาด ดูเหมือนลอยขึ้นไป ตกลงมา มีตัวออกไปข้างนอกมานั่งจ้องรูปที่กำลังนั่งอยู่ ก็เกิดแต่ความสงสัยว่า นี่อะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ขณะที่สงสัยนั้นหรือคือความสงบ ไม่มีลักษณะของความสงบตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด แต่ก็เข้าใจว่าตัวเองเจริญสมถภาวนา

ถ้าไม่อบรมเจริญความสงบในชีวิตประจำวัน จะไม่มีเหตุปัจจัยที่จะให้สงบได้นาน ขณะที่ประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจ สงบได้ไหม ไม่ได้ นั่นไม่ใช่ความสงบ ไม่รู้ลักษณะของความสงบ แต่คนที่อบรมเจริญความสงบจริง ๆ จะเป็นเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หรืออารมณ์ของสมณะอื่นใดก็ตาม เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจ ก็สงบ เพราะรู้ลักษณะของความสงบว่า ไม่ใช่ขณะที่เป็นโลภะ หรือขณะที่เป็นโทสะ นั่นก็อย่างหนึ่ง เวลาประสบกับสิ่งที่พอใจ สงบไหม เมื่อไม่สามารถที่จะรู้ลักษณะที่ชัดเจนของความสงบ และไปทำเพียงสมาธิ ขณะนั้นไม่ได้มีความสงบในจิตใจเลย

ถ้าเป็นความสงบจริง ๆ ประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจก็สงบได้ เวลาประสบกับสิ่งที่พอใจก็สงบได้ ถ้าจะเจริญสมถภาวนา ต้องมหากุศลญาณสัมปยุตต์เท่านั้น ทานสามารถจะกระทำได้ด้วยมหากุศลญาณวิปยุตต์ ไม่ประกอบด้วยปัญญา ศีลก็สามารถที่จะรักษาได้ด้วยมหากุศลที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา แต่ถ้าจะเจริญความสงบให้ยิ่งขึ้น แต่ไม่รู้ลักษณะของความสงบ ไม่ประกอบด้วยปัญญาในขั้นต้น ก็ไม่สามารถที่จะเจริญความสงบได้

เพราะฉะนั้น เวลาประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจจึงเป็นโทสะ ไม่สงบ เวลาประสบกับสิ่งที่พอใจจึงเป็นโลภะ ไม่สงบ แต่ผู้ที่อบรมเจริญความสงบจริง ๆ เข้าใจลักษณะของขันติ ความอดทน เวลาประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจ ความอดทนอยู่ที่ไหน ถ้าความอดทนอยู่ที่นั่น กุศลจิตเกิดที่นั่น สงบ ไม่เป็นโทสะ เวลาประสบกับสิ่งที่พอใจ ขันติ ความอดทนอยู่ที่ไหน อดทนที่จะไม่เกิดโลภะ ที่จะไม่พอใจในสิ่งที่น่าพอใจ นั่นคือความสงบ

เวลาให้ทานเป็นกุศลจิต สงบจากโลภะ จากโทสะ จึงให้ได้ ไม่มีความติดข้องในวัตถุนั้นจึงสลະได้ ไม่มีความโกรธในบุคคลผู้รับจึงให้บุคคลนั้นได้ ถ้าเข้าใจลักษณะสภาพของจิตที่สงบในขณะที่ให้ทาน จาคานุสสติ เป็นสมถภาวนา ระลึกถึงความสงบจากกิเลส

เพราะฉะนั้น อารมณ์ของสมถภาวนา ไม่ใช่ทานานุสสติ แต่เป็นจาคานุสสติ เพราะถ้าเพียงการระลึกถึงทาน บางครั้งไม่สงบ เพราะทำให้เกิดเสียดาย มีไหม ให้ทานไปแล้ว นึกขึ้นมาแล้วเสียดาย แทนที่จิตจะสงบผ่องใสที่สามารถสลະสิ่งนั้นให้บุคคลอื่นได้ หรือสลະเพื่อประโยชน์สุขได้ แต่ถ้าเป็นจาคานุสสติ จะประกอบด้วยปัญญาที่ระลึกถึงสภาพความสงบของจิต และคุณสมบัติของจาคะ คือ ความสามารถที่จะสลະโลภะ โทสะ จิตขณะนั้นจึงสงบได้ เพราะวาระระลึกถึงสภาพของจิตที่เป็นกุศล ด้วยเหตุนี้การระลึกถึงทานที่เป็นอนุสสติซึ่งจะทำให้จิตสงบ จึงไม่ใช่ทานานุสสติ แต่เป็นจาคานุสสติ

เรื่องของความสงบเป็นเรื่องละเอียดมาก ซึ่งเมื่อคนฟัง ฟังแล้วทราบได้ว่า แส่นยาก แม้แต่จะสงบ ไม่ต้องให้เกิดปัญญาที่จะละกิเลสเป็นสมุจเฉท เพียงกุศลขั้นที่จะให้สงบ ก็ต้องเข้าใจจริง ๆ มิฉะนั้นแล้ว ก็ไม่ใช่การเจริญความสงบเลย ซึ่งผลก็คือปรากฏลักษณะความประหลาดอัศจรรย์ ก็ตื่นเต้น และไม่เข้าใจว่า เกิดลอยขึ้นไปได้อย่างไร มานั่งจ้องตัวเองได้อย่างไร ขณะที่เต็มไปด้วยความสงสัยนั้น หาใช่ความสงบไม่

เพราะฉะนั้น เรื่องของสมถภาวนา อย่าได้พูดว่า ถ้าใครปฏิบัติวิปัสสนาผิด ก็จะเป็นสมถะ เพราะแม้สมถะก็ไม่ใช่

ถ. การถามปัญหาของของชาวศรีลังกา ถามเรื่องปริยัติ หรือเรื่องการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่

สุ. ทั้ง ๒ อย่าง ปริยัติก็มี ปฏิบัติก็มี ตั้งแต่ขั้นศีลธรรม เรื่อยไปจนกระทั่งถึงขั้นปฏิบัติ

ถ. ชาวศรีลังกาเข้าใจเรื่องปริยัติถูกต้องดีหรือเปล่า และเรื่องการปฏิบัติเขาเข้าใจถูกต้องดีหรือเปล่า

ส. สำหรับความรู้ทางตำรับตำรา ชาวลังกาเก่งมากทีเดียว หนังสือที่ชาวลังกาค้นคว้าและจัดพิมพ์เขียนขึ้น เป็นหนังสือที่แสดงถึงการศึกษา การค้นคว้าทางตำรับตำรา ทางวิชาการจริง ๆ แต่ว่าการไปครั้งนี้ จะสังเกตได้จากการที่เมื่อได้ตอบปัญหาธรรม ปรากฏว่าชาวลังกาเข้าใจว่าสูงมาก เหมือนกับขณะนี้ที่ได้ฟังเรื่องของทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แม้แต่ทางวิทยุบางคนก็บอกว่าสูงมาก ลืมคิดว่าเป็นสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน

การศึกษาพระอภิธรรมที่จะให้ได้ผลจริง ๆ ต้องเป็นความเข้าใจในพระอภิธรรม ไม่ใช่เป็นแต่เพียงจำได้ว่า จิตมีกี่ดวง แบ่งเป็นประเภทเท่าไร ประกอบด้วยเจตสิกอะไรบ้าง ถ้าเป็นอย่างนั้น อภิธรรมก็อยู่เพียงในหนังสือ เป็นตำรับตำราเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ในการตอบปัญหาที่ประเทศศรีลังกา จะโน้มไปถึงสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง เพราะนั่นเป็นอภิธรรมจริง ๆ เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และสามารถที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ จนกระทั่งสามารถที่จะประจักษ์แจ้งในสภาพที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาได้ แต่ว่าในขั้นต้นนั้นจะต้องเข้าใจลักษณะของสติขั้นสติปัฏฐานเสียก่อน เพราะถ้าไม่มีความเข้าใจลักษณะของสติขั้นสติปัฏฐาน ความเข้าใจอภิธรรมก็ไม่ละเอียด และก็ไม่ได้เข้าใจด้วยว่า แท้ที่จริงแล้วสภาพธรรมที่เป็นอภิธรรม หมายความว่าขณะนี้ที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เป็นอภิธรรม เพราะไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และเมื่อชาวศรีลังกาได้ศึกษาพระอภิธรรมในแนวใหม่นี้ ก็กล่าวว่าสูงมาก

ถ. เมื่อชาวศรีลังกาบอกว่า เป็นธรรมที่สูงมาก ก็แสดงว่าการไปครั้งนี้ของอาจารย์เป็นความพอใจของชาวศรีลังกา แต่ความเข้าใจของเขาจะมากน้อยแค่ไหน

ส. ที่กล่าวว่าสูงมากก็ต้องตามระดับขั้นด้วย เพราะว่าท่านที่ไม่พอใจที่จะขึ้นถึงธรรมขั้นสูงก็กล่าวว่าสูงไป ส่วนท่านที่มีความพอใจที่ได้รับฟังธรรมที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อนและเป็นสิ่งที่ทำให้เข้าใจสภาพธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น ท่านเหล่านั้นก็พอใจ

เพราะฉะนั้น ก็แสดงถึงอภยาศัยที่ต่างกัน คือ สำหรับท่านที่พอใจธรรมชั้น ศีลธรรมเบื้องต้นก็รู้สึกที่สูงไป แต่สำหรับท่านที่ต้องการเข้าใจสภาพธรรมให้ชัดเจน ลึกซึ้งขึ้นก็พอใจ

ถ. ที่ชาวศรีลังกาศึกษาธรรมมาก เขาหนักไปในปิฎกไหน พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก หรือว่าพระอภิธรรมปิฎก

ส. เท่าที่อ่านรู้สึกว่าเป็นพระอภิธรรมปิฎกกับพระสุตตันตปิฎก เพราะว่า พระวินัยปิฎกก็อาจจะมีแจ่มแจ้งอยู่ในพระวินัยปิฎกแล้วโดยตลอด และเป็นที่น่าสนใจกันว่า เป็นการศึกษาโดยตรงของพระภิกษุสงฆ์มากกว่าข้อประพฤติปฏิบัติของฆราวาส เพราะฉะนั้น หนังสือส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องของพระสูตรกับพระอภิธรรม นอกจากนั้นก็ยังมี เป็นประวัติต่าง ๆ ที่เขาศึกษาค้นคว้ามามากทีเดียว นับว่าเป็นผู้ที่สนใจจริง ๆ แต่ว่า ไม่ได้เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้น ธรรมที่ได้ศึกษานั้นก็เป็น ทางวิชาการที่เป็นด้านความรู้ทางตำรับตำราเท่านั้น

๖๖๙

ถ. พระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบันนี้มี ๒ ยาน คือ หินยานและมหายาน
ชาวศรีลังกาเป็นประเภทไหน

สุ. เป็นหินยาน หรือเถรวาท และเขาเองก็ไม่ได้รู้จักเมืองไทย เขาไม่รู้ว่า
ในเมืองไทยเป็นเถรวาท ก็ได้ชี้แจงให้เขาทราบว่า ของเราก็คือเหมือนของเขา คือ เป็น
เถรวาท เป็นหินยาน ไม่ใช่มหายาน

สำหรับปัญหาธรรมที่มีผู้ถามที่ศรีลังกา เริ่มตั้งแต่เรื่องของสภาพธรรมที่เป็น
อภิธรรมที่ปรากฏตามปกติ จนกระทั่งถึงขั้นที่เป็นสติที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพ
ธรรมที่ปรากฏ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก เพราะว่ามีเวลาเพียงเดือนกว่าเท่านั้นเอง

ในการที่จะให้เข้าใจถึงการเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ต้อง
เข้าใจเรื่องของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย
ทางใจเป็นเบื้องต้นก่อน และสำหรับสติปัฏฐานจะเห็นได้ว่า แม้จะได้ฟังกันมานาน
หลายปี บางท่าน ๗ ปี หรือ ๑๐ ปี ซึ่งต่างก็กล่าวว่า ในตอนแรก ๆ ดูเหมือนเข้าใจ
แล้ว แต่ยิ่งฟังก็ได้เข้าใจเพิ่มขึ้นว่า ที่ฟังมาก่อน ๆ ยังไม่ใช่ความเข้าใจที่ชัดเจนจริง ๆ
แต่ว่าความเข้าใจก็ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อย กว่าจะเป็นสติปัฏฐานจริง ๆ หรือ
กว่าที่สติจะระลึกรู้ตรงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริง ๆ ก็เป็นสิ่งที่ยาก คือ
ต้องเป็นการสะสมปัญญาทีละเล็กทีละน้อย จนกว่าจะเป็นปัญญาที่สามารถเป็นปัจจัย
ให้สัมมาสติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ได้ ตาม
ความเป็นจริงด้วย คือ ต้องในขณะนี้ ที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

อยู่ใหม่ สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ตามความเป็นจริง หรือว่าชัดเจน
ความหมายของชัดเจน คือ สภาพธรรมที่ปรากฏไม่ผิดปกติ และปัญญาที่รู้ชัดใน
ลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน ในสภาพธรรมที่เป็นนามธรรมที่กำลังรู้ในลักษณะของรูปธรรมที่
กำลังปรากฏ หรือว่าในสภาพของรูปธรรมซึ่งเป็นสภาพที่กำลังปรากฏ แต่ไม่รู้อะไรเลย

ถึงแม้พระผู้มีพระภาคเอง ก็ทรงแสดงอรรถ ความหมายของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ตามปกติอย่างนี้ ไม่ว่าจะเป็นในพระสูตรไหน ในปิฎกไหน คำพูดสั้น ๆ ซึ่งก็แล้วแต่ปัญญาว่า จะได้อบรมจนกระทั่งสามารถที่จะประจักษ์จริง ๆ ในความหมายที่ว่าระลึกรู้ตรงลักษณะของสภาพธรรมหรือไม่ และก็เป็นที่รู้ตามปกติ เป็นความรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้เอง

ทางตา ตามปกติในขณะนี้ ไม่ผิดปกติเลย บางท่านระลึก และก็กำลังศึกษาที่จะรู้ว่า เป็นเพียงสภาพรู้ที่กำลังเห็น เป็นธาตุรู้ เป็นอาการรู้อย่างหนึ่ง

ขณะนี้ถ้ายังเห็นเป็นหนึ่งสิ่งเดียวอยู่ ก็หมายความว่า ปัญญายังไม่รู้ชัดในสภาพที่เห็น กับในรูปารมณฺ์ สิ่งปรากฏทางตาตามความเป็นจริง

เพราะว่าการตรึก หรือการคิดถึงรูปร่างสังขารเกิดต่อรวดเร็วมาก พิสูจน์ได้ว่า จะเป็นความรู้ชัดในสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนหรือไม่ โดยการหลับตา นึกถึงสิ่งที่ปรากฏทางตาได้ไหม ได้จริง ๆ หรือ

นึกถึงสิ่งที่ปรากฏทางตา หมายความว่า ไม่ใช่นึกถึงเพียงอย่างเดียว สิ่งปรากฏทางตาทั้งหมดในเวลานี้ ลองหลับตา ไม่มีปรากฏเลย ถ้าจะนึกถึงโต๊ะ รูปร่างสังขารของโต๊ะ ก็ต้องนึกถึงรูปร่างสังขารเฉพาะของโต๊ะ ถ้าจะนึกถึงเก้าอี้ที่เข้าใจว่าเห็นทางตา ถ้าจะคิดถึงรูปร่างสังขารของเก้าอี้ ซึ่งเข้าใจว่าเห็นทางตา หลับตาแล้ว ก็จะต้องนึกถึงรูปร่างสังขารของเก้าอี้เท่านั้น สิ่งอื่นที่ปรากฏในขณะนี้ทางตา จะปรากฏรวมอยู่ในขณะที่นึกถึงรูปร่างสังขารของเก้าอี้ไม่ได้ จริงไหม

เพราะฉะนั้น สิ่งปรากฏทางตาไม่ใช่โต๊ะ ไม่ใช่เก้าอี้ และไม่ใช่การนึกถึงรูปร่างสังขารด้วย นี่เป็นการที่จะรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่วัตถุ ให้เข้าใจความหมายจริง ๆ ว่า คำว่า รูปารมณฺ์ เป็นสภาพธรรมที่ปรากฏแก่จักขุวิญญาณที่กำลังเห็น เป็นสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะที่ลืมตาเดี๋ยวนี้ ซึ่งถ้าหลับตาลงแล้ว ไม่ปรากฏ

ถ้าจะนึกถึงรองเท้าแตะ ก็จะมีแต่เพียงรูปร่างสังขารของรองเท้าแตะเท่านั้น ไม่มีสีสันของสิ่งที่ปรากฏทางตาที่เหมือนกับขณะที่ลืมตาเลย แต่ขณะที่ลืมตา

เหมือนกับเห็นรองเท้าแตะ เห็นคน เห็นโต๊ะ เห็นเก้าอี้ เห็นหลายอย่าง ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว เพียงเห็น แต่รองเท้าแตะไม่มีในสิ่งที่ปรากฏทางตา ที่เข้าใจว่าเห็นรองเท้าแตะ ก็เพราะนึกถึงสัจฐานของรองเท้าแตะที่ปรากฏ รวมกับสิ่งที่ปรากฏทางตา ซึ่งความจริงเป็นแต่เพียงสภาพธรรม เป็นรูป ๆ หนึ่งที่ปรากฏทางตา รูปนี้ไม่ปรากฏทางอื่น

เช่น ขณะที่กำลังนึก กลับตาแล้วจะนึกถึงอะไรก็ได้ จะนึกถึงภูเขาทอง ก็มีแต่รูปร่างสัจฐานเฉพาะภูเขาทอง ไม่เหมือนที่ตากำลังเห็น และเข้าใจว่าเห็นภูเขาทอง แต่เวลาที่ปรากฏทางตา ไม่ใช่มีแต่เฉพาะภูเขาทองเท่านั้นที่ปรากฏ เห็นฟ้า เห็นรถ เห็นถนน เห็นตึกกรมบ้านช่องที่ใกล้ ๆ กับภูเขาทองด้วย แต่นั่นเป็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ส่วนที่เข้าใจว่าเป็นภูเขาทอง เป็นถนน เป็นรถ นั้นเป็นการตรึงนึกถึง ซึ่งเกิดต่อจากการเห็นอย่างรวดเร็วมาก จนกระทั่งปรากฏเหมือนกับว่า เห็นภูเขาทองพร้อมทั้งท้องฟ้า ตึกกรมบ้านช่องต่าง ๆ

ที่จะรู้จริง ๆ ว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาที่เคยศึกษามาคือเป็นรูปารมณ ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ต้องเป็นเพียงสภาพที่สามารถปรากฏทางตาโดยไม่ใช้การนึกถึงรูปร่างสัจฐาน ซึ่งเกิดต่ออย่างรวดเร็วมาก

ถ. หมายความว่า ขณะที่เห็น หลังจากเห็นแล้ว มีการนึกถึงสภาพที่ปรากฏเป็นรูปร่างสัจฐานอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งธรรมทั้ง ๒ นี้ปรากฏอย่างใกล้ชิด ผู้ที่เจริญสติ ผู้ที่พิจารณาใหม่ ๆ ยังแยกสภาพทั้ง ๒ ไม่ออก ต้องใช้ปัญญาที่ได้ยินได้ฟังมาว่า ขณะที่เห็นกับขณะที่คิดนึกเกิดติดต่ออย่างรวดเร็วและใกล้ชิด เมื่อยังแยกสภาพทั้งสองไม่ออก ก็คิดนึกว่า ขณะที่เห็นกับขณะที่นึกเป็นนามธรรมต่างชนิด การคิดนึกแบบนี้เป็นปัญญาหรือไม่

สุ. เป็นปัญญาขั้นคิด เพราะว่าปัญญามีหลายขั้น มีพระภิกษุรูปหนึ่งท่านกล่าวว่า ตอนแรกเข้าใจว่า ไปทำให้สงบ ๆ และจะประจักษ์สภาพธรรมชัดเจน รู้ความเกิดดับของสภาพธรรมได้ แต่เมื่อได้ฟังและได้พิจารณาเรื่องของการเจริญสติปัฏฐานพอสมควร ท่านก็เข้าใจว่า แท้ที่จริงแล้วกว่าจะเป็นสัมมาสติที่เกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะ

ของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ต้องอาศัยปัญญาที่เกิดจากการฟังทีละเล็กทีละน้อย ค่อย ๆ สร้างสม สะสม เหมือนกับปั้นขึ้นมา จนกว่าจะถึงขั้นที่เป็นสัมมาสติที่เกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมและศึกษาพร้อมสติ ซึ่งจะเกิดปัญญาที่จะเป็นความรู้ขั้นต่อไป คือ ขั้นที่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ โดยไม่ใช่ขั้นคิด ต้องค่อย ๆ ก้าวไปเรื่อย ๆ ทีละเล็กทีละน้อยจริง ๆ

ถ. ขณะที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมกับท่านปัญจวัคคีย์ พระพุทธองค์ตรัสถามว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง ท่านปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ก็ตอบว่า ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า ถามว่า ที่ท่านปัญจวัคคีย์ตอบนั้นเป็นปัญญาที่เกิดจากการคิดนึก หรือว่าเป็นปัญญาขั้นประจักษ์จริง ๆ

สุ. ขณะนั้นท่านพระปัญจวัคคีย์ตอบโดยปัญญาขั้นใด เป็นสิ่งที่รู้ไม่ได้ เพราะไม่มีกล่าวไว้ เหมือนท่านผู้ฟังในขณะนี้ ถ้าจะถามว่า รูปเที่ยงไหม ท่านก็ตอบว่า รูปไม่เที่ยง ซึ่งใครจะเป็นคนบอกหรือเป็นคนรู้ถึงปัญญาของท่านผู้ฟังในขณะนั้นว่า ท่านตอบจากขั้นการฟัง หรือท่านตอบจากขั้นที่กำลังประจักษ์ในลักษณะความไม่เที่ยงของรูป

ถ. ปัญญาทั้ง ๓ ขั้น คือ ขั้นฟัง ขั้นคิด ขั้นภาวนา จะเกิดในระยะใกล้เคียงติดต่อกัน คือ ขณะที่ฟังเดี๋ยวนี้ และก็คิดเดี๋ยวนี้ เมื่อคิดเดี๋ยวนี้ก็เห็นแจ้งเดี๋ยวนี้ เกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงอย่างนี้ได้ไหม

สุ. อุกัมภัตถุญญบุคคล วิปญฺจิตถุญญบุคคล เนยฺยบุคคล ปทปรมบุคคล มีบุคคลหลายประเภท จะใช้คำตอบเดียวไม่ได้

สำหรับผู้ที่เป็นอุคัมภัตถุญญ แน่นนอน เพียงการฟังก็สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ ถ้าเทียบเวลาที่ท่านพระสารีบุตรฟังท่านพระอัสสชิแสดงธรรมโดยย่อ ก็ต้องหมายความว่า ปัญญาของท่านต้องเกิดตามลำดับขั้นที่จะเป็นพระโสดาบันบุคคล ท่านฟังต้องมีโสตวิญญาณที่ได้ยิน และขณะที่ได้ยิน มหากุศลญาณสัมปยุตต์ตามที่ศึกษากันมาในพระอภิธรรม ๑ ใน ๔ ดวงนั้นต้องเกิดขึ้น พร้อมกันนั้นปัญญาของท่านที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมก็รู้ ก็เข้าใจว่า แท้ที่จริงแล้วที่กำลังเข้าใจใน

ขณะนี้หรือขณะนั้นก็ตาม ไม่ใช่ตัวตนเลย ถ้ามีการฟังในขณะนี้ กำลังเข้าใจ และเป็นปัญญารู้ว่าไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน จะรู้ว่า แม้ความเข้าใจในขณะนั้น ก็เป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเข้าใจ และถ้าโดยปริยัติที่ทรงแสดง ก็คือว่า มหากุศลญาณสัมปยุตต์เกิด เพราะโยนิโสมนสิการที่ในมโนทวารารมณ์จิต

จิตที่กระทำกิจก่อนมหากุศล คือ มโนทวารารมณ์จิต เมื่อดับไปแล้วก็เป็นปัจจัยให้กำลังเข้าใจในขณะนี้ นั่นคือ มหากุศลญาณสัมปยุตต์ ใครก็ตามที่กำลังฟังในขณะนี้ เข้าใจ

โสตวิญญูญาณได้ยินเสียง เพียงได้ยินไม่สามารถที่จะตรึกหรือนึกถึงความหมายเลย แต่ประหนึ่งเสมือนว่าได้ยินคำพูด

ผู้ที่ไม่ได้เจริญสติ และผู้ที่มีปัญญาไม่สมบูรณ์ถึงขั้นที่จะประจักษ์แจ้งรู้ชัดในความต่างกันของนามธรรมที่ได้ยินกับนามธรรมที่ตรึกนึกถึงความหมาย จะเข้าใจว่าได้ยินคำพูด พูดไปได้ยินไป พูดคำไหนก็ได้ยินคำนั้น เข้าใจว่าอย่างนั้น แต่ว่าผู้ที่เจริญปัญญาแล้ว สามารถที่จะรู้ว่า ขณะที่ได้ยินไม่ใช่ขณะที่ตรึกนึกถึงคำ นึกถึงเรื่องเร็วมาก ทางหูชั้นใด ทางตาก็คำนั่น เห็นแล้วก็นึกถึงรูปร่างสัณฐานของสิ่งที่ปรากฏ ซึ่งแท้ที่จริงแล้วรูปารมณฺ์เท่านั้นปรากฏ ถ้าไม่มีการตรึกนึกถึงสัณฐานเลย จะไม่เห็นอะไรตั้งหลายอย่าง ไซ้ไหม

ที่เห็นอะไร ก็เพราะตรึก หรือนึกถึงรูปร่างสัณฐานของสิ่งที่เห็น ไม่ได้ตรึกหรือนึกถึงรูปร่างสัณฐานของสิ่งอื่น เช่น ในขณะนี้ ถ้าไม่มีการตรึกนึกถึงข้อความที่จารึกไว้ที่เสา ก็ไม่เห็น ไซ้ไหม แต่เห็นอย่างอื่น เห็นคน ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว รูปารมณฺ์ปรากฏแน่นอน แต่ไม่ได้ตรึกนึกถึงรูปร่างสัณฐานของคำที่จารึกที่เสา

แต่เพราะตรึกนึกถึงรูปร่างของคนหนึ่งคนใด วัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใด ก็เข้าใจว่าเห็นสิ่งนั้น ซึ่งความจริงเห็นรูปารมณฺ์เท่านั้น และตรึกนึกถึงรูปร่างสัณฐานของสิ่งที่เข้าใจว่าเห็นสิ่งนั้น

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ท่านพระสารีบุตรในขณะที่ฟังท่านพระอัสสชิ มีโสตวิญญูญาณ และท่านก็รู้ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน เป็นเพียงสภาพที่ได้ยิน ในขณะที่

ท่านเข้าใจอรรถของคำที่ท่านพระอัสสชิกล่าว ท่านก็รู้ว่า เป็นสภาพนามธรรมที่ตริก และเวลาที่เข้าใจในความหมายของคำ ท่านก็รู้ว่า ขณะนั้นไม่ใช่ตัวตน ความเข้าใจ เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งที่กำลังเข้าใจเดี๋ยวนี้เป็นมหากุศลญาณสัมปยุตต์ขั้นฟัง และ ขณะใดที่สติระลึกรวมลักษณะ รู้ชัดในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน เป็นวิปัสสนาญาณ ก็ไม่มี ความสงสัยในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน และปัญญาของท่านที่ได้อบรมมาที่ละเล็กทีละน้อย เป็นกัป ๆ เหมือนอย่างที่ท่านผู้ฟังกำลังฟังอยู่ และก็อบรมความเข้าใจเพื่อที่จะให้สติ ระลึกรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้เพื่อความรู้ชัด

ย้อนถอยกลับไปเป็นชีวิตของท่านพระสารีบุตรในกัป ๆ หลัง ๆ นั้น ท่านก็ ศึกษาอย่างนี้ ฟังอย่างนี้ สะสมเหตุปัจจัยที่จะให้สัมมาสติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของ สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ โดยที่ท่านไม่ใช่เนยยบุคคล หรือวิปัสสิตัญญบุคคล แต่การ สะสมของท่าน สะสมไปจนกระทั่งถึงชาติที่ท่านจะเป็นอุคฆฏิตัญญบุคคล

เพราะฉะนั้น แต่ละบุคคล ก็ทราบไม่ได้ว่า ที่กำลังสะสมเดี๋ยวนี้ วันหนึ่งท่าน จะเป็นเนยยบุคคล ซึ่งจะต้องฟังมาก อบรมเจริญสติปัญญานาน และแต่ละขั้นของ ความรู้ที่จะเกิดขึ้นก็ต้องอาศัยกาลเวลาพักเพียรอบรมไป ฟังไป ระลึกไป รู้ไป จนกระทั่งเป็นผู้ที่สามารถจะรู้สภาพธรรม รู้ปริยสัจธรรมได้โดยยาก คือ โดยที่จะต้อง อาศัยกาลเวลานาน เป็นเนยยบุคคล หรือท่านจะเป็นวิปัสสิตัญญ หรือท่านจะเป็น อุคฆฏิตัญญบุคคลในสมัยของพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งองค์ใด ก็เป็นเรื่องที่ไม่สามารถจะมี บุคคลหนึ่งบุคคลใดรู้ได้

ถ. ขณะที่ฟังธรรม และเข้าใจในความหมาย ในอรรถ ขณะนั้นเป็นมหา- กุศลญาณสัมปยุตต์ แต่ผู้ที่ฟังไปเรื่อย ๆ ไม่รู้เรื่องอะไรเลย แต่ก็ฟัง ขณะนั้นจะเป็น มหากุศลญาณวิปยุตต์หรือเปล่า

สุ. ถ้าไม่มีความเข้าใจขณะใด ขณะนั้นเป็นมหากุศลญาณวิปยุตต์ได้ เพราะฉะนั้น ทุกท่านที่นั่งอยู่ในที่นี่ มีทุกวัย เด็ก ๆ ก็ฟัง มีโสตวิญญูญาณ แต่ถ้า มหากุศลจิตไม่เกิด ก็เป็นโลภมูลจิต หรือว่าโทสมูลจิต โมหมูลจิต แต่ถ้าขณะใดที่เป็น ความเข้าใจ ช่วงขณะนั้นไม่ใช่ตัวตน นั่นคือ มหากุศลญาณสัมปยุตต์ ซึ่งเกิดเพราะ

โยนิโสมนสิการ ไม่ใช่ตัวตน และก็ดับไป เร็วมากทีเดียว เกิดดับตามเหตุตามปัจจัยจริง ๆ

โดยมากท่านผู้ฟังสงสัยว่า ในขณะที่กำลังฟังตามปกติ ในขณะที่กำลังเห็นตามปกติ ในขณะที่กำลังคิดนึกตามปกติ ปัญญาจะเกิดได้อย่างไร

เพราะฉะนั้น ขอให้ทราบว่า มีช่องว่าง หรือมีช่วงเว้นในระหว่างที่กำลังฟังอยู่เดี๋ยวนี้ อย่างเช่น ขอให้คิดถึงคำว่า “แต่ – ละ – คำ” มีช่องว่าง มีช่วงเว้นไหม มี คือ มีช่วงคั่นซึ่งไม่ใช่ภวังคจิต แต่ว่าเป็นสภาพที่ไม่รู้ในลักษณะสภาพธรรมที่กำลังปรากฏด้วย

สำหรับภวังคจิตนั้น ก็ต่างกับโมหมูลจิต ภวังคจิตเป็นขณะที่ไม่ปรากฏอารมณ์อะไรเลยทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ในขณะที่นอนหลับสนิท ไม่ได้ยิน ไม่เห็น ไม่ได้กลิ่น ไม่ได้ลิ้มรส ไม่ได้รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ไม่ได้ฝัน คือ ไม่ได้คิดนึกทางใจ ในขณะนั้นเป็นภวังคจิต

กำลังเห็นในขณะนี้ ไม่ปรากฏลักษณะของภวังคจิต แต่มีสภาพธรรมที่กำลังไม่รู้ในสิ่งที่ปรากฏ ไม่รู้จริง ๆ ไม่รู้ถึงกับไม่รู้ ว่า ไม่รู้ นั่นคือลักษณะของโมหมูลจิต

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัฏฐาน สติระลึกรู้แทนความไม่รู้ระหว่างลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่กำลังปรากฏได้ตามปกติตามความเป็นจริง

๖๗๐

เพราะฉะนั้น ในวันหนึ่ง ๆ สำหรับผู้ที่ไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐาน มีเห็น มีได้ยิน มีได้กลิ่น มีลิ้มรส มีรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสทางกาย มีการคิดนึก และก็มีความไม่รู้

แต่ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ก็มีการเห็นตามปกติ มีการได้ยินตามปกติ อย่างในขณะนี้ มีการได้กลิ่น มีการลิ้มรส มีการรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส มีการคิดนึก แต่แทนโมหะ คือ ความไม่รู้ ก็เป็นการระลึก ศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ จนกระทั่งวันหนึ่งสภาพธรรมปรากฏตามความเป็นจริง

เวลาที่รูปารมณฺ์ปรากฏ จะหาความเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนในรูปารมณฺ์ที่ปรากฏไม่ได้ นั่นคือความสมบูรณ์ของปัญญาที่รู้ว่า รูปารมณฺ์ หรือสิ่งที่ปรากฏทางตา ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนนั้นคืออย่างไร ละคลายความที่เคยเห็นเป็นสัตว์ เป็นบุคคลออก รู้ว่ารูปารมณฺ์เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏเท่านั้น ในสิ่งที่กำลังปรากฏ หาความเป็นสัตว์ เป็นบุคคล ตัวตนไม่ได้จริง ๆ

ในขณะนี้ ถ้าไม่มีการตรึกนึกถึงรูปร่างสัณฐาน สิ่งที่ปรากฏ ก็ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. เพราะฉะนั้น อุเบกขาไม่ใช่ปัญญา ต้องแยกกัน สภาพธรรมละเอียดมากจริง ๆ เพียงความรู้สึกที่เป็นอุเบกขา ไม่ใช่การรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ นั่นไม่ใช่ปัญญา เพราะฉะนั้น อุเบกขาก็เป็นเพียงสภาพความรู้สึกชนิดหนึ่งเท่านั้นเอง และก็ไม่เที่ยงด้วย ไม่มีใครสามารถที่จะบังคับให้รู้อยู่ที่อุเบกขา เพราะต่อมาก็รู้ว่า มีความพอใจ หรือมีความไม่พอใจ ซึ่งไม่ใช่ลักษณะของอุเบกขา

เพราะฉะนั้น เป็นไปไม่ได้ที่จะไปเจริญปัญญาโดยการบังคับให้รู้อยู่ที่อารมณ์เดียว เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้เลย เพราะว่ามีปัจจัยให้สภาพธรรมใดปรากฏ สภาพธรรม

นั้นก็ปรากฏ แต่เมื่อปรากฏแล้วก็ไม่รู้ เพราะว่าไม่ได้ระลึก ไม่ได้ศึกษาที่จะรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

ถ. อย่างนี้อุเบกขาในพรหมวิหาร ๔ ก็เป็นโมหะ

ส. อุเบกขามีหลายอย่าง อุเบกขาเวทนา และอุเบกขาที่เป็นพรหมวิหาร ซึ่งไม่ใช่อุเบกขาเวทนา แต่เป็นสภาพของโสภณเจตสิก ความไม่ลำเอียง ใครผิดก็ว่าผิด ไม่ว่าจะเป็นญาติ เป็นพี่ เป็นน้อง เป็นเพื่อนสนิท หรือว่าเป็นเพื่อนที่เพียงรู้จักโดยชื่อ หรือโดยหน้า หรือจะเป็นครูอาจารย์ก็แล้วแต่ ผิดก็เป็นผิด ถูกก็เป็นถูก นั่นเป็นอุเบกขาของพรหมวิหาร เป็นกุศล

เพราะฉะนั้น เพียงความรู้สึกเฉย ๆ หรืออุเบกขา แต่ไม่ใช่การศึกษาพร้อมสติที่ระลึกได้ ที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ อุเบกขาก็เป็นอกุศลได้

มีชาวต่างประเทศท่านหนึ่งท่านบอกว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าคงจะไม่ห้ามให้ใครยินดีพอใจในธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ยามพระอาทิตย์ตก เป็นต้น คือ คนเรามีฉันทะ มีความพอใจ มีความติดข้องในหลายอย่าง ถ้าไม่พอใจในดนตรีที่ดังมาก ก็คงจะพอใจในดนตรีแผ่ว ๆ เบา ๆ เย็น ๆ อ่อน ๆ ไพเราะละมุนละไม นั่นก็เป็นความพอใจ เพราะฉะนั้น เขาก็เข้าใจว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าคงจะไม่ห้ามที่ยังมีความยินดีพอใจในความยินดีพอใจอ่อน ๆ แบบที่ว่า พอดีใจในธรรมชาติ

พระผู้มีพระภาคทรงรู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า ห้ามอะไรไม่ได้เลย และไม่เคยทรงห้ามใครด้วย แต่ทรงชี้แจงสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ขณะที่รู้สึกว่ายินดีพอใจในธรรมชาติที่สวยงาม อย่างเวลาที่พระอาทิตย์ตก ขณะนั้นสงบหรือเปล่า ขอให้ระลึกรู้ตามความเป็นจริงว่า สงบหรือเปล่าเวลาที่พอใจ

ขณะที่มีความยินดีพอใจในรูปที่ปรากฏ ต้องตรงตามความเป็นจริง ไม่ลำเอียง ไม่มีเขา ไม่มีเรา ไม่มีใคร แต่ต้องรู้สภาพของจิตที่พอใจในขณะนั้นว่า สงบไหม เมื่อไม่สงบ ก็ต้องไม่สงบ ซึ่งก็ไม่ใช่เป็นลักษณะของโลภมูลจิตที่รุนแรง จนกระทั่งปรากฏเป็นความใคร่ ความปรารถนา หรือความต้องการอย่างมากมาย

เพียงแต่ความพอใจเล็กน้อย ดูเหมือนสงบมากกับธรรมชาติ แต่ให้ทราบว่า ขณะนั้นไม่สงบ เพราะลักษณะที่พอใจ ที่ติดข้อง ไม่ใช่ความสงบ

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ความสงบซึ่งแม้ว่าจะไม่ใช่วิปัสสนาภาวนา ไม่ใช่ความสงบที่เกิดพร้อมกับปัญญาขั้นวิปัสสนา หรือขั้นการเจริญสติปัฏฐาน แม้ความสงบที่เป็นขั้นของสมถภาวนา ก็ต้องปราศจากโลภะ โทสะ และโมหะ ต้องรู้ว่า อารมณ์อะไรเป็นอารมณ์ที่ทำให้จิตผ่องแผ้ว สงบ ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะได้

พระอาทิตย์ตก ไม่เคยกล่าวไว้เลยว่า เป็นอารมณ์ที่ทำให้จิตสงบ ไม่ใช่สมถกัมมัฏฐาน ๔๐ เพราะฉะนั้น ควรที่จะได้รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงในขณะนั้นว่า แม้พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงห้าม เพราะว่าทรงรู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง แต่ก็ทรงชี้ให้เห็นว่า อกุศลจิตเป็นอกุศลจิต ไม่ใช่ความสงบ การที่กำลังพอใจในความสวยงามของธรรมชาตินั้น เป็นโลกมุลจิต

ถ้าบุคคลใดใคร่ที่จะเจริญความสงบ ต้องเจริญเพราะมีปัญญารู้ว่า สภาพของจิตที่ปราศจากโลภะ โทสะ และโมหะนั้นเป็นอย่างไร จึงจะเจริญได้ ไม่ใช่เพียงแต่ว่า ใครบอกให้นั่งก็นั่งไปแล้วก็คิดว่าจะสงบ ใครบอกให้จดจ้องที่อารมณ์อะไรก็จดจ้องไปแล้วก็คิดว่าจะสงบ เป็นไปได้อย่างไร ถ้าไม่มีปัญญาเริ่มต้นที่จะรู้ความต่างกันของ โลกมุลจิตกับมหากุศลจิตซึ่งไม่ใช่โลกมุลจิตเลย ถ้าไม่มีปัญญาที่จะรู้ความต่างกัน ย่อมเจริญความสงบไม่ได้

ลองคิดดู ความปรารถนาต้องการที่จะจดจ้องที่อารมณ์หนึ่งอารมณ์ใด ลองระลึกถึงสภาพธรรมของจิตในขณะนั้นว่า สงบหรือเปล่าขณะที่กำลังต้องการที่จะจดจ้อง เพราะเหตุว่าความต้องการ เป็นลักษณะของโลภะ ไม่ใช่ลักษณะของความสงบ

การอบรมเจริญความสงบก็ดี การเจริญสติปัฏฐานก็ดี จะอบรมได้ก็ด้วยปัญญาเท่านั้น แต่เป็นปัญญาที่ต่างกัน

ปัญญาขั้นที่รู้ว่าจะสงบอย่างไร ไม่ใช่ปัญญาขั้นที่รู้ว่าไม่ใช่ตัวตนอย่างไร และถ้าจิตสงบขึ้น ในอารมณ์ของความสงบนั้นลักษณะของสมาธิก็ปรากฏได้ ซึ่งเป็นสมาธิ

พร้อมด้วยความสงบ ไม่ใช่สมาธิที่ปราศจากปัญญาและความสงบ และถ้าความสงบเกิดขึ้นชั่วครั้งชั่วคราว ในขณะนั้นก็เป็นความสงบที่เกิดขึ้นตามอริยาศัยที่สะสมมา

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

สุ. จิตของใคร ลองสวดมนต์เอง และรู้สึกอย่างไร เคยมีกุศลจิตแทรกบ้างไหม

ถ. มี

สุ. เพราะฉะนั้น จิตเราอย่างไร จิตคนอื่นจะเป็นอย่างนั้นไหม ก็อาจจะเป็นได้ เพราะฉะนั้น ไม่สามารถที่จะรู้จิตคนอื่น แต่ว่าเปรียบเทียบได้กับสภาพจิตของท่านเอง

เพราะฉะนั้น การที่จะให้จิตสงบจึงต้องเป็นปัญญา ถ้าปราศจากปัญญาแล้ว ก็กันโลภะที่แทรกเข้ามาไม่ได้

เรื่องของการอบรมเจริญกุศลให้ยิ่งขึ้น ในขั้นของสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนานั้น ต้องอาศัยปัญญาที่รู้ในการที่จะอบรมความสงบ หรือในการอบรมปัญญาขั้นสติปัฏฐาน ถ้าปราศจากการศึกษา หรือปราศจากความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็ไม่สามารถที่จะให้เป็นกุศล หรือให้เป็นความสงบ หรือให้เป็นปัญญาที่ละการยึดถือว่าเป็นตัวตนได้ และก็จะเข้าใจผิด เอาโลภมูลจิตมาเป็นความสงบ ซึ่งผลก็คือ มินิมิตประหลาด ๆ ทำให้เกิดความสงสัย ซึ่งควรจะได้ทราบทันทีว่า ในขณะที่สงสัยนั้นไม่ใช่ความสงบเลย

เพราะฉะนั้น ที่ดำเนินมาโดยตลอดก็ไม่ใช่ดำเนินไปด้วยปัญญา ไม่เป็นกุศลอะไร มีแต่ความต้องการ และเวลาที่จิตจดจ้อง ก็มีความพอใจ เวลาที่ใครมารบกวนสมาธิ ทำให้มีความขัดข้อง ก็มีความไม่พอใจ ซึ่งนั่นไม่ใช่ลักษณะของการอบรมความสงบ

ผู้ที่อบรมความสงบนั้น เป็นเพราะเห็นโทษของอกุศล เมื่อเห็นโทษว่า ขณะใดที่มีการเห็นสิ่งที่ไม่พอใจก็เกิดความไม่แจ่มชื่น ขณะใดที่เห็นสิ่งที่พอใจก็เกิดความพอใจแจ่มชื่นที่เป็นโลภะ เพราะฉะนั้น ทำอย่างไรจึงจะสงบได้ เวลาที่กระทบกับสิ่งที่

ไม่พอใจก็ไม่ใช่โทสมูลจิต เวลาที่กระทบกับอารมณ์ที่น่าใคร่น่าพอใจก็ไม่ใช่โลภ-
มูลจิต ผู้ที่เห็นโทษ และสามารถที่จะสงบได้เวลาที่ประสบกับอวิชชาารมณและ
อนวิชชาารมณ นั้นเป็นปัญญาซึ่งสามารถที่จะขึ้นไปสู่การเจริญความสงบให้ยิ่งขึ้นได้

เพราะฉะนั้น แม้แต่พรหมวิหาร ๔ เมตตาพรหมวิหาร กรุณาพรหมวิหาร
มุทิตาพรหมวิหาร อุเบกขาพรหมวิหาร ก็เป็นสิ่งที่ต้องอบรมในชีวิตประจำวันให้สงบ
เพื่อจะได้รู้ขณะที่สงบ และจะได้โน้มไปเพื่อที่จะสงบยิ่งขึ้นด้วยปัญญาที่รู้ว่า สภาพ
ของจิตที่สงบในขณะนั้น สงบด้วยเมตตา หรือสงบด้วยกรุณา หรือสงบด้วยมุทิตา
หรือสงบด้วยอุเบกขา แต่ต้องเป็นสิ่งที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน

ถ. ข้อปฏิบัติในพรหมวิหาร ๔ นั้น ก่อนอื่นท่านให้แผ่เมตตาให้กับตัวเอง
ผมสงสัยขณะที่แผ่เมตตาให้กับตัวเอง ขณะนั้นจิตไม่ใช่โลภะหรือ

ส. เห็นไหมว่าต้องเป็นปัญญาจึงจะเจริญความสงบได้ ถ้าปัญญาไม่เกิด ก็
เป็นโลภะแน่นอน รักตัวใช้ไหม อะไร ๆ ก็เพื่อตัว ต้องการอะไร ๆ ก็สำหรับตัวเองทั้งนั้น
แม้แต่ความสุข ก็ขอให้ตัวเองมีความสุข นี่ไม่ใช่ลักษณะของโลภะหรือ

เพราะฉะนั้น ถ้าปัญญาไม่เกิด ย่อมเจริญไม่ได้แน่นอน ถ้าเป็นโลภะ ก็คือว่า
รักตัวเหลือเกิน ต้องการที่จะได้ทุกอย่างทุกอย่างที่ดีที่สุด แต่ที่จะเป็นกุศล คือรู้ว่า
เราฉันใด คนอื่นก็ฉันนั้น

เมตตาต้องมีสัตว์บุคคลเป็นอารมณ์ เป็นสภาพของกุศลจิต เพราะในวันหนึ่ง ๆ
มีการเห็นอยู่เรื่อย การตรึกนึกถึงสัตว์บุคคลนี้มี รู้ในความหมายของสิ่งที่ปรากฏ
เพราะฉะนั้น เมื่อมีความเข้าใจในสิ่งที่ปรากฏว่า เป็นคน เป็นสัตว์ ทำอย่างไรจึงจะไม่
เป็นอกุศลจิต เพราะถ้าเห็นคนที่ไม่ชอบ โทษะก็เกิดแล้ว ถ้าเห็นคนที่ชอบ โลภะก็เกิด
ซึ่งวันหนึ่ง ๆ ก็เห็นแต่คนมากมาย เดี่ยวเพื่อนสนิท เดี่ยวคนที่ไม่ชอบ ก็มีแต่โลภะ
โทษะ เมื่อเป็นอย่างนี้ การอบรมเจริญพรหมวิหารจึงต้องในขณะที่ประสบกับสัตว์
บุคคลเป็นอารมณ์ และจิตเป็นกุศล คือ ในขณะนั้นไม่มีทั้งโทษะ ความไม่แช่มชื่น
และไม่มีโลภะ ความติด ความพอใจยึดมั่นในบุคคลที่กำลังปรากฏด้วย ทั้ง ๒ อย่าง

ถ. ที่จะเป็นเมตตา ต้องประสบกับสัตว์บุคคลใช้ใหม่ แต่ถ้านั่งอยู่ในห้องนี้ แผ่เมตตาไปว่า สัตว์โลกทั้งหลายรักสุขเกลียดทุกข์ฉันใด เราก็ฉันนั้น ได้ใหม่

ส. คิดได้ แต่พอพบจริง ๆ ไหวใหม่ ไม่แนใช้ใหม่

ถ. หลังจากนั้น ก็ตรึกคิดว่า สภาพเมื่อครูนี้อีกคิดนึก และลืมตาก็มีการเห็น ถ้ามีการมนสิการอย่างนี้ จะถือว่าเป็นการอบรมเจริญสติได้ไหม

ส. สติปัฏฐาน หรืออะไร

ถ. สติปัฏฐาน

ส. สติปัฏฐาน ระลึกเกิดเมื่อไร ก็ศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏเดี๋ยวนี้ ตามปกติ ตามความเป็นจริง

ถ. รู้ว่าเป็นสภาพที่ต่างกัน

ส. ศึกษาลักษณะสภาพธรรมที่ปรากฏ สภาพรู้เป็นสภาพรู้ สภาพที่ไม่ใช่สภาพรู้ก็เป็นสภาพที่ไม่ใช่สภาพรู้ แต่ละลักษณะ เช่น ในขณะที่ได้ยินเสียง เป็นแต่เพียงธาตุรู้เสียง ช่วงขณะนี้เป็นธาตุรู้เสียงเท่านั้น เพียงรู้เสียงช่วงขณะหนึ่ง ดับไปแล้ว เกิดขึ้นนิดเดียว รู้เสียง และก็ดับไปแล้ว

ถ. ตอนที่นั่งอยู่ในห้อง เจริญสมาธิ มีสัตว์บุคคลเป็นอารมณ์ อย่างนั้นไม่เป็นกุศลหรือ

ส. เป็นการคิด แต่ว่าสัตว์บุคคลไม่ได้ปรากฏ ข้อสำคัญที่จะรู้แน่ว่า สงบได้ไหม ก็เมื่อพบสัตว์บุคคลและศึกษาสภาพของจิตในขณะนั้นว่า สงบ หรือไม่สงบ เข้าห้องนี้ แต่เวลาเจอคน โลภะเกิด โทสะเกิด

ถ. หมายความว่า ทำแบบนั้นผิด

ส. ขณะนั้นเป็นการนึกเท่านั้น แต่ว่าผู้ที่อบรมเจริญความสงบจริง ๆ ต้องเข้าใจว่า หมายความว่าถึงในขณะใด เช่น ในชีวิตประจำวัน สมมติว่า ไปเข้าห้อง และก็นึก ไม่เจอใครเลย เมตตากว้างขวางไกลมาก แต่พอเปิดประตูห้องออกมา ก็โทสะเสียแล้ว อย่างนี้จะเป็นความสงบได้อย่างไร

เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญความสงบ ต้องเป็นปกติในชีวิตประจำวัน และรู้ลักษณะของกุศลจิตว่า ขณะนี้ไม่ได้มีโลภะในบุคคลที่กำลังปรากฏ และก็ไม่มีโทสะในบุคคลที่กำลังปรากฏ มีความหวังดี มีความเมตตา มีทางที่จะช่วยเหลือสงเคราะห์ อนุเคราะห์ทางหนึ่งทางใด ก็กระทำได้

ถ. (ฟังไม่ชัด)

ส. คนที่ไม่รู้เรื่องการเจริญสติปัฏฐานเลย มีสุภาพสตรีท่านหนึ่งที่ประเทศศรีลังกา เจริญเมตตาพรหมวิหาร และรู้ว่าขณะที่เมตตาเกิดขึ้น อย่างเวลาที่อยู่ในรถประจำทาง มีใครกระทบกระทั่งจิตก็ไม่หวั่นไหว เพราะรู้ว่าไม่ได้มีเจตนา หรือเป็นเพราะมีเหตุจำเป็น รักษาความสงบของจิต และขณะนั้นก็ไม่ได้มีโลภะแก่คนที่มากระทบกระทั่งแน่นอน เป็นคนแปลกหน้าที่ไม่รู้จักมักคุ้นเลย เพราะฉะนั้น ขณะนั้นไม่เป็นโทสะ พร้อมกันนั้นก็มียุทธลักษณะของสภาพความเมตตา ความเข้าใจ ความหวังดีปรากฏในขณะนั้นด้วย

ผู้้นั้นทราบเรื่องการเจริญความสงบของเมตตา เป็นผู้ที่เจริญเมตตาดีมาก แต่ไม่เข้าใจเรื่องสติปัฏฐาน และท่านผู้้นั้นก็รู้ว่า แค่นี้ไม่พอ เพียงความสงบด้วยเมตตาเท่านั้นไม่พอ ไม่ใช่การละ หรือการดับกิเลสเป็นสมุจเฉท เพราะฉะนั้น ท่านผู้้นั้นก็ซักถามในเรื่องของปัญญาขั้นต่อไป คือ ขั้นเจริญสติปัฏฐาน ที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน

ถ. แต่ที่ในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ว่า ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า และก็แผ่เมตตาไป

ส. ต้องรู้ลักษณะของเมตตาเสียก่อน เมื่อไม่รู้ ก็ท่องไป แต่ว่าลักษณะของเมตตาเป็นอย่างไรไม่ทราบ ก็ได้แต่ท่อง

ถ. ลักษณะของเมตตา รู้ได้จากการเจริญสติ

ส. เวลาเมตตา มีไหม ก็ท่องเมตตาไป แต่จริง ๆ แล้วลักษณะของเมตตา ขณะนี้กำลังเห็น เห็นใคร ไม่มีโทสะ ไม่มีโลภะ และรู้สภาพของเมตตา ความหวังดีที่มีในขณะนั้นที่เกิดขึ้น ซึ่งการรู้นั้นจะเป็นปัจจัยให้สภาพจิตนั้นเจริญขึ้น เกิดมากขึ้น

สภาพของจิตที่ปล่อยใส และเต็มไปด้วยความหวังดี ซึ่งมีเป็นประจำอยู่แล้วไม่ว่าจะพบปะใคร เพราะฉะนั้น เวลาที่จะนึกถึงใคร ก็นึกถึงด้วยความเมตตา มีแต่ความหวังดีในบุคคลนั้น คิดที่จะเกื้อกูลในบุคคลนั้นต่อไป เพราะฉะนั้น เวลาที่ประสบกับคนนั้นอีก ก็มีเมตตา คือ มีความหวังดี ไม่มีการคิดที่จะเบียดเบียน ไม่มีโทสะ ไม่มีความหวังร้าย ไม่มีการประทุษร้าย

ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด เวลาพบกับบุคคลหนึ่งบุคคลใด สภาพของจิตก็เป็นเมตตา แม้ว่าไม่ประสบบุคคลนั้น เพียงนึกถึงบุคคลนั้น ก็นึกถึงด้วยความเมตตา ด้วยความหวังดี ด้วยกุศล และเวลาที่พบบุคคลนั้นอีก ก็เป็นเมตตาจริง ๆ มีความเมตตาทุกขณะที่พบกัน ขณะนั้นก็เป็นสภาพของเมตตา เป็นการเจริญเมตตาได้

ยากจริง ๆ สำหรับการเจริญสมถภาวนา

แต่โดยมากเข้าใจว่า ถ้าไม่ใช่การเจริญสติปัฏฐานที่ถูกต้องแล้ว ก็เป็นสมถภาวนา ซึ่งไม่ควรที่จะเข้าใจอย่างนั้น เพราะเพียงการจดจ้องเป็นสมาธิ เป็นสัมมาสมาธิได้ เป็นมิจจาสมาธิได้ เพียงแต่การจดจ้องให้จิตจดจ้องอยู่ที่หนึ่งที่ใด เป็นมิจจาสมาธิ เป็นอกุศลจิตได้

เพราะฉะนั้น ไม่ควรที่จะคิดว่า ถ้าไม่ใช่การเจริญสติปัฏฐานแล้ว ก็ต้องเป็นสมถภาวนา เพราะตามความเป็นจริง ไม่ใช่แค่การเจริญสติปัฏฐาน และไม่ใช่แค่การเจริญสมถภาวนา

โดยมากจะใช้คำว่า วิปัสสนา การใช้คำว่า วิปัสสนา โดยไม่เข้าใจอย่างถูกต้อง ฉะนั้น ก็ใช้คำว่า สมถภาวนา โดยไม่เข้าใจอย่างถูกต้อง ฉะนั้น เพราะฉะนั้น ไม่ควรที่จะกล่าวว่า เมื่อไม่ใช่วิปัสสนาแล้วก็เป็นสมถะ ซึ่งความจริงแม้สมถะก็ไม่ใช่ว่า เพราะไม่ใช่ความสงบของจิต เป็นมิจจาสมาธิ

ถ. (ฟังไม่ชัด)

สุ. แน่นนอน ยากไหม ถ้าไม่ได้ทรงแสดงพระธรรมไว้โดยละเอียด บุคคลทั้งหลายก็ไม่มีโอกาสที่จะเจริญกุศลให้ยิ่งขึ้น เพราะความเข้าใจผิด

